

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

ЧАСОПИС ЗА КОМУНАЛНО-СОЦИЈАЛНИ, ПРИВРЕДНИ И КУЛТУРНИ ЖИВОТ БЕОГРАДА

Број 3
Година LVII

Редакциони одбор
Д-Р СТЕВАН ПОПОВИЋ, Д-Р ДУШАН КАЛАНОВИЋ, ДРАГОЉУБ
ЗЕКАВИЦА, МИЛОРАД СИМОВИЋ, ЖИВАН РАНКОВИЋ и
Д-Р ВЕЛИМИР МИХАИЛОВИЋ
Уредник
БУРО БАЊАН

1939 године

САДРЖАЈ

Чланци и студије:

Како се ствара индустрија и шта она значи за нашу народну привреду (Улога градских општина) — Д-р Стеван Поповић	83
Слободно време и одмор радног света (Услови Београда за искоришћавање слободног времена)	88
Градски зоолошки врт стално се усавршава и проширује	97
Јавне градске библиотеке и њихов значај — Д-р Марија Илић-Агапоз	99
Пред споменицима Београда — Љубомир Ж. Јевтић	104
Рад конференције градских финансијских стручњака — Б. Л. П.	107
Обавезна вакцинација против дифтерије ђака основних школа у Београду — Д-р Сергије Рамзин	113
Како се чувају животне намирнице од дејства бојних отрова — Даринка Николић	120
Први пут ове године гостоваће у Београду италијанска, енглеска и немачка фудбалска репрезентација — Љубомир Вукадиновић	122
Национална улога градова (II) [Градска Америка]	126

Књижевни додатак:

За своју груду . . . (Записи из прошлих дана) — (Крај) — Драгица Лазовић	133
--	-----

Прилози за историју Београда:

Из београдске прошлости — Д. Ј. Ранковић	139
--	-----

Комунална хроника:

Буџетска дебата	141
---------------------------	-----

Социјална хроника:

Две приредбе у корист Зимске помоћи	146
---	-----

Уметничка хроника:

Сто година француског сликарства	149
--	-----

Друштвена хроника:

Леди Морин Стенли у Београду	153
Годишња скупштина Соколске жупе Београд	154
Годишња скупштина Уније за заштиту деце	155

Правна хроника:

Одлуке Државног савета — Љуб. Ж. Јевтић	156
---	-----

Некролози:

† Иван Т. Титов	160
† Мирко П. Богићевић	160

Слика на корицама: Коро Камид: **Кеј Златара и мост Сан-Мишел у Паризу**, својина париског музеја Карнавале.

(Ова слика била је изложена у Музеју Кнеза Павла на изложби „Сто година француског сликарства“ у Београду, која је трајала од 18 марта до 24 априла 1939 год.)

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Излази једанпут месечно као часопис, и једанпут недељно као службени орган Градског поглаварства Београд.

Претплата: годишње 150 —, полугодишње 80 — динара. Поједини број 10 — дин.

Цена огласа: Цела страна 800 —, пола стране 500 —, четврт стране 300 — дин. Огласи на корицама 50⁰/₀ скупљи.

Чековни рачун код Поштанске штедионице бр. 54.300.

Уредиштво и администрација: Книгиње Љубице 1/II — телефон 26-242.

Уредник прима сваког радног дана од 9-13 часова. — Ручковиси се не браћају.

WWW.UNILIB.RS

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

Бр. 3

1939

Чланци и студије:

Како се ствара индустрија и шта она значи за нашу народну привреду

(Улога градских Општина)

Индустрија је виши ступањ привредне делатности. Док се земљорадња, трговина и занати могу развијати и у примитивнијим срединама, под скромнијим условима, индустрија је већ доказ извесног напретка, више културе и она тражи извесне предуслове да би могла радити. Тек појава парнога коња (парне машине) омогућила је већи развој индустрије, а тиме и напредак цивилизације. При свакој појави некога новог начина добијања енергије, човечанство је улазило у нову еру напретка и цивилизације и посве је исправна подела главних доба света, која их дели на: доба ропства, када је људска снага била једина енергија за рад и производњу; доба сточне вуче, када је стока почела да се преже и да надопуњује човечију снагу, и доба парнога коња, када је пара учинила револуцију у производњи, дајући моћан извор енергије. Данас већ имамо доба електричне снаге која успева да и енергију пренесе на велике даљине и омогући рад и тамо где иначе не би било месних услова

Данас се већ моћ и богатство једнога народа не могу више мерити само бројем становника, већ се томе броју мора додати и број коњских снага којима тај народ располаже. Мала Белгија која је по броју становника близу Грчкој (око 7.000.000), претставља далеко већу економску силу него ли наша Југославија (15.000.000), него ли и Пољска (29.000.000). То преимућство даје јој далеко већи број парних коњских снага којима њена привреда располаже. Руски колос и Сједињене Америчке Државе имају приближно исти број становника, чак Русија има већи број за око 20.000.000, али Америка има по сваком становнику 14 пута више парних коњских снага него Русија и у систему размене добара 130.000.000 Руса не претстављају више него 13.000.000 Американаца. (По статистици Друштва народа из 1925 године у међународној размени добара Сједињене Америчке Државе претстављају 14,5% а Русија само 1,6%) . . .

У почетку земљорадник задовољава сам своје скромне потребе. Он се храни производима свога поља и своје стоке. Његова домаћница преде и тка вуну од његове овце, а се-

оски занатлија допуни по неку потребу прерадивши сировину коју му сељак да.

Временом, потребе постају све веће и веће и сељак мора да замењује своје производе, да би задовољио потребе без којих не може. Обично се те потребе прво задовољавају увозом из иностранства, из земаља које су већ одмакле у индустријском погледу. Затим, како се количина тих потреба нагло повећава, почиње се стварати домаћа индустрија.

За стварање индустрије потребни су многи елементи. Навешћемо само најглавније . . .

Потребне су најпре сировине које ће индустрија прерађивати. Потребан је капитал, потребна је радна снага, потребно је тржиште и саобраћајни путеви, којима ће се сировина довозити и готови производи разашилати. Овим никако нисмо исцрпели све услове који су потребни за индустријски рад. Навели смо само најглавније и размотрићемо у овом кратком прегледу како са њима стојимо ми, у нашој земљи.

У погледу сировина наша земља стоји одлично. Доста умерена и разнолика клима дозвољава најразноврсније културе. У њој успева и памук, и афион, и пиринач. Једино још не могу да се гаје чај, какао, кафа и каучук. Међутим, у последње време чујемо да велики подузетник Бата чини успешне покушаје са културом каучука у Јужној Србији. Рудно богатство нашега подземља је огромно а исто тако и шумско. Остаје питање погонских сретстава, које исто тако има велики значај за индустрију. Наслаге угља у нашој земљи веома су богате.

Дакле, што се тиче сировина услови су ретко повољни. У погледу погонских сретстава, они су исто тако добри јер наша земља стоји у погледу водених снага међу најбогатијима а до сада је њихово искоришћавање минимално.

Са капиталом је ситуација другочија. Ту смо доста сиромашни и отуда је добар део индустријскога капитала у страним рукама. То је чињеница о којој морамо да водимо рачуна, али она не мора да нас брине у толикој мери како се то често чује. Мртва богатства која се не могу експлоатисати за веће благостање нашега народа, не би имала своју вредност. Њихо-

ва вредност се испољава тек кроз експлоатацију а за ту експлоатацију ми ћемо морати још дуго да апелујемо на сарадњу иностраног капитала. Питање је целисходности индустријске политике и интерних законодавних мера, да се домаћи капитал створи и оспособи за предузимање вођства у домаћој индустрији. Индустрија у предратној Србији није старога датума. Када је она стварана није било домаћег капитала и прва предузећа су подигли држава и Кнез. Данас већ многа и многа предузећа подижу наши приватни људи...

Стручне радне снаге нисмо имали у почетку стварања наше индустрије. За иоле стручни посао морали су се доводити стручњаци са стране. Данас смо пак и у том погледу далеко одмакли, потреба за страним стручњацима све је мања. Наш живаљ је пак неисцрпан извор из кога се дају формирати добри, вредни и стручни радници.

Тржиште наше земље је само по себи већ довољно за многе и многе гране индустријске делатности. У толико пре што је потрошња индустријских прерађевина код нас, у поређењу са другим земљама, још веома мала те ће домаће тржиште бити све интересантније. Наша индустрија је међутим у том погледу одмакла један корак даље и многе гране наше индустрије успеле су да се пласирају на страним тржиштима, где успешно извозе своје израде.

И у погледу саобраћајних путева и сретстава изгледи за нашу индустрију су добри. Многе пловне реке омогућавају јевтин саобраћај и са иностранством, железнички саобраћај се побољшава, а у оквиру јавних радова који се последњих година све јаче појачавају, наша путна мрежа постаје све богатија. С обзиром на моторизацију саобраћаја који индустрија мора да користи, ова изградња путева ствара нове могућности.

Овај кратак преглед даје слику могућности стварања јаче индустрије у нашој земљи, с обзиром на главне услове које стварање индустрије захтева. Благодарећи тим условима, ми смо већ изградили један леп индустријски иметак. Највећи број предузећа припада индустријама које имају сировине у земљи и које задовољавају најшире потребе. То су млинарска, прехранбена, текстилна и дрвна.

Сада улазимо у другу фазу. Стварамо предузећа у којима је наука више заступљена, која траже и веће капитале, али која уједно служе и као базна предузећа за изградњу многих других индустрија. Улазимо у фазу топионичко-металургијске и хемијске индустрије.

* * *

Рекао сам да смо ми већ изградили леп индустријски иметак. На томе пољу имамо још доста да радимо. Јер, још и данас ми робујемо иностранству, дајући му без потребе и сувише зноја нашега човека.

Просечан увоз готових фабрика у нашу земљу износи око 70% од целокупног нашег увоза, а извоз наших готових фабрика не прелази ни 10—15% од нашег извоза. То значи да је увоз ових фабрика за преко 10 пута већи од извоза. Немачка пак извози за 5.5 пута више готових фабрика него што их увози, а Мађарска их увози само 4 пута више но што их извози. За целокупне количине овога увоза ми плаћамо иностранству огроман трибут, јер порезе, плаће, наднице и добит не остају у земљи већ иду у иностранство.

Размера користи рада у земљи толико је велика да гони на јачу индустријализацију код нас. Да би се исплатио рад једне наднице страног радника, при увозу готових фабрика, потребно је око дест надница нашега пољопривредног радника, јер један килограм увезене робе вреди просечно десет пута више него роба коју извозимо, зато што 90% нашега извоза отпада на сировине и полупрерађевине. Када би ситуација била обрнута, благостање нашега народа било би далеко веће, јер би огромне добити остале у земљи.

Они који подвлаче аграрни карактер земље и противе се јачој индустријализацији, треба да имају ово у виду. Аграрне земље нагло осиромашују а и на међународним економским конференцијама види се да аграрне земље морају да се повинују условима које диктују индустријски јаче развијене земље.

Користи које дају индустријски рад земаљској привреди огромне су, у толико пре што индустрија и земљорадња имају много додирних тачака и заједничких интереса.

Аграрна производња је и сувише променљива, зависна од ђуди природе на које човек не може да утиче. Сетимо се 1928 године, када је услед неповољних атмосферских прилика наша жетва онако много подбацила. То је учинило да је пасивни салдо нашега трговинског биланса знатно премашило милијарду динара или близу онолико колико износи наша златна подлога. Неколико таквих година имало би тешких последица по цео наш привредни живот и по нашу народну валуту. Индустрија ипак представља већу стабилност и на њен рад може више утицати воља човека.

Домаћа индустрија је одличан потрошач пољопривредних производа. Саме занатлије и индустријски радници троше преко пет милијарди динара годишње пољопривредних производа а цео извоз тих производа не премаша три милијарде динара.

Ми само израде од гвожђа увозимо око 20.000 вагона годишње, што одговара упослењу 100.000 страних радника. Када би ми упослили у нашој земљи још тај број радника, потрошња аграрних производа би порасла а они би били мање зависни од цене иностранства. Шта значи недостатак једне индустријске гране,

видимо баш овде код гвожђа. Ми смо 1936 г. извезли око 81.000 вагона гвоздене руде и добили за њу око 37.000.000 динара. За израду једног вагона челика потребно је око два вагона гвоздене руде. Да смо ту руду извезли у прерађеном стању, добили бисмо око 500.000.000 динара. Ми смо је извезли по цени од нешто преко 1.000.— дин. по вагону а увезени челик платили смо иностранству са преко 40.000.— дин. по вагону.

Код текстила пример је исто тако речит. Потребне земље у текстилу су велике и увоз текстила износио је ранијих година 40% од целог нашег увоза. У првој деценији после Уједињења увезли смо разне текстилне робе за око 2,5 до 3,5 милијарде динара. Постепени развитак домаће текстилне индустрије, увоз је пао за последње три године на нешто преко једне милијарде годишње, ма да су количина и тонажа остале исте, јер смо увезли сировине уместо израђевина.

За 10 година успела је наша текстилна индустрија да од увоза памука и израђевина од памука сасвим окрене ситуацију у нашу корист. Увоз сировог памука повећао је се за 50% а увоз памучних тканина пао је на само 10% од бруто увоза памука и памучних израђевина.

Код вуне је увоз готове робе пао од 64% не само 19% а код свиле увоз готове робе пао је на близу четвртину ранијег увоза.

Код кожа и кожних прерађевина је се процес индустријализације готово у потпуности одиграо. Ставка „израђевине од коже“ готово нема шта више да забележи у нашој увозној статистици.

Из ових примера видимо шта значи само једна индустријска грана за нашу народну привреду, када се добро развије. Многа хиљада наших радника нашла је упослења у новим текстилним предузећима и многа стотина милиона, па и по нека милијарда, у девизама уштеђени су нашој привреди.

Поред ове улоге у активирању нашег платног биланса, и јачем упослењу нашега живља, индустрија је дала импулса и нашем аграру за гајење нових индустријских биљака или појачање већ постојећих култура. Шећерна репа, уљана репица, сунцокрет, сезам, памук и др. дали су земљораднику много бољи рентабилитет него житарица. У последње време држава је узела у своје руке утврђивање откупне цене и земљорадник је обезбеђен, а увоз тих сировина престаје.

Ширење ових култура и сигурност предузимања тих производа од стране домаће индустрије даће земљораднику већу сигурност а смањити и бригу за пласирање наших житарица у иностранство, где је њихова прођа све тежа.

Ми имамо рудних блага чији се извоз никако не би рентирио. Наш домаћи угљ, на пример, није способан за извоз. И ту је улога индустрије благотворна, јер га она троши у огромним количинама, а пољопривредни

крајеви око тих рудишта и фабрика налазе добру зараду на лицу места и у погледу благостања стоје боље од крајева у којима нема тих предузећа.

Индустрија својим радом активира и унутрашњу и спољну трговину земље и даје упослења собраћајним предузећима, и нашем речном и поморском бродарству.

Поред осталих преимућстава, домаћа индустрија је и регулатор цена, јер док она не постоји, страна индустрија диктира цене по својој вољи. Ми имамо очигледних примера за ово. Сетимо се само које смо цене плаћали за обућу и текстилне израђевине док се нису развила домаћа предузећа. Од када ради домаћа индустрија, цене су знатно ниже.

Наша дрвна индустрија може да преради око 10—12 милиона кубних метара дрва. Она сама упослује 60—100.000 радника а само од извоза „дрва за грађу“ уноси у земљу око пола милијарде динара девиза годишње. Јер она има то преимућство да извози у неклириншке земље.

Истина је, на жалост, да ми исти толики износ дајемо годишње за израде од гвожђа, поред свега нашег богатства у гвозденој руди и угљу. И у том погледу има побољшања. Мислим на комбинате са Зеницом, Бором, Трепчом итд., али о томе ћемо говорити други пут, као и о другим извозним индустријама.

Од извозних индустрија помињемо још цемент који далматинске фабрике извозе у износу од 80% своје производње. Оне само унесу у земљу око 100.000.000.— дин. девиза годишње.

*
*
*

Видели смо какве све користи има народна привреда од индустрије, видели смо колико је она повезана са аграром, и видели смо да је потребно још и даље изграђивати нашу домаћу индустрију. Ми, по потрошњи индустријских артикала, стојимо врло ниско. Ретка је земља која троши мање шећера од нас, исто то важи и за текстилне прерађевине, и за хартију а шта да кажемо за модерне електричне и друге апарате? И поред моћне индустрије цемента, ми једва трошимо 20 кгр. по становнику, док је у другим напреднијим земљама та потрошња 100—500 кгр. годишње. Ми пива трошимо 1,5 литар по становнику, а Немачка, Чехословачка и дојучерашња Аустрија 70—80 литара. У толико је шире поље рада за индустрију у нас.

Већ сада радиност наше земље плаћа милијарде великом броју наших грађана који су у њој запослени. Број осигураника код Сузора прелази 700.000 лица. Село и даље надире у градове. Треба створити нова предузећа која ће упослити те придошлице. Услови има и потреба је очита. Не заборавимо да је Америка затворила врата исељеницима и да се друге земље ограђују, чувајући право рада за своје су-

грађане. Право је да наш човек нађе зараду у нашим предузећима, прерађујући наше сировине. Тако ће нам свима бити боље.

* * *

Поред Државе на изградњу индустрије имају велики утицај и градске општине.

Индустрија је врло издашан платац општинских дажбина а поред тога она даје упослење великом делу сиромашнога градскога живља који би иначе пао на терет општинске помоћи. То су разлози због којих Општине дају повластице у разним видовима, само да би привукле к себи индустријска предузећа. Те повластице се дају у виду бесплатнога уступања терена, у виду специјалних, ниских тарифа за електричну струју и воду, у виду ослобођења од општинског приреза, трошарине и слично за изврстан број година итд. Општинске управе су свесне тога да ће им индустрија богато накнадити те привремене повластице ако ради у њиховом атару.

Највећи број наших градских општина преко Саве и Дунава давао је већ деценијама такве повластице па их и данас даје. И дојучерања Земунска општина била је издашна у томе погледу и зато је Земун унео у заједницу Београда један леп индустријски иметак.

Како је Београдска општина поступила у томе погледу?

Рећи ћемо одмах да је њена индустријска политика била рђава.

Не само да она није давала бесплатне терене за подизање индустријских предузећа, него није ни одредила и опремила терен на коме би се могла подизати предузећа о своме трошку. Предузећа која хоће да се подигну у Београду имају муке да нађу погодан терен а како је Београд варош у изградњи, то она већ после неку годину имају непријатности са околним суседима и предмет су, без своје кривице, нападама и у штампи због ларме или дима који сметају суседима. У те кампање често се уноси и доста демагогије и — природно је да то не привлачи индустријске подузетнике Београду.

Електрична енергија је била и сувише скупа да би је могла индустрија користити. Било је једно време чак апсурдна ситуација да је цена електричне енергије била скупља у колико је више потрошач троши. Сасвим обратно од основног трговачког принципа да се већи потрошач третира повољније. Разлог је била недовољност старе електричне централе али је то директно терало индустрију од Београда.

Вода је исто тако била прескупа а трошаринска политика није водила рачуна о интересима београдске радиности. Осим тога, постојала је и застарела мерина (кантарина), из доба када је у Србији увођен метарски систем, која је значила директан пенал за предузећа у Београду.

Све то је одбијало индустрију од Београда па су чак и предузећа која су се била поди-

гла у Београду била почела да се пресељавају у суседни Земун.

И поред свега тога природан положај и економски услови су учинили да се у Београду ипак подигне доста индустријских предузећа и после Уједињења. Према статистици Индустријске коморе 1927 године било је у Београду 137 индустријских предузећа, 1935 године тај се број пење на 173 да (после присаједињења Земуна који је унео у заједницу око 40 предузећа) достигне 215 предузећа, колико крајем 1938 године показује статистика.

Тих 215 предузећа распоређена су по браншама овако:

1	Текстилна индустрија	39
2	Прерада дрвета	12
3	Керамичка	11
4	Камена и грађевинарска	13
5	Кожарска и обућарска	12
6	Металургија	32
7	Прехранбена	21
8	Хемијска	25
9	Хартија, прерада хартије и графика	25
10	Електричне централе	3
11	Разна	23
Свега предузећа		215

Повећање броја предузећа нарочито је знатно код хемијске и текстилне групе и то је добро јер смо ту робу махом увозили из иностранства. Напредак авијације довео је у Београд пет фабрика авиона и авионских мотора и три предузећа за прецизну механику. То је индустрија будућности и она се мора још развијати јер ће и цивилна авијација морати ускоро да крене бржим темпом и код нас. Београд је имао само један једини млин за брашно, и ако је он тако велико тржиште и на домаку житарских крајева. Сада је тај број повећан, после присаједињења Земуна. Број циглана опада и ако је изградња Београда у јеку. То је стога што се у велико гради на теренима где су циглане који су недавно били далеко периферија. Општина услед нивелете не дозвољава више поткопавање земље а и земљишта су знатно поскупела, те циглане морају да се измештају изван атара, у околину Београда. Подигнуте су и модерне, хигијенске пекаре које дају здрав хлеб и за којима је Београд — град фурунџијских амурлука — имао заиста потребу. Итд!

Све је то недевољно. Београд има такве природне услове за индустријски развој да је овај требао да буде знатно већи. Њега је природа обдарила условима за један знатнији привредни центар и београдске привредне организације са правом налазе да се тај природни положај Београда није у довољној мери искористио. Железнички чвор међународног значаја, на саставу двеју великих пловних река, на удару међународних путева, важан ваздухопловни центар, град који ће скоро имати 500.000 становника, — Београд треба да буде знатно јачи индустријски центар.

Последњих пет година, од како је на челу општинске управе г. Влада Илић, човек из привредних кругова, чине се напори да се старе грешке исправе и у томе погледу има видних резултата. Знатно је снижена цена електричној енергији за потребе индустрије и занатства. Она још није дошла на цену која је потребна да би је радиност могла у већој мери користити, али је пут добар и то ће ускоро доћи. Укинута је неправилна мерина и тако Београд изједначен са осталим градовима.

Општинска управа обраћа велику пажњу и на друге манифестације које доприносе развоју Београда као привредног центра. Изградња Београдског сајмишта је једно лепо прегнуће које чини част данашњој општинској управи а одлука да се цео приход од хотелских такса посвети унапређењу туризма у Београду даће најлепше резултате. Трошаринска тарифа и Уредба

су реформисане зналачки и при томе раду водило се рачуна о привреди престонице.

Као што видимо, многе грешке су исправљене. Београд је се пренуо и то се већ запажа. Тим путем ваља продужити а индустрија и привреда ће то надокнадити. Већ сада статистике показују да је скоро једна трећина београдског становништва кроз привреду осигурана (преко Уреда за осигурање раденика и Пензионог завода које финансира привреда) за болест, лечење, новчане потпоре и старост.

Било је људи који су радили на томе да Београд остане чиновничка варош а да се индустрија развија изван Београда. Ништа погрешније од тога схватања. У Београд се слива придолазак великог броја нашега живља из пасивних крајева који долазе трбухом за крухом са пуно наде у престоницу.

Ја сам гледао те сироте људе када суботом по подне, на Београдској пошти од примљене зараде шаљу упутницама по коју стотинарку својима на дому, да се исхране. Помишљао сам тада на оне тамо који ишчекују тај спас и било ми је пријатно да им спас долази из Београда, из престонице. И у националном погледу добро је да се индустрија развије у Београду.

Данас, када је аутаркија овладала добрим делом света и када смо све више упућени на себе саме јер је стране девизе све теже добавити, потребније је више но икад да наше сировине преради наша домаћа индустрија. И у томе погледу Београд треба да предњачи.

Д-р Стеван Поповић

Део београдског индустријског предграђа према Дунаву

Слободно време и одмор радног света

— Услови Београда за искоришћавање слободног времена —

Живот радног народа — у првом реду физичких, а затим и интелектуалних радника — постаје све више, нарочито после светског рата, јавна брига држава и општина. У великим културним државама — првенствено у Сједињеним Америчким Државама, Енглеској, Француској, Немачкој, Италији, Русији, — преовлађује гледиште да је човек саставни део великог народног организма, да од квалитета сваког појединца зависи и снага и напредак целе народне заједнице.

Рационалном организацијом рада баве се одавно и економисти и предузећа и друге друштвене заједнице, јер су користи од тога непосредне и очигледне. А рационалним искоришћавањем одмора бавили су се досад обично појединци, они најеминентнији духови, који су схватили да је одмор саставни део радног процеса.

У најновије доба тај проблем организованог рационалног искоришћавања слободног времена улази у социјалне програме и државних и самоуправних власти. Почиње се увиђати да се појединац не сме препустити сам себи ни у једном тренутку. Препуштен сам себи, појединац може да употреби своје слободно време штетно и по себе и по друштвену заједницу. Ако се ода пороцима, — пијанству, хазардним играма и сл. — он руши сам себе, упропашћује своју породицу и одузима, у крајњој линији, друштвеној заједници једну радну снагу. Шта више, може се претворити у деструктивну друштвену силу.

Употребити корисно своје слободно време, искористити одмор за регенерацију душевних и телесних снага, — то је проблем којим се мора позабавити сваки разуман човек. Није само рад стваралачки, него и одмор, наравно ако се паметно проведе.

Добро организовано искоришћавање слободног времена развија до максимума стваралачке снаге. Усавршава душевне и телесне способности. Тако обезбеђује и личну срећу појединца и служи националним интересима.

Разумно искоришћавање слободног времена радног света постало је у последње доба једна нова социјална брига. У Америци постоји још од пре светског рата Национално удружење за слободно време (National Recreation Association of America).

Од 1908 године оно одржава сваке године своје конгресе, на којима су заступљене све организације, установе и угледни појединци који се баве проблемима подизања радног народа. Ово је удружење организовало и први

Београдски пејсажи: Стари Двор у зеленилу

светски конгрес за слободно време у Лос Анђелосу 1932 године, који су помогли и тадашњи претседник С.А.Д. Хувер (који је био и почасни претседник међународног саветодавног комитета овог удружења) и америчка влада. На конгресу су узели учешћа делегати 25 држава (заступљене су биле све веће државе осим Русије), делегати Међународног бироа рада у Женеви, Панамеричке Уније и др. Овај конгрес је поставио основе међународне организације за искоришћавање слободног времена.

Та је организација, одлуком другог светског конгреса у Хамбургу, добила и свој Међународни централни биро „Рад и радост“ са седиштем у Берлину. Овај биро, поред тога што води све заједничке послове организације, доводи у склад акције појединих националних организација на корисном формирању времена омладине и радништва, проучава све проблеме из ове области, припрема конгресе и друге међународне састанке који се баве овим проблемима. После оснивања овог бироа, цео овај покрет и цела Међународна организација назива се именом „Рад и радост“.

Значај ових проблема истакао је сам енглески премијер г. Невил Чемберлен отвара-

јући Међународну конференцију „Рад и радост“ у Лондону 6 фебруара 1939. У свом поздравном говору г. Чемберлен цитира познату књижевницу Џорџ Елијот, која је пи-

Београдски пејсажи: Споменик Кнеза Михаила

сала: „Ако је нужно организовати индустрију света, још је нужније организовати слободно време радних људи, тако да и они имају своје музе. Музе нису само за оне који имају много, него и за људе који ништа немају”, а затим наставља: „Индустријски развитак у последњим деценијама дао је могућност да се скрати радно време, тако да данас радни свет стварно има више слободног времена које треба разумно искористити. То значи да је наша цивилизација стављена пред један нови проблем који она мора да реши”.

Овај покрет обухвата широк круг проблема радничког унапређења: Спорт, позоришта, читаонице и библиотеке, филм, раднички станови и колоније, хигијенске радионице, брига о мајкама, деци и омладини, групни излети и слично.

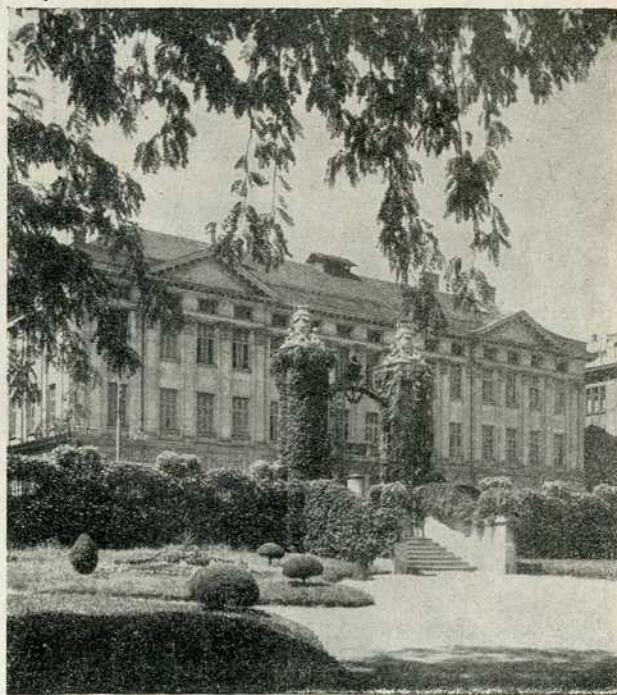
Сваки народ решава ове проблеме према својим специјалним социјалним, економским и политичким приликама. Оквир, основну организацију за спровођење ових идеја, мора да створи држава. Општине могу да раде само у том државном оквиру, да помажу државну акцију и разрађују своје комуналне секторе.

Наша држава се не налази у овој међународној организацији за рационално искоришћа-

вање слободног времена. Али су ти проблеми саставни део сваког социјалног државног програма, па им је и наша држава посвећивала достојну пажњу. И Београдска општина је ова питања уносила, постепено, у свој социјални програм и остваривала је нека од њих са много успеха.

Наше социјално законодавство, — које гарантује осигурање радника, минималне наднице и повољне услове рада — развијало се после рата по угледу на законодавства великих западних држава. Општина је, у границама своје надлежности, помагала примену овог законодавства. Она помаже изградњу зграда за радничке установе; стара се о сиротињи, незапосленима, деци, одојчади; као саставни део свога буџета има буџет Фонда за стварање и одржавање радничких установа у Београду; ствара повољне услове за рад радника и намештеника својих привредних предузећа, отвара им хигијенске радионице; осигурава их за случај болести и несретних случајева; проучава питање о изградњи једног великог шегртског дома и изградњи великог броја хигијенских радничких станова.

Општина помаже државне власти да се стриктно спроводе одредбе о забрани употребе малолетних шегрта за теже послове и ноћни рад.

Београдски пејсажи: Нова зграда Универзитета и капија Универзитетског парка

Приликом проширења београдског трамвајског и аутобуског саобраћаја, Општинска управа нарочито води рачуна о томе да повеже радничка насеља са центром града и са индустријским центрима и да цене тих линија буду што ниже; поред тога даје се нарочита

повластица у цени радном свету који се вози изјутра рано на посао.

При свему томе Општина води рачуна о структури београдског радништва: главни део, готово трећину, чине занатски радници, који је потребна што бржа и јевтинија комуникација са центром града. То је исто потребно за трговачке помоћнике, угоститељске раднике и намештенике слободних професија. Индустијских радника има око 20,42% (без Земуна) свега радништва. И њима је исто тако осигурана повољна комуникација са њиховим радионицама.

Рад на физичком васпитању

И држава и Београдска општина помажу све јаче и свестраније физичко васпитање омладине. Тако је помогнуто и стварање Голф-клуба и изградња модерног голфског игралишта — које је изграђено захваљујући иницијативи и високој заштити Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла —, стварање неколико веслачких и једриличарских клубова, изградња ногометних и тениских игралишта итд.

Београдски пејсажи: Споменик Доситеја Обрадовића у Универзитетском парку

Највеће и најлепше резултате у физичком васпитању народа показале су соколске организације. Соколска друштва, организована по Тиршовом систему, уједињују у свом програму и физичко и национално и морално васпитање и служе као допуна војске и шко-

ле. У својим редовима окупљају све народне слојеве, — и сиромашне и богате, и мушке и женске, и децу и одрасле. Уједињују и село и варош. Имају велики број организованих чланова из свих крајева Југославије и служе и данас као значајна гаранција државног и народног јединства.

Законом о организацији соколства од 1929 године унифицирана је соколска акција у целој земљи и дата законска основица за даљи соколски рад.

Тај закон је дао снажног полета развоју соколства. За последњих осам година оно је ушло у најшире народне слојеве и ојачало се четвороструко и по броју друштава и по броју чланова у целој Југославији.

Општина београдска пружала је увек и материјалну и моралну потпору соколским друштвима на својој територији. Давала им је бесплатно земљишта за подизање домова и буџетом сваке године предвиђала извесне суме за соколство.

У Београду има сада 13 соколских друштава, са близу девет хиљада организованих чланова, нараштајаца и деце.

Али ни после овог закона о соколству, соколске управе нису имале никаква принудна сретства за прикупљање грађана у соколске редове. Морали су се служити и даље само пропагандом и убеђивањем.

Зато се о обавезном физичком васпитању народа у Југославији може говорити тек од 1934 год., када је донесен закон о обавезном телесном васпитању. Основано је засебно Министарство за физичко васпитање народа, које је ставило себи у задатак да координира све акције на развоју физичке културе у целој земљи.

Циљ тога закона је телесно, морално и национално подизање целокупне наше омладине, мушке и женске, од прве године школовања до навршене 20 године живота. За ваншколску мушку омладину закон је установио празничне течаје, које воде општине, а дозволио је обвезницима да се физички васпитавају у соколским друштвима и другим спортским удружењима и установама.

Наравно, да ови празнични течајеви обухватају скоро искључиво по градовима шегрте и радничку омладину, а по селима готово целу омладину. Деца средњих и богатијих градских сталежа васпитавају се физички по школама.

Тако је држава, — која се у почетку бринула прво о побољшању услова рада, па затим о заштити и осигурању радника у више праваца — примила најзад на себе и бригу о његовом физичком и моралном васпитању. То је природни и логични продужетак социјалног старања.

Модерно социјално законодавство и напредак технике осигурали су раднику више слободног времена. Пошто је у главном др-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

жава осигурала раднику то слободно време и одмор, морала је предузети мере да радник тај одмор паметно искористи, да регенерише и усаврши своје радне слободности. Стваралачка снага одмора може само тако да дође до израза.

Претседник Београдске општине г. Влада Илић, претседник Суда за град Београд г. М. Филиповић и шеф општинског Отсека за обавезно телесно васпитање г. д-р Радмило Белић посматрају такмичење обвезника телесног васпитања

И код нас се почиње увиђати да је употреба одмора само саставни део рационалне организације рада. Радник треба после одмора да продужи посао са више елана и више снаге.

Иако смо ми претежно аграрна земља, ипак се и пред Југославијом постепено постављају све ургентније сви они проблеми који муче већ давно индустријализовани Запад. Преморени и материјално слабо осигурани радник у својим слободним часовима долази у тешка искушења. Код нас, где добар део рад-

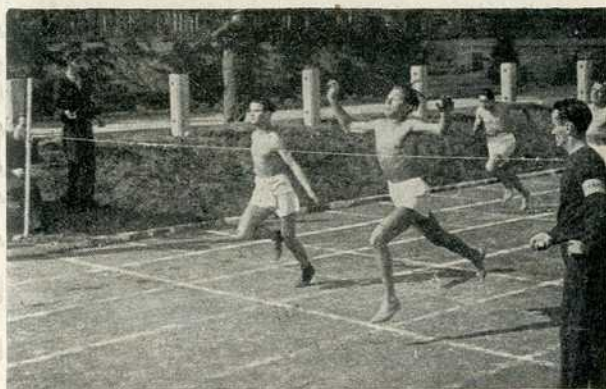
Наш радник ово време у већини случајева не може провести у породици, радостима што му их она може пружити; он је у решавању овога питања упућен сам на себе. То је разлог због ког се и код нас потреба друштвене интервенције, заједнице као такве, све више истиче, постаје све очигледнија.

Обвезници телесног васпитања у Београду — бацање кугле

Београдска општина помаже свесрдно, у границама своје надлежности, ову благодотворну акцију државе. Она је створила засебан отсек за обавезно телесно васпитање ваншколске омладине коме је дужност да организује празничне течајеве ваншколске омладине и да се брине о унапређењу физичке културе у Београду.

Сва ваншколска омладина од навршене 10 до навршене 20 године старости са подручја Београдске општине распоређена је у 30 празничних течајева. Течајевци сваког течаја подељени су у три групе, према годиштина. При овој распореду узети су у обзир:

Обвезници телесног васпитања у Београду стижу на циљ у трци на 100 м.

Обвезници телесног васпитања у Београду — скок у вис

ништва припада сезонским радницима, — оних чија породица није поред њих у граду, већ негде далеко у селу, које су они привремено оставили, — проблем правилног искоришћавања слободног времена још је значајнији.

близина стана, радњи и занатских школа, како би омладина при похађању редовних часова вежбања што мање времена трошила.

За место рада празничних течајева узете су основне школе и вежбаонице-вежбалице

соколских и других спортских друштава. У пројекту су општинска вежбаљашта и вежбаонице специјално уређене за ове течајева.

Време рада није код свих течајева исто, већ се при одређивању узимало у обзир: слободно време самих течајеваца-обвезника и време када су простори и просторије за вежбање слободни.

Настава у празничним течајевима изводи се према „Плану и програму наставе“ утврђеном од Министарства физичког васпитања народа, а у границама могућности и према приликама у којима се поједини течајеви налазе.

У сваком течају настава се изводи једанпут недељно и час вежбања траје 90 минута. На једном часу обухваћена су сва три дела наставе према „Плану и програму“:

- 1) Морална и национална настава
- 2) Општа телесна настава; и
- 3) Специјална телесна настава.

Први део изводи се у потпуности, јер за то постоје могућности, док се други и трећи део у неколико течајева не могу потпуно изводити, јер исте не располажу са свим потребним справама. Течајеви који раде по вежбаоницама и вежбаљаштима соколских друштава, много потпуније изводе општу и специјалну телесну наставу, јер су вежбаонице и вежбаљашта снабдевени свим потребама.

У току лета настава се изводи потпуније у свим течајевима, јер слободан простор даје више могућности за то. Зимом је већи део течајева, а нарочито оних који раде по основним школама, приморан да сав рад сведе на чисто теоријску наставу.*)

Поред овог организованог коришћења слободног времена, грађани Београда имају прилике да и неорганизовано проводе своје слободно време угодно и корисно: у шетњама по парковима и шумама, у купању и веслању по Сави и Дунаву.

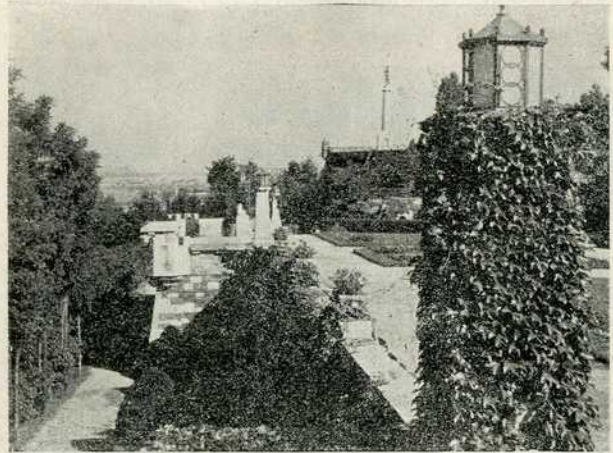
Паркови и шуме

Цветни и шумовити паркови, којих има 25, скверови и улични дрвореди распоређени су доста равномерно на све крајеве Београда. То су не само резервоари свежег ваздуха, него и места за душевни одмор и разоноду. Боје цвећа и зеленила, рестаурисани објекти из старих времена и модерни споменици по већим парковима пружају визуелна естетска уживања. Та уживања појачана су музиком, која се може слушати у највећим парковима.

Паркови — без шума по предграђима и околини Београда, без пошумљених и вртарски уређених башта и комплекса који нису приступачни увек широј публици — обухватају површину од 76,30 ха.

*) Подаци о обавезном физичком васпитању оmlадине у Београду добијени су из општинског Отсека за обавезно телесно васпитање.

Највећи и најлепше уређен београдски парк јесте Калемегдан (Велики и Мали), који је понос Београда. Он обухвата стари град,

Београдски пејсажи: Детаљ Калемегдана са „Победником“

где се развијала крвава и бурна историја Београда. То је баш онај пространи плато изнад ушћа Саве у Дунав, са таласастим падињама према обалама ових двеју историјских река, где је кроз векове била тврђава, од келтског Сингидунума из IV века пре Христа па до краја светског рата. Стил тврђаве сачуван је у конзервисаним и делом реконструисаним средњовековним кулама, мостовима, тунелима, пушкарницама, стражарским кулама, зупчастим зидинама и другим интересантним објектима.

Београдски пејсажи: Водоскок на Малом Калемегдану (рад вајара Арамбашаћа)

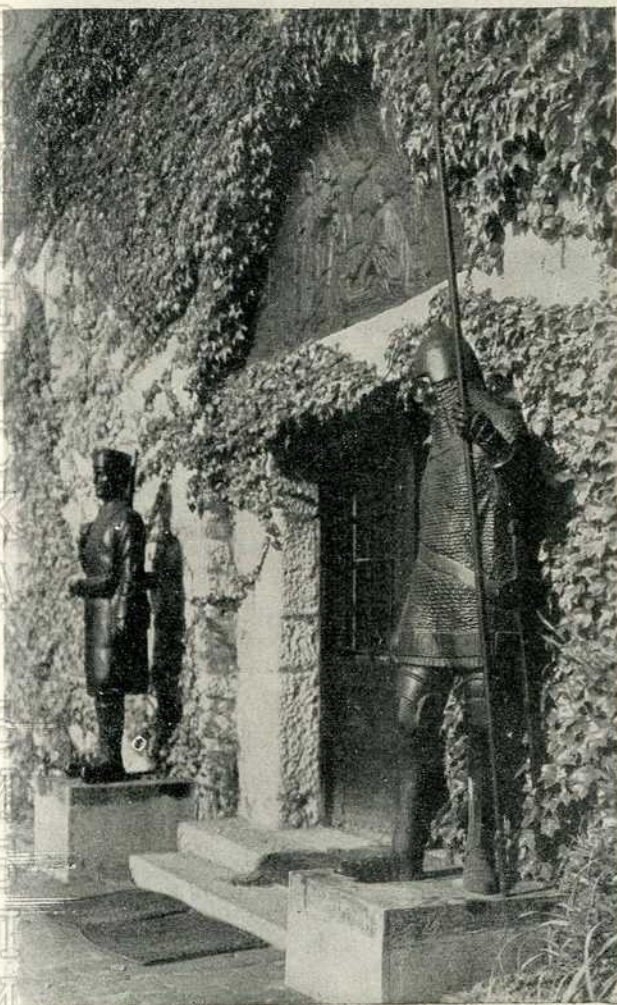
Зграде које су изграђене или обновљене на овом простору — Војни музеј, Географски институт, црква Ружица, капела св. Петке — у складу су са стилем тврђаве и повећавају њене лепоте и мистерије. Модерни споменици, расејани по Калемегдану, везују стару и нову историју.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBL.BS

Даљим реконструкцијама још се више подвлаче и умногостручавају дражи древне тврђаве. Али ове одлике тврђаве служе само као декорације парку, као реминисценције на једну необичну прошлост. Сама чињеница да је једна од најзанимљивијих европских тврђава претворена у шеталиште сведочи колико се улога Београда у слободној југословенској држави изменила. Први пут у својој историји Београд се може сав посветити конструктивном културном и привредном раду.

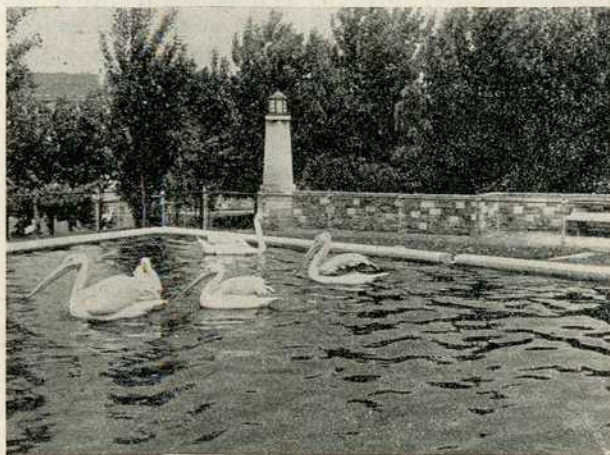
Само онај део Калемегдана који је вртарски уређен и паркиран износи 15 ха.

Улаз у Цркву Ружицу у Горњем Граду

Поред тога, у склопу самог Калемегдана, налази се Градска зоолошка башта, која је уређена као шеталиште, украшена цвећем, зеленилом, поточићима и вештачким језерима. Она обухвата 7 ха. Има занимљиву збирку животиња, међу којима и више примерака ретких егзотичних врста. Зоолошка башта је згодна допуна калемегданског шеталишта, чини га разноврснијим и пријатнијим за шетње. Тим више што је она комбинована са Градском ботаничком баштом, тако да спада више у перивоје украшене животињама него у праве зоолошке вртове.

Кроз зоолошки врт је спроведена канализација и водовод, стајалишта животиња су бетонирани. Сам врт се налази на таласастој падини која се спушта према Дунаву, тако да је лако одржавати чистоту. Има нарочити

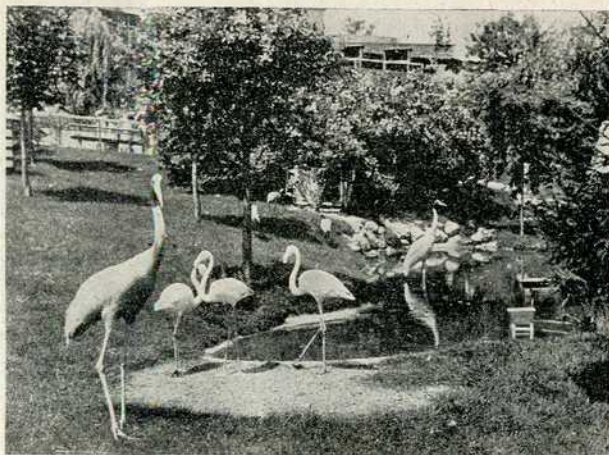
Зоолошки врт: Лабуд и пеликани

дечији зооврт, где се деца играју са животињама. Цене су тако умерене, да и они грађани који познају добро овај врт долазе често у њега само ради шетње и разоноде.

У старој тврђави има још 11 ха неизграђених. Око 8 ха од тога резервисано је за спортски стадион. Остала 3 ха претвориће се постепено у парк, и то у најскоријем времену.

Други већи парк у вароши јесте Карађорђево парк, где се још одавна задржало високо и крошњато дрвеће.

Ванредно леп парк, са шареним мирисним цветњацима и великим зеленим дрвећем, јесте Топчидер. Он обухвата 11,80 ха. Везан је трамвајем са центром града.

Зоолошки врт: Фламингоси (пламењаци)

Изнад топчидерског парка диже се Топчидерско Брдо са модерним лепим вилама, са уређеним баштама, скверовима и мањим парковима, са непрекидним низом развијеног дрвећа. У продужетку је најлепше предграђе Београда, Дедиње, са раскошним вилама и врто-

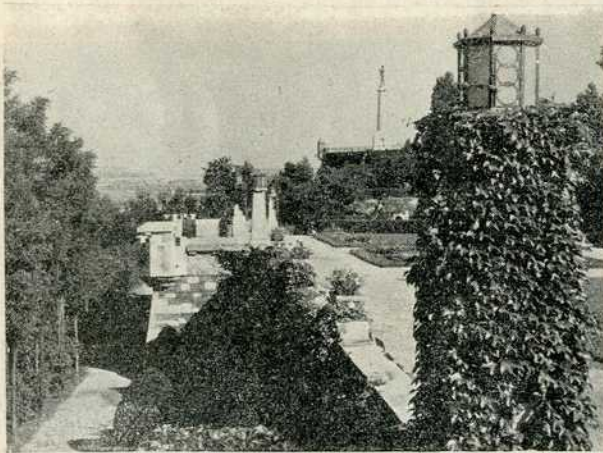
вима, на чијем се врху налази Краљев Двор, чије баште и простране шуме служе као украс Престонице.

Велика шума Кошутњак мами шетаче својим природним дражима. Ту је људска рука просекла само стазе за пешаке и друм за аутомобиле, направила клупе и сенице за одмор. Све остало је дело природе. Човек у овој шуми заборавља на близину великог града и предаје се сав лепотама дивне природе. Кошутњак, који обухвата 309 ха, протеже се све до Раковице, а одавде се продужава Раковичка манастирска шума, која обухвата 300 ха.

Други пошумљени терени око Београда, који допуњују зелени појас, обухватају засада 213 ха. Овај се зелени појас стално усавршава и проширује, јер се пошумљавају сва општинска земљишта, а утиче се и на власнике приватних имања да пошуме што више своје неизграђене и необрађене комплексе земљишта.

Као знатни резервоари ваздуха служе и Универзитетска ботаничка башта у Палилули и нови општински расадник на Вождовцу, који обухвата 9,60 ха, иако су грађанству приступачни само у ограниченој мери.

У крајевима старог Београда, на Дорћолу и Палилули, задржале су се још многе старе баште, пуне цвећа и дрвећа, које, иако у мањој мери него у старо патријархално доба, уносе идиличне ноте у породични живот. Послератно грађење палата, срачунато само на што већу ренту, уништавало је немилице ове наше лепе баште. Пошто је задовољена најпрешнија потреба за становима, грађевински прописи су могли бити примењени строжије и приликом изградње најновијих зграда води се више рачуна о хигијенским и естетским захтевима. Има

Београдски пејсажи: Булевар Кнеза Александра Карађорђевића

читавих крајева Београда где се могу градити само куће у баштама. Тако се надамо да ћемо опет вратити Београду његово зеленило и мирисно цвеће, које су стари Београђани са љубављу његовали.

У Земуну се исто тако поклања већа пајња баштама и шумама. У средини Земуна налази се лепо уређени парк. По целом граду и околини врши се пошумљавање.

Споменик Незнаком јунаку на Авали

16 км. од Београда налази се шумовита Авала, која обухвата 600 ха, а са Шупљом Стеном, још преисторијским рудником цинобарита, обухвата шумски појас од 730 ха. На врху Авале налази се гроб Незнаог Јунака са величанственим спомеником, који је радио познати наш вајар Иван Мештровић. Тако је Авала и пријатно излетиште и место националног ходочашћа. Поред Авале води репрезентативни пут за југословенску националну светињу Оплепац. То је део наше будуће аутостраде. Поред овог модерног друма, Авалу вежу и жељезничке пруге са Београдом и Шумадијом, а има и других друмова за кола и пешаке.

Приликом уређења Авале водило се рачуна о томе да се пошумљавањем употпуни природни процес, да се природне лепоте очувају нетакнуте, само да се учине приступачне људима.

Кроз целу шуму просечене су пешачке стазе, а добар аутомобилски друм води до врха брда. Један велики модерни хотел и лепа планинска кућа, као и више вила на подножју Авале, чине и дужи боравак на Авали пријатним.

Ово излетиште има својих дражи и зими. Смучари налазе тамо добре стазе за упражњавање овог лепог зимског спорта.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Са врха Авале, од споменика Незнаком јунаку, пуцају величанствени видици на Београд и Панчево и дивне планине Шумадије и Војводине.

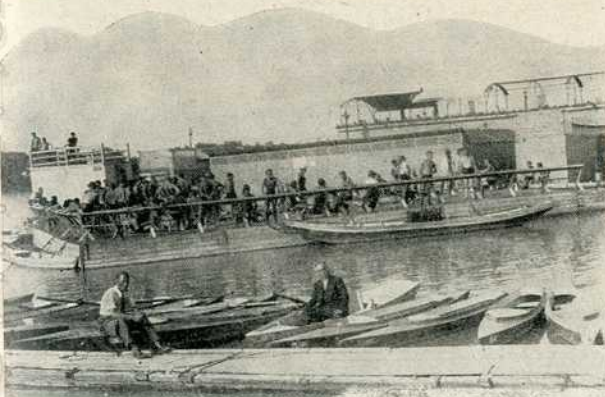

Поглед на споменик Незнаком јунаку са степеништем на Авали

Даље, али врло лепо излетиште за Београђане јесте пространа шума Липовица (око 1000 ха), 25 км југозападно од Београда. И она је проглашена за национални парк и њене природне лепоте ће се само усавршавати. Ускоро ће бити везана модерним кружним путем Београд-Липовица-Авала-Београд.*)

Купатила на Сави и Дунаву

Сава и Дунав су необично погодне реке за пливање и веслање. Поред спортиста, ту и други грађани проводе своје слободно време у здравој и лепој разаноци. Летње сунце измама сваког дана по неколико десетина хиљада купача.

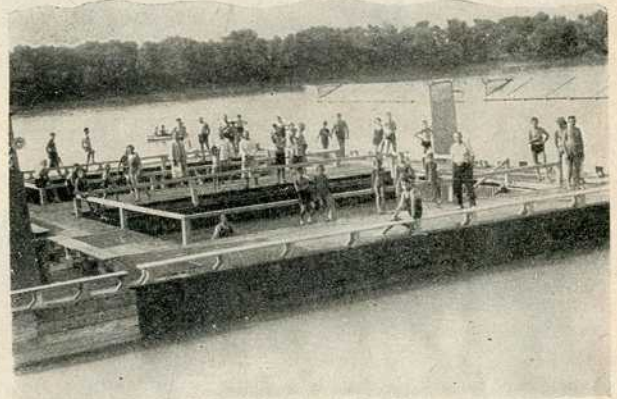
Чамци општинског купатила на Сави

На Сави и Дунаву има 27 великих купатила. Поред тога постоје сталешка и друштвена купатила (неколико војничких, полицијских купатила, разних установа, веслачких клубова) и велики број приватних породичних ку-

патила, која су распоређена дуж целог тока Саве и Дунава кроз атар Београдске општине.

На Сави се купатила нижу и на левој и на десној обали од врха Чукарице (београдског предграђа) па до ушћа Саве у Дунав. Има их 18 са 3.509 кабина, са гардеробама за одело и већим свлачионицама. Свако купатило има чамце и сандолине за изнајмљивање. Највеће и најбоље уређено купатило на Сави јесте Општинско купатило. Оно има 700 удобних кабина (међу којима 8 великих за више особа), велику гардеробу, 5 базена за непливаче, осигуране приступе у отворену Саву и скакаонице за пливаче. Може да прими одједном близу 4.000 купача. За топлих летњих дана кроз ово купатило прође 5-6000 купача дневно.

Друга група купатила налази се на Дунаву, највише на београдској обали, а има их и на супротној обали. Има их 9, са 3.022 кабине, са гардеробама и већим свлачиони-

Базен за непливаче у Општинском купатилу на Сави

цама. Овде се налазе три велика и модерно уређена купатила, (једно има 500, друго 700, а треће 720 кабина). Једно од тих већих купатила налази се у Земуну. И остала купатила испуњавају све услове хигијене, сигурности и најпотребнијег комфора.

Сваки власник купатила мора имати полицијску дозволу за рад свога купатила, а ову дозволу добије тек пошто испуни прописане захтеве хигијене, удобности и сигурности за купаче. Полицијска власт води надзор над купатилима за време целе купалишне сезоне.

Сва београдска већа купатила приме просечно дневно, за време летње сезоне, преко 20.000 купача. Купатила појединих установа, сталеза, спортских друштава и приватних породица приме дневно просечно око 10.000 купача.

Велики број Београђана, нарочито богатији, проводи лето ван Београда, у бањама и другим летовалиштима, тако да не искоришћује београдска купатила, или их искоришћује у мањој мери.

*) Податке о парковима и шумама добили смо из општинског Отсека за паркове.

Поред свега тога осећа се да је недовољан број купатила у Београду. Комунална и државна политика, нарочито последњих година, развија се у правцу асанације обала Саве и Дунава, насипања читавих мочварних терена, изградње кејова — тако да ће ове обале постати још привлачније за грађане. На њима се развија сваке године све интензивнији живот. Већ се сад може угодно летовати у Београду.

Београд има идеалне услове за развијање спорта и то у свима дисциплинама. Његове велике и пловне реке са острвима, пространи и велики терени резервисани за зеленило, затим лепа гајеви и шуме у самом атару, — све то омогућује несметан рад на изградњи спортских објеката, која је на дневном реду.

Општина припрема пројекат, по коме једно шумом обрасло острво од око 300 хектара, на реци Сави, у самом Београду, треба да се претвори у „Народни парк за духовну и физичку културу“. По тој замисли, ово земљиште, које је сада плавно, а које се и иначе мора асанирати ради изградње зимовника и вели-

ког железничког моста, послужиће Општини за изградњу спортског центра-парка и разних установа за одмор, разоноду и културно унапређење београдског становништва. Ту су у пројекту стадиони и вежбаљиха за све спортске дисциплине, затим све што је потребно за све врсте воденог спорта на речној површини Саве, чија је вода идеална за то; даље се предвиђа изградња хотела, ресторана, концертних дворана, библиотека, позоришта под отвореним небом, објеката за музичке фестивале и уопште за уметничке приредбе.

Осим тога, у пројекту је једно модерно купалиште и велики модеран хиподром, јер досадшњи, чије земљиште треба да послужи у железничке сврхе, мора да се евакуише.

А кад се заврше започети и пројектовани радови на обалама ових двеју река, као и радови на паркирању Београда и подизању зеленог појаса око њега, на подизању стадиона и других спортских вежбаљиха, Београд ће, надајмо се, моћи да се такмичи са најлепшим светским летовалиштима.

Б.

Бора Стевановић: Лужни Булевар са Чубурским потоком, некад

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У
Н
И
В
Е
Р
С
К
И
Б
И
О
Т
Е
К
С
К
И
Д

Градски зоолошки врт стално се усавршава и проширује

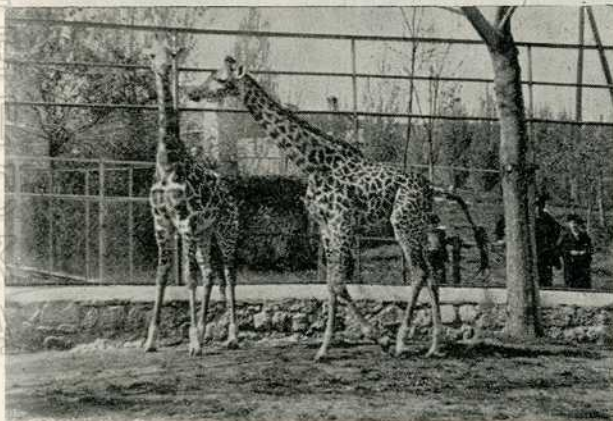
— Интересовање публике постаје сваким даном све веће —

Градски зоолошки врт Београдске општине, који је наша публика примила са много разумевања и интереса, проширује се знатно сваке године. И техничко уређење, и богато зеленило и цвеће, и велики број животиња, а нарочито велики број животињских врста, међу којима има и сасвим ретких, чине од овог врта једно од најлепших места, где се публика може одмарати и занимати.

За напредак овог врта брине се сталнс Претседник Београдске општине г. Влада Илић, који лично надгледа рад у њему и даје иницијативе за његово унапређење.

Када је врт отворен, 12 јула 1936 године, имао је 83 сисара и 306 птица. До краја

лики простор без ограда, за смештај антилопа и зебри. До њега изграђена је кућа за смештај слона и жирафа, обор за младе животиње у који улазе деца и играју се слободно са

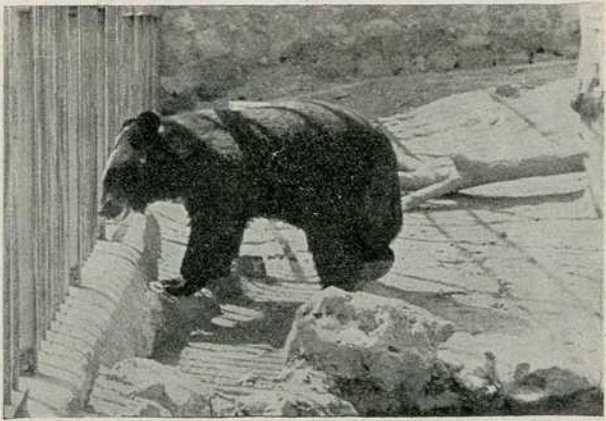
Жиране „М-рава“ и „Ло-ундри“ пореклом из Источне Африке (поклон Њ. В. Краљице Марије)

1936 г. повећао се већи број сисара на 123, а број птица на 597. У 1936 г. број посетилаца је износио 151.108.

1937 г. врт је имао 192 сисара и 688 птица, а број посетилаца је износио 395.490. У 1938 г. врт је имао 266 сисара у 72 врсте, 144 глодара у 20 врста, 31 гмизавца у 4 врсте и 678 птица у 126 врста. Број посетилаца је износио 410.407.

Изградња и стално унапређење овог врта омогућено је вишком прихода над расходима, које он даје, као и поклонима приватних лица и установа.

Приликом отварања врт је заузимао простор од три и по хектара, са склоништем за најнужније врсте животиња. Већ следеће године врт је повећан на 7 хектара. На овом новом простору изграђен је планински део Зоолошког врта, са склоништима за дивље овце, дивокозе, козороге, дивље свиње и домаће овце и козе. На новопрододатом делу, према улици Маршала Пилсудског, изграђен је ве-

„Мулај“ хималајски медвед, увек је добро расположен и весео

младунцима. Изграђени су обори за срне и јелене, дечје јахалиште и волијере за домаће птице.

У 1938 години у врту су изграђена склоништа за биволе и бизоне у облику америчке брвнаре, базен и зимско склониште за нилског коња на једној страни и за крокодиле на другој. Подигнут је турариум за смештај змија, гуштера и других гмизаваца (који још није завршен), базен за морске медведе и пингвине. Такође је подигнут и отворен бифе безалкохолних пића.

Шампан зебре „Зулфа“ и „Ести“ у своме „слободном простору“

Врт је снабдевен лепом колекцијом егзотичних животиња, као и домаћих зверова и птица. Вредност живог инвентара прелази сада већ 1,100.000.— динара.

Губитци животиња нису велики, они износе око 9% од укупне вредности, што је врло мало у поређењу са многим иностраним вртovima, где се пењу до 30% од вредности. Ово долази отуда што се у врту засада држе само оне животињске врсте које лако подносе наше климатске прилике. Као нарочити зоолошки успех вреди напоменути да у врту живи лењивац већ две и по године и осећа се врло добро, што претставља рекорд, јер у другим вртovima једва издржи по који месец.

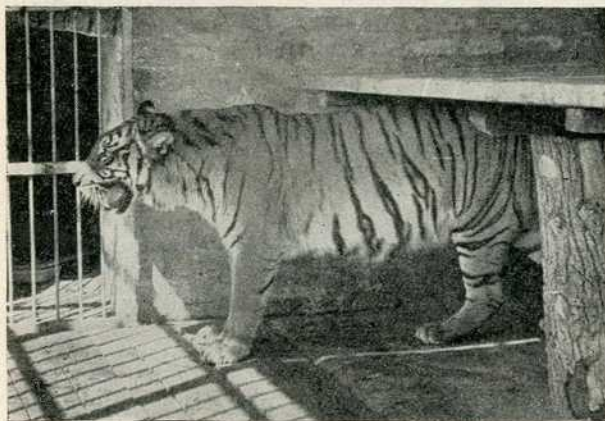
Од особитог је интереса дечији зоолошки врт, где се деца могу играти са извесним жи-

Медведи „Марко“ и „Мици“ пред купање

вотињама. Ту је и дечији хиподром, где деца јашу дресираног слона, камилу, коњиће и маргарца.

Постепено изграђивање, усавршавање и проширење овог врта вршиће се и даље. У току године изградиће се централни део врта, са једним склоништем од природног стења и са великим језером у средини. Завршиће се терариум за смештај змија, гуштера и других гмизаваца. У близини врта отвориће се и један летњи ресторан, где ће се посетиоци врта моћи одморити и окупити.

Тигар „Цезар“ чека свој дневни оброк

Прошириће се, или сасвим наново изградити, и потребне службене просторије: канцеларије, амбуланта, кујна, ледењача, магацини

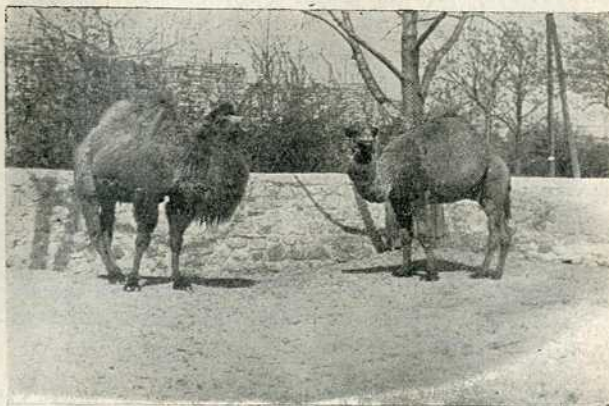
и друго, без чега се успешан рад Зоолошког врта не да ни замислити.

Доцније ће се приступити и изградњи одељења за антропоиде и аквариума.

Орлови и крагуји, сви из наше домовине

Карактеристично је, и за напредак врта врло јака гаранција, да интересовање публике за овај врт непрекидно расте. Посете су многобројне нарочито приликом већих приредаба

Камиле „Арап“ и „Каја“, иако су једна из Африке (једногрба) а друга из Азије (двогрба), ипак су добри пријатељи

у Београду. Рекордан број посетилаца био је за време Првог сајма. Тада је само једног дана посетило врт 15.600 лица.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Јавне градске библиотеке и њихов значај

— Поводом једне програмске књиге —*)

Планско изграђивање културе и културног живота тражи да се у исто време посвети што већа пажња целом низу питања која с тим стоје у вези. У том низу питања књизи и библиотекама припада једно од првих места. Култура, међутим, мора бити не само интензивна, већ и екстензивна, не само ићи у висину, већ и у ширину, захватати што шире слојеве да њена благодат буде истинска и резултати прави. Зато се и књига, библиотека морају што интимније приближити целом народу, продрети и до највећег сиромаша, и у најзабаченије кутеве. Култура је данас схваћена као социјална служба на коју сви имају подједнако право.

Та сва начела и сви ти постулати су резултати осведочене социјалне и филозофске мисли човекове која се искристалисавала деценијама и у својој најдубљој основи стоји у вези с оним што је најбоље и најплеменитије у човеку. Зато што је сувише јасна, истина се често не види, па ипак она на крају побеђује. И оно што данас изгледа тако једноставно, наравно и просто у погледу душевне хигијене, оплемењивања и развијања човечјег духа, — што има свој извор у већем знању, просвећивању, изгледало је некад сасвим другојаче. Људи великог знања некад су били сматрани за чаробњаке, жене за вештице. Омар је спалио велику и славну Александријску библиотеку резонирајући познатом формулом: „Ако у књигама ове Библиотеке пише исто што и у Корану, онда су оне непотребне, а ако пише нешто што у Корану нема, онда су штетне”..... Закључак: Треба их спалити — како је овај некадашњи калиф, чији су наследници, срећом, били сасвим другојачији, и учинио..... Тип Омара није усамљен, он се кроз све векове провлачи, испречујући се као брана пред радости живота које долазе са просветом.

Човек пустињак живи за себе, село је у најбољем случају идила, град, као место великих људских конгломерација, где се силом прилика „камен таре о камен”, идеја о идеју, где борба за егзистенцију често поприма сасвим неочекиване форме, има у исто време и своје сањаре, своје визионаре, своје песнике, који дају израза ономе што масе свесно и несвесно желе и мисле, потстичу на остварења племенитих замисли које се рађају у борби. И модерни библиотекарски покрет има своје порекло у модерном животу савремених градова. По њему библиотеке постају мање циљ саме себи, а више подређене човеку; по-

стају активне; књига добија одређену социјалну улогу.

Да се што јасније виде задаци јавних библиотека почећемо од оне њихове дефиниције коју је тако тачно и концизно одредио

Велика читаоница Градске библиотеке

један од проминентних библиотекарских стручњака (Sayers, „Manual of Library economy“). Ова дефиниција каже да су *јавне библиотеке институције намењене колекционирању, чувању и експлоатисању књиџе*. Ова три елемента дефиниције: колекционирање, чување и експлоатисање одређују у главном не само њихов појам и суштину, већ и правац рада. Човек лишен духовних интереса у суштини је најслабији човек, њега валови живота лако могу занети у вирове из којих нема излаза; развијени духовни живот увек даје могућност сналажења и у најтежим приликама. Овај аксиом је саставни део и појма колекционирања књига, који садржи у себи и процес одабирања. Свака књига није за сваку библиотеку, већ само она која одговара њеном типу, сврси за којом библиотека извесног типа иде, потребама и степену духовног развоја читалаца којима је намењена. За библиотеку на селу неће се одабирати оне књиге које ће бити на свом месту у градској библиотеци, а и у избору књига за саме градске библиотеке узимаће се у обзир многи моменти. Никад се неће смети изгубити из вида да су јавне библиотеке намењене општој култури.

Други елемент дефиниције — чување књига — подједнако спада у дужност и читалаца и руковалаца библиотеке не само зато што је у питању *Јавно добро чији је власник заједница, дакле сојственост више категорије*, већ и стога што је по нарави ствари намена тога добра предвиђена за више генерација.

*) Luisa Nofri, Libri e biblioteche.

Експлоатација библиотека стоји у вези с целокупним развојем и модерним схватањем о њиховој сврси и улози. Сваки библиотекарски приручник, изнесећи историјат постанка

Читаоци дневних листова

и рада библиотека, износи у исто време и занимљиве примере о томе како је некад тешко, скоро немогуће било доћи до књига које су биле прикупљене у старим библиотекама. Данас је однос сасвим други. Цела организација јавних библиотека, и својим радним временом, и избором књига, и условима под којима се књиге издају, иде за тим да се прикупљене књиге што више читају. Тако долазимо и до попуњавања горње дефиниције о савременим јавним библиотекама, т.ј. да су оне институције намењене грађанима свих стаља, средишта одгоја, информације и одмора.

Поред стола за издавање књига. (За столом г-ђа Мензе и г. Ковачевић)

Непосредно иза ових проблема долази проблем библиотекарских радника, лица запослених на раду у библиотекама, питање не само њихове спреме, већ и идеолошке оријентације, њихове идејности, њихове, да је тако назовемо, психичке повезаности с послом на ком раде. Ово је једна од стожерних тачака це-

лога покрета. Рад у јавним библиотекама мора се у првом реду схватити с идеолошке стране, а тек онда као професија. У чему се састоји функционисање модерне библиотеке?... Одговор следи из онога што смо већ рекли: у племенитој пропаганди добре књиге; у буђењу латентних интереса за књигу; у развијању и подржавању интереса који већ постоји и то једнако код одраслих, као и код деце и омладине. Јавне библиотеке, не улазећи у специјализацију, иду за тим да сваком грађанину пруже могућност документације у свим правцима интелектуалног живота који га могу занимати, да му даду материјал за оријентацију у свим могућим професијама и коначно да му омогуће што шири приступ лепој књизи преко које, како је тачно рекао један наш књижевник, С. Пандуровић, дознајемо истину о себи, о другима, о свима нама, упознајемо се с поетским делима у којима је искристализована песничка мисао у строфама и римама, деци и омладини да пруже нарочито дечју и омладинску књижевност — ту дивну, најмлађу књижевну грану која је за то ту да измалена ствара људе с развијеним смислом за правичност, за добро, за лепо.

Читаоци Градске библиотеке. — Један омиљени кутак

Да организују овакву библиотеку код библиотекарских радника се претпоставља не само лична дубока и искрена духовна заинтересираност, већ и знање које ће употребити у свим правцима рада поверене им библиотеке. Тако на првом месту код избора књига, које су први предуслов за њено функционисање. Дobar избор и довољан број књига, који се стално повећава свим што од вредности ново излази, не може ништа надоместити. Зато и свака дефиниција библиотеке узима књигу за основу. Еужен Морел каже сасвим једноставно: „Une bibliothèque c' est des livres qu'on lit“, Приблизити књигу читаоцима, омити је, то су даљи задаци у библиотеци, који траже своје методе, посебно старање и предузимљивост. Помоћ у избору књига нарочито ће бити важна у раду с децом и омладином. Сви ови задаци који се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

стављају на библиотекарске раднике у главном су садржина у оној духовној особини која се зове: „le sens de l'ordre et celui de la responsabilité“ — смисао за ред и одговорност — на којој се оснива поверење указано библиотекарском раднику.

овде нећемо улазити у танчине проблема дечјих библиотека, али, будући су оне органски део, у неку руку condicio sine qua non сваке јавне градске библиотеке, навешћемо само неколико пасуса из једног манифеста енглеских библиотекара из 1917 год.:

Млади Београђани уписују се за чланове у Градској дечјој и омладинској библиотеци (за столом г-ђа Д. Паранос)

Као саставни део јавних библиотека долазе већ споменуте дечје и омладинске библиотеке. У једној алегији узетој из дечје литературе описује се како је један дечак постао добар, јер му се свако јутро са прозора његове собе указивао гранитни профил дивних планина. Дете постепено заволи књигу и јунаке који су у њој описани; заволевши их настоји да им постане слично. Великом енглеском књижевнику Кронуину живот се приказује у облику цитаделе која се уздиже високо на брегу пут плавих небеса. Према тој цитадели, у висину, непрестано у висину човек мора хитати да би постигао свој циљ. У тој великој борби, у том великом јуришу тешко је наћи бољег савезника од добре књиге. Зато је она потребна детету као и одраслом. Ми

Деца при читању у Дечјој и омладинској библиотеци (Поред деце г-ђа Д. Паранос)

„Основа целокупног рада јавних библиотека мора бити њихов рад с децом; у свакој јавној библиотеци морају постојати посебне дечје читаонице у којима ће деца у пријатној атмосфери под пријатељским и пуним такта руководством искусних дечјих библиотекара читати књиге.“

Део манифеста из ког смо узели овај цитат почиње речима: „Буђење интелектуалних склоности код детета које се учвршћују кроз љубав према књизи то је најхитнија потреба сваког народа...“

Да се од јавних библиотека заиста постигне оно што оне могу дати и библиотекарска наука, у циљу што бољег оспособљавања радника јавних библиотека, посвећује овом питању пуну пажњу. Под руководством Међународног института за интелектуалну сарадњу

Око издавања књига у Дечјој и омладинској библиотеци. (За столом и поред ормана г-ђе Ј. Бурмазовић и И. Горбова)

Најмлађи читаоци задубљени над књигама

при Друштву народа, као и Међународног библиотекарског удружења, објављено је неколико дела широког и великог значаја. Тако, на директан захтев француског радничког делегата при Друштву народа, М. Жуо, и молбу

Прво познанство с књигом — читалац „књиге слике“ у Градској дечјој и омладинској библиотеци

поч. А. Томаса, — 1933 дело дубоког социјалног карактера и значаја „Bibliothèques populaires et loisirs ouvriers“; 1935 компаративна студија о професионалној формацији библиотекарара „Rôle et formation du Bibliothécaire“; 1937 „Manuel pratique du Bibliothécaire“, што га је на иницијативу Француског библиотекарског удружења саставио Лео Грозе. Међу осталим делима интересантно је навести и мали приручник који је изашао у издању Белгијског савеза градова и општина, Otlet i Wouters, „Manuel de la Bibliothèque“.

Библиотекари при изради нових каталога у Дечјој и омладинској библиотеци. (Г-ђе Ј. Бурмазовић, Д. Паранос, И. Горбова)

У целом низу земаља донети су закони о организовању и финансирању јавних библиотека. Један од најбољих био је закон Чехословачке републике који је предвиђао да свака и најмања, како градска тако и сеоска

општина, мора организовати своју јавну библиотеку одређујући процентуалну квоту свога буџета за њено издржавање, набавку књига, персонал. Поједине самоуправне па и приватне библиотеке, које својом статистиком могу доказати довољан број посета, добијају помоћ и премије. Све то доказује вредност и значај јавних библиотека и са културнога и са општег националног гледишта.

Старо оно правило, да: „inter arma silent musae, silent leges“ прекинуло је у средњем веку наш културни развој исцрпљујући сву енергију у борби за голи опстанак. Култура се јавља само спорадично и метеорски с великим и сјајним личностима. Деветнаести и двадесети век нису само дали нашу политичку ренесансу, они собом носе и културну. На херојску психологију веже се радна и културна. Стотине и стотине, нарочито наших омладинаца, седи данас по нашим библиотекама и тражи да се преко књиге спреми за бољи и културнији живот који тражи и време и нова динамика живота. Наши градови Београд и Скопље већ су основали своје градске библиотеке по типу јавних библиотека. Велика дневна посета доказује њихову потребу и њихову улогу. Загреб стоји пред оснивањем своје велике градске библиотеке. Упоредо с овим новим покретом наших градова намеће се цео низ проблема који су с њим скопчани, нарочито проблем професионалне и идеолошке спреме библиотекарских радника, проблем правилног финансирања ових установа... Али нема сумње да ће наши градови, који показују толико елана у решавању целог низа врло компликованих питања, с успехом решити и ово питање тако значајно за нашу будућу као и садашњу градску културу.

У овом нашем раду књига Луизе Нофри, главног библиотекара Туринске народне библиотеке, Libri e biblioteche, не може остати незапажена не само зато што је та књига непосредно намењена библиотекама нашег типа, већ и обзиром на сугестије које се на овакове књиге надовезују.

Италија је класична земља старих и великих библиотека, народних и научних, али је покрет за оснивање библиотека о којима је овде реч релативно млад и нов. У толико је паралела лакша, резултати искуства ближи и могу и нама бити од непосредне користи. Прво у што се покрет „ударио“ потврдило је чињеницу коју је искуство већ толико пута изнело и која и код нас, оснивањем наших јавних градских библиотека, долази на прво место: потребу да се проблем свестрано проучи, да се тим библиотекама у општој организацији градова да онај ранг који оне као културне и просветне институције морају имати у сваком погледу. Луиза Нофри посветила је своју књигу — која је настала као резултат њеног рада на стручним библиотекарским курсевима одржаним у Турину 1933—1934 и 1934—1935 — стручној спреми радника тали-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

wwjаvских библиотека које првенствено служе народу. Ми бисмо је, обзиром на ванредну актуелност проблема и за наше прилике, у том светлу хтели промотрити и повући оне закључке који су за нас важни и корисни. Књига садржи онај минимум знања којим мора располагати сваки талијански радник ових библиотека, макар колико био скроман положај који заузима. Руководећи се тим принципом, госпођа је из огромне грађе о књизи и библиотекама одабрала оно што јој је по њеном схватању изгледало најважније и изнела то на начин у ком се запажа жеља да се, и поред све краткоће, буде што јаснији, да се каже што више и што боље. Одабрана грађа подељена је у два дела, тако да се први у главном односи на књигу као индивидуалну целину, а други део на књигу као саставни део једне друге веће целине у коју она као јединица улази, дакле на библиотеке, као и програме, законске прописе, правилнике који важе за ове библиотеке у Италији.

Већ од прве стране код писца се запажа оно што јој се никако не може замерити, заљубљеност у престиж Италије на пољу културе књиге. Иако је први део чисто стручан — излаже постанак, главне елементе и форме књиге —, очувано богатство свих тих старих књига по талијанским библиотекама, било старих кодекса, рукописних дела, инкунабула, даје јој прилике да се зауставља, да спомене сад једну, сад другу велику талијанску библиотеку — у Фиренци, Риму, Венецији, — и даде израза свом осећају који се преноси као пријатна зараза. Тако, заустављајући се над богатством што га талијанске библиотеке пружају за културу књиге у XIII веку, она вели: „In tutti questi codici ridono veramente le carte col sorriso dell'eterna bellezza e le ingiallite pergamene brillano nel fulgore dell'oro“. Појава штампе даје јој опет могућност да истакне значај и улогу великих талијанских штампарских центара, улогу и заслуге талијанских штампарија... Али, макар да је ово једна добра особина књиге, јер сваки искрено преживљени занос налази одјек, ипак се мора истаћи да је у целости овај први део и сувише кратак, и сувише збијен и да у нашим приликама и за наше библиотекарске раднике у програму наших будућих курсева на којима ће се они спремати за рад у нашим новим градским библиотекама, он мора бити знатно шири, са много више детаља, са много више полета и сугестивности и у општем начину излагања.

Што се тиче другог дела, г-ђи Нофри се мора одати признање, да је ствари одмах поставила на своје место, нарочито тим што је подвукла везу између библиотека и културе истичући то речима: „quando fiorisce un rinascimento di spiriti siorge una biblioteca, che non si può dire se ne sia più l'esponente o la causa“. Уз то она сасвим искрено истиче, да Италија која се поноси толиким старим и

толиким савременим научним библиотекама тек улази у покрет за оснивање и организовање библиотека типа о ком је овде реч. Спомињући као главну Миланску градску библиотеку и библиотеку у Торину, од дечјих — библиотеку у Венецији Марије Пеце Пасколато, она улази у суштину другог дела материје својих курсева посвећујући ту, као и други аутори сличних књига, главну пажњу унутрашњем уређењу библиотеке: набављању књига и критеријима по којима се исто врши, згради, администрацији, инвентарисању, смештају књига, каталозима....., али се мора истаћи да је и тај део књиге и сувише збијен и сувише кратак тако да књига у овом облику само онда може корисно послужити у колико је прати и опширније усмено тумачење, или ако се узме као потсетник за опширнију грађу. Место што га у књизи заузима питање дечјих библиотека је сасвим недовољно, а недовољно је разрађена и цела идеолошка страна покрета. Придодати декрети и изводи из талијанског законодавства о библиотекама занимљиви су као посебан тип кодификације. На крају приложена шема програма досад одржаних курсева не може издржати упоређење са шемама програма других земаља, на пр: Белгије, Данске, Русије, који су изнети у већ споменутој књизи Института за интелектуалну кооперацију при Друштву народа: „Rôle et formation du bibliothécaire.“ Па ипак књига Л. Нофри остаје један користан путоказ. Даље изграђивање и проширивање увек је могуће.

Ако се сад опет вратимо нашим приликама и нашим потребама, онда се мора истаћи да овај плански рад у другим земљама у великој мери олакшава и утире наше путеве. Један од последњих конгреса Међународног савеза градова био је посвећен градској култури и питању библиотека као њиховом главном експоненту. Наше градске библиотеке још су преслабе да саме организују овакве курсеве за наше нове, младе библиотекарске раднике наших градских библиотека, али ту може указати велику помоћ наш национални Савез градова. Под његовим ауторитетом могли би се организовати овакови течајеви и то тим пре што то питање једнако интересује све наше градове. Питање је и сувише важно да би се могло решавати спорадично, од случаја до случаја. Одличних библиотекарских ерудита има у свим нашим градским четвртима и они сигурно неће отказати своју помоћ и своју сарадњу. То би у исто време била прилика да се и код нас да потстрека за развој наше националне библиотекарске науке, за публикавање тако потребне стручне и идеолошке литературе на нашем језику која би не само библиотекарском раднику олакшала његове дужности, довела до корисне селекције, већ у исто време и нашу општу културу књиге подигла на ону висину на којој би она морала стајати.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Пред споменицима Београда

После једне раскошне јесени, пуне боја и светлости, зима је наједном завладала престоницом. Она је прво налетом недољивог ветра, кошавом, широм отворила вратнице града и кроз њих умарширала триумфално, расипајући своју белину свуда подједнако — како у центру тако на периферији, како по вишеспратним палатама тако и по приземним, скромним кућама забачених улица.

У зимском руху измењен је и темпо престоничког живота. Ношени ветром, засипани пахуљама снежним људи се крећу живље и брже. Уместо оног, под благим јесењим сунцем, лаганог хода, сад дугим артеријама града струји један нови — снажнији и свежији живот.

Па ипак, има једна група становника града, који су равнодушни и неми пред том смењем годишњих доба. У распевано пролеће, као у жарко лето, у богату јесен као и сада, под белим покривачем, њихов лик остаје непромењен — увек озарен једнаким осмехом и оплемењен истом мисли. Највише ћете на њих и препознаћете их, ћутљиве и мирне, расуте по трговима, раскршћима а нарочито парковима престонице, том њиховом омиљеном прибежишту. Ти мирни и ћутљиви житељи, то су споменици — статуе знаменитих људи. Застанемо пред њима и послушајмо за моменат њихове историје, које тихо, без престанка, шапућу њихова имена, камена уста...

Заузети својим свакидашњим бригаама, људи пролазе журно крај њих и не слутећи да сваки од тих споменика оличава неку снажну историјску личност, која је, пером или мачем, допринела величини и слави отаџбине. Као што се камен и бронза, од којих су сачињени, опирау и одолевају времену и свим непогодама, тако су вера и идеализам ових људи били непоколебљиви пред овим препрекама и искушењима, које су тешка времена пред њих стављала. Зато увек застанемо, бар за један моменат, пролазећи крај њих, и поклонимо се пред њиховим примером са сећањима захвалности и дивљења.

У парку пред Унивезитетом стоји Доситеј Обрадовић у ставу вечног путника који „идући учи у векове гледа”. Он је још у детињству кренуо из свог родног места Чакова на далеки пут сазнања и учења широм културнога света и трудио се да пресади код нас штогод је, на том путу по западу, открио здраво и паметно. Тражио је просвету за на-

род, а владу здравог разума истицао насупрот свим предрасудама и заблудама. За тај идеал непоштедно се борио кроз своје значајне списе, а и практично је радио да га оствари, кад је био прешао у малену Србију, тек што је цукла устаничка пушка за слободу, где је организовао Велику школу 1808 а затим 1811 постао први — заиста достојни — попечитељ наше просвете. Велики и проницљиви дух сагледао је кроз векове неминовни пут уједињења свег нашег народа и својим великим делом убрзао ход на тој историјској стази. Са колико видовитости он је још тада гово-

Војислав Илић

рио: „Ја ћу писати за ум, за срце и за наравни човеческе — за браћу Србље којег су год они закона и вере”...

Крај Доситеја у истом парку је његов сабрат по духу Јосиф Панчић, професор Лицеја и Велике школе. Оличен је у једној статуи — делу уметничких руку, која га речито претставља као смиреног и неуморног истраживача научне истине. Наше неизмерно биљно царство, дотле неиспитивано, било је широко поље његовога рада, у коме је он открио неслућена богатства и прокрчио прве путеве којима су, прихватајући Панчићево научно дело, одлазиле све даље и дубље доцније научне генерације.

Срећно су постављени ови споменици у славу два просвећена духа. Њихово присуство пред зградом Универзитета је племенито окриље за нашу највишу школу и живо, вечно указивање да је наука најсигурнији пут за прогрес.

Највише је споменика на Калемегдану, том чудесном парку, који је и сам за себе положајем и уређењем права уметничка творевина природе и људских руку. Лети провирују они кроз бокоре зеленила, ујесен их кити лишће

Јанко Веселиновић

у опадању, а зими, и по вејазици и на снежном вихору, они су ту, често једини посматрачи природних ћуди.

Ту су статуе наших великих лиричара Ђуре Јакшића и Војислава Илића, кроз чије су племените поезије изливени болови и радости једног читавог народа у буђењу и покрету. Крај њих је и Ђура Даничић неуморни борац у свом победоносном „Рату за српски језик и правопис”. Ово одабрано друштво недавно је увећано још једним правим претставником нашег духа, у личности Јанка Веселиновића, великога приповедача и приказивача идиличног сеоског живота.

У једном сеновитом куту указује се по прсје Кнегиње Зорке, уоквирено великим платанима са гранама увек немирним и живим, као што вечно живи и захвално сећање на узвишену мајку Краља Ујединитеља.

На централном делу парка уздиже се полетни Мештровићев споменик „Захвалности Француској”. — На постољу овог споменика — узбудљивог по уметничкој обради и племенитог по осећањима захвалности у њему израженим исписана је мисао једне целе генерације, једног читавог народа: „Волимо Француску као што је она нас волела”.

Најзад на самим зидинама старог града, огледајући се на ушћу Саве у Дунав, још једно дело генијалних Мештровићевих руку „Весник Победе” — прав, поносан и миран, каква је била и вековна борба нашег народа чије победе персонифицира.

У пространим алејама Калемегдана има довољно места и за остале изразите и славне претставнике наше духовне културе. Нека сви они од Његоша до Ракића, преко споменика подигнутих у славу њихових генија, постану становници овог јединственог парка на обалама Саве и Дунава и од њега нека створе, својим мирним присуством, наш Пантеон под ведрим небом.

У оном малом парку у центру града је недавно подигнут споменик Војводи Вуку — великом хероју, правом Обилићу наше новије историје. Његов жарки патриотизам, бодрен легендарном храброшћу, носио га је као вихор кроз четништво и све последње ослободилачке ратове док није најзад, на домаку потпуног ослобођења целог нашег народа, пао на Груништу.

На позоришном тргу уздиже се велики споменик Кнезу Михаилу, под чијом мудрој владавином турски гарнизони напустише српске градове — 1867 год. Погледи просвећеног кнеза допирали су и изван граница ондашње малене Србије, до наших тада поробљених покрајина — Босне и Херцеговине, Јужне Србије, где његови људи неуморно раде на националном оживљавању и препороду. Он је сагледао, као визију, наше народно ослобођење и уједињење и не могући сам да га оствари, пруженом руком пророчки је претсказао да је то дело доцнијих генерација. Имена српских градова исписана на његовом споменику, које је он ослободио од Турака,

његов су значајни допринос том великом историјском делу.

Насред Карађорђевог парка налази се споменик Трећепозивцима — тој храброј фаланги наших ветерана у ослободилачким ратовима. Трећепозивци, иначе смирене занатлије и поштени земљоделци, голим грудима су штитили своје домове, поља и оранице и одбијали бројнијег и добро наоружаног непријатеља. Право је што је неустрашивост тих незнатних хероја, у одбрани родне груди, овековечена у сред престонице у виду једног, макар и скромног, — споменика.

У истом парку је и споменик славном француском песнику Ламартину који је, на повратку са свог великог пута по истоку, прошао кроз онда поробљену Србију и у непосредном додиру осетио сву моралну лепоту и чистоту њеног подјармљеног народа. Импресиониран тиме писао је да би се радо борио за слободу тога народа што се рађа и чију би историју требало пре опевати него исписати.

На раскршћу близу овог парка је споменик Франше д'Епере-у, маршалу Француске и војводи Југославије. Глав. команданту савезничких војска на Солунском фронту. Биста војводина осмехнутим ликом окренута је према широкој улици кроз коју су, као капију слободе, умарширали у престоницу, за непријатељем у паничном бекству, победоносни „Солунци“, предвођени од свога вођа Регента Александра.

У Топчидерском Парку један споменик потсећа на незаборавног пријатеља нашег народа др. Рајса. Овај културни Швајцарац, по-

знавши наш народ у његовим најтежим часовима 1914 године, заволео га је и све своје велико знање ставио је у одбрану његових угрожених права. У нашој уједињеној држави нашао је своју другу отаџбину, а и вечни сан, по израженој жељи, у њој почива, недалеко од свог споменика на малом топчидерском гробљу.

Скоро је престоница обогаћена и спомеником српског народа Вуку Ст. Караџићу, који се као утешно сведочанство једне бесмртности уздиже на суморном путу за мирно боравиште Београђана. Представљен у импозантном споменику са књигом у руци, која подсећа на Вуковом реформаторском духу треба да захвалимо што „пишемо као што говоримо и читамо како је написано“, Поред овог споменика, има још један у славу великога Подринца из Тршића, који је он сам себи за живота уздигао сакупивши народну поезију, народне приповетке и пословице у један раскошни зборник неупоредивог богатства и обиља, који је национално моћно зрачио, на уметничка стварања потстицао и пред иностраним светом сведочио о душевној лепоти нашег народа.

Престоница спрема достојне споменике и Вожду Карађорђу, Краљу Петру Ослободиоцу и Краљу Александру Ујединитељу, затим споменике великом политичком неимару Николи Пашићу, генијалном аутору „Горског Вијенца“ Његошу и недавно преминулом мисаоном песнику Милану Ракићу. А на Авали, као Партенон, доминира, — видљив из Шумадије као и са војвођанске равнице, — грандиозни Мештровићев споменик Незнаком јунаку и, преко њега, свим незнатим херојима Југославије.

Шетња поред ових споменика поучна је као и прелиставање страница наше националне и културне историје. Она је, поред тога, и охрабрујућа јер показује, као и историја, да су корени нашег националног и културног живота далеки, дубоки и сигурни.

Љубомир Ж. Јевтић

Ван Гог: Портре уметника

(Са изложбе „Сто година француског сликарства“)

Жерико Теодор: Човек држи коња за узду

Рад конференције градских финансијских стручњака

Према одлуци Претседништва Савеза градова Краљевине Југославије, на седници одржаној у граду Загребу 4 и 5 фебруара т. г. сазвана је конференција градских финансијских стручњака за 11 и 12 март у Београду, у великој већничкој сали Општине београдске.

Конференцији су присуствовали:

Г. д-р Теодор Пеичић, претседник Општине града Загреба и претседник Савеза градова. За тим г. г.

- 1 — Мандровић Васа, град. вел. бележник (као заст. претс.) Панчево
- 2 — Мандрашевић Исидор, град. саветник — Панчево
- 3 — Секел Геза, шеф фин. одељ. — Суботица
- 4 — Трбојевић Мирко, град. сенатор — Осиек
- 5 — Бартош Стјепан, град. контролор — Сремска Митровица
- 6 — Д-р Грошел Леополд, фин. комесар — Љубљана
- 7 — Дермастија Карл, професор — Љубљана
- 8 — Поповић Јован, шеф град. благајне — Вуковар
- 9 — Шеби Стјепан, град. благајник — Сремски Карловци
- 10 — Рајинов Никола, град. сенатор — Сремски Карловци
- 11 — Станисављевић Мирко, фин. саветник — Загреб
- 12 — Д-р Драгутин Брдарић, град. сенатор — Загреб
- 13 — Новак Јосип, град. саветник — Сисак
- 14 — Д-р Тртањ Јосип, шеф фин. одељ. — Сарајево
- 15 — Барле Јожа, нач. фин. одељ. — Марибор
- 16 — Филиповић Вјекослав, град. рачун. саветник — Вировитица
- 17 — Нић Стјепан, град. фин. в. саветник — Бјеловар
- 18 — Мајдер Александар, град. већник — Карловац
- 19 — Рукавина Иван, град. саветник — Карловац
- 20 — Љубомир Николић, дир. фин. одељ. — Београд

- 21 — Каличанин Илија, шеф буџет. отсека — Београд
- 22 — Милан Јовановић, управник трошарине — Београд
- 23 — Драгош Адамовић, шеф економата — Београд
- 24 — Цуцулић Јустин, град. саветник — Сушак
- 25 — Д-р Винко Микуличић, претседник град. општине — Сушак
- 26 — Д-р Комадина Етхем, шеф фин. одељ. — Мостар
- 27 — Д-р Сеид Буљина, директор град. поглавар. — Бања Лука

Били су присутни и претставници надзорних министарстава и то:

У име Министарства унутрашњих послова г. Негослав Оцокољић, саветник министарства.

У име Министарства финансија г. Радован Драшковић, виши инспектор министарства.

У име Министарства грађевина г. Јован Обрадовић, шеф отсека за градарство.

У име Министарства социјалне политике и народног здравља г. Лазар Савков, шеф инспекције рада.

У име Министарства трговине и индустрије г. д-р Крешимир Кристић, саветник министарства.

Ова, друга по реду, конференција финансијских стручњака имала је исти задатак, као и прва, која је одржана прошле године. На њој је имало да се изнесе стање градова у финансијском погледу онакво, какво је оно фактички, и да се потраже узајамни путеви, начини и сретства да се то стање плански поправља и доведе у нормалан и задовољавајући ред.

Конференција није била најбоље посећена. Од 72 града у нашој земљи, било је заступљено свега 17 градова са 27 претставника. И ако овај број није ни издалека онако велики, како то заслужују проблеми који су били на дневном реду, ипак је дискусија дала веома плодне иницијативе и предлоге.

Претседник Општине града Београда, у својству Претседника Савеза градова отворио је ову конференцију у присуству г. д-р Теодора Пеичи-

та претседника Савеза градова следећим говором:

„Отварајући ову конференцију финансијских референата која се држи у нашем престоном граду, ја сам врло срећан да у вама поздравим вредне сараднике на пољу финансијског деловања наших градова.

Мени је још у свежем сећању прошла конференција финансијских стручњака, на којој је било толико плодних иницијатива и добре воље да се приступи обнови и санирању градских финансија. Ја сам уверен да и ова конференција по својој значају и резултатима неће изостати иза претходне.

У градовима су се развијале најважније врсте људске радиности, које су утицале једновремено на бујан развитак града и на материјално и духовно благостање његових становника. Водећу улогу у националној економији градови морају надаље задржати. Они морају своју финансијску политику подесити тако да ова омогући што привлачније услове за напредак и развијање градске привреде. Развитак трговине и индустрије, занатства и транспортних средстава, у циљу подизања нивоа најширих слојева градског

Г. Божа Павловић, шеф Канцеларије Савеза градова у Београду и директор Општег одељења Београдске општине, претседава конференцији градских финансијских стручњака у дворани Градског већа. Лево, горе и доле: учесници на конференцији.

становништва треба да буду идеје водиле финансијске политике наших градова.

На томе пространом пољу рада наше градове очекује крупан посао. Истрајним заједничким радом и користећи заједничка искуства градови треба са непосусталом енергијом да износе своје захтеве пред меродавне државне факторе и да од њих траже пуну подршку и разумевање. То разумевање потребно је нарочито у погледу стварања једног елистичнијег система фискалних извора, система који ће омогућити свакоме граду да лако и брзо покрива своје издатке, користећи изворе прихода према конкретним приликама.

Многа отворена питања градских финансија захтевају законско решење на новој основи која ће одговарати живљем темпу и ширим видјелима које да-

Вашингтона тражи од градова. Финансијска наука и финансијска пракса под упливом нових појава и збивања у друштвеном животу из дана у дан постају богатији сазнањима и искуством. Треба омогућити нашим градовима да користе тековине науке и праксе. Треба остварити за њих такво финансијско законодавство које ће еластичношћу својих норми бити онај пространи оквир способан да обухвати и поттакне разноврсне манифестације градског привредног живота.

Поред Закона о градским финансијама, треба да буду предмет наше дискусије и нашег старања, учвршћење и проширење градске самоуправе, еманциповање градова од оних обавеза из Закона о градским општинама и других специјалних закона, које нису органски везане за град.

Као што видите пред нама се налази врло обиман и важан програм рада. Треба продискутовати и проучити сва ова питања и по њима изградити наше јединствено гледиште, да би наша врховна организација, Савез градова, коме ће бити достављене наше одлуке, могао ангажовати сав свој углед и ауторитет да се до њихове реализације дође.

Желећи да овај наш рад уроди плодом на добро свих наших градова, на добро наше земље, ја вам желим леп и пријатан боравак у Београду.

Поздрављам Господина Претседника Загребачке општине и претседника Савеза градова, који је био љубазан да се потруди да дође из Загреба да са нама заједно сарађује и да помогне да дођемо до остварења наших жеља. (Присутни аплаузом поздрављају г. д-р Пеичића). Поздрављам г. Радована Драшковића, вишег инспектора Министарства финансија, г. Негослава Оцокољића, саветника Министарства унутрашњих послова, г. Лазара Савкова, шефа инспекције рада Министарства социјалне политике и народног здравља, д-р Крешимира Кристића, саветника Министарства трговине и индустрије и г. Јована Обрадовића, шефа градског отсека Министарства грађевина.

За овим је претседник г. Влада Илић пропустио даље вођење конференције г. Божи Павловићу, шефу Канцеларије Савеза градова у Београду и градском директору.

Пријављених реферата било је свега четири и то:

1) Реферат г. Илије Каличанина, шефа Буџетског отсека Београдске општине „О основним проблемима градских финансија“.

2) Реферат г. д-р Драгутина Брдарића, градског сенатора из Загреба о „Трошарини на вино и ракију код произвођача“.

3) Реферат г. Ивана Рукавине, град. саветника из Карловца о „Правилницима за финансијско пословање градова“ и

4) Реферат г. Радована Драшковића, в. инспектора Министарства финансија о „Реформи градских финансија“.

Претседавајући г. Божа Павловић предложио је конференцији и она је то усвојила да 11 марта одрже своје реферате г. г. Илија Каличанин и д-р Драгутин Брдарић, пошто је један општег а други специјалног карактера, па да се потом поведе дискусија. Исто тако да у недељу 12 марта пре подне одрже своје реферате г. г. Рукавина и Драшковић.

У свом реферату г. Каличанин је поред увода о општим финансијским приликама југословенских градова, развијао тезу, да су градови преоптерећени и својим пословима и дужностима, као и пословима и теретима које на њих преваљује држава. Држава у много случајева преноси своје послове и своје обавезе на градове, а не даје им финансијске потпоре нити им одобрава нове изворе прихода за подмирење тих обавеза. Отуда су буџети градова неуравнотежени, а градови тешко задужени.

Реферат г. д-р Драгутина Брдарића о трошарини на вино и ракију заступао је гледиште, да се одредбе и законска тумачења о ослобођењу трошарине на вино и ракију код произвођача не односе и на ослобођење од градске трошарине. Ово гледиште г. д-р Брдарић је поткрепио потребним аргументима, који иду у прилог његове тезе.

За овим се развила жива дискусија, врло интересантна и стручна дискусија у којој су узели учешћа: г. д-р Сеид Буљина, директор градског поглаварства у Бањој Луци, г. д-р Етхем Комарина, шеф финансијског одељења града Мостара, г. д-р Јосип Тртањ, шеф финансијског одељења града Сарајева, г. Божа Павловић, градски директор из Београда, г. Вјекослав Филиповић, градски рачунски саветник из Вировитице, г. Јустин Цуцулић, градски саветник из Сушака, г. Стјепан Нић, в. градски финансијски саветник из Бјеловара, г. Геза Секел, шеф финансијског одељења у Суботици, г. д-р Леополд Грошел, финансијски комесар из Љубљане и г. Иван Рукавина, градски саветник из Карловца.

После трајања од скоро четири часа претседавајући г. Божа Павловић предложио је, да конференција избере један ужи одбор, који би на основу свих реферата и дискусије израдио једну резолуцију и предложио је конференцији на усвајање. Предлог је примљен и у одбор за израду резолуције ушли су г. г. Мирко Станисављевић, финансијски директор из Загреба, д-р Сеид Буљина, градски директор из Бања Луке, д-р Леополд Грошел, финансијски комесар из Љубљане, д-р Јосип Тртањ, шеф финансијског одељења из Сарајева, г. Геза Секел, шеф финансијског одељења из Суботице и Јустин Цуцулић, градски саветник из Сушака.

Са овим је прекинута конференција и настављена сутрадан 12 марта у 9 часова пре подне.

Г. Иван Рукавина прочитао је свој реферат о правилницима за финансијско пословање и са пуно оправданих разлога заступао гледиште, да се ови правилници могу доносити када се градске општине путем нових статута, нарочито организационих и службеничких, саобразе прописима Закона о градским општинама.

Г. Радован Драшковић прочитао је свој реферат о реформи градских финансија у коме на основу искуства и власти оцене изнео је своје погледе на нека важнија питања, која захтевају преуређење и реформе у односу на садашње стање градских финансија.

У дискусији која је потом настала учествовали су г. г. Исидор Мандрашевић, градски саветник из Панчева, Јосип Новак, градски саветник из Сиска, Јован Обрадовић, делегат Министарства грађевина, Ваца Мандровић, градски вел. бележник из Панчева, Негослав Оцокољић, делегат Министарства унутрашњих послова, Лазар Савков, делегат Министарства социјалне политике и народног здравља, д-р Етхем Комадина, Вјекослав Филиповић, Иван Рукавина и Божа Павловић.

На крају дискусије у име одбора за резолуцију г. д-р Сеид Буљина прочитао је текст резолуције, која је једногласно усвојена. Та резолуција гласи:

„Финансијски претставници градова Краљевине Југославије на конференцији одржаној у дане 11 и 12 марта текуће године у Београду једногласно констатирају да је финансијско стање наших градова врло неповољно и да се сваки дан све више погоршава, да су градови у огромној већини презадужени и преоптерећени. У интересу је не само градова него и државе да се ово неповољно финансијско стање градова поправи, јер само финансијски здрави градови у могућности су удовољити оним задацима које од њих очекује држава и народ.

Много је узрока који су наше градове довели у овако тежак финансијски положај. Један од најглавнијих узрока је тај што се од стране државних власти и бановина преваљују финансијске обавезе и све више оптерећују градове, а да им се једновремено не даје могућност да повећају приходе за те нове издатке.

Конференција је једногласно закључила да Савез градова редовним путем тражи остварење следећих захтева и предлога градова:

I Да се што пре донесе закон о самоуправним финансијама, односно закон о финансијама градских општина, као основ за санирање данашњег тешког финансијског стања градова;

II Да се сви пројекти закона, уредаба и правила који тангирају градске финансије доставе претходно Савезу градова на увид и примедбу;

III Да се и за градске општине донесе одредба да се у случају преношења појединих послова на градове има уједно осигурати граду приход потребан за покриће трошкова, као што је то законом о општинама одређено за друге општине.

Закључује се да се умоли Претседништво Савеза градова да сазове ширу конференцију финансијских стручњака пред редовну главну скупштину Савеза градова, која ће се одржати ове године у Београду, на којој би се конференцији систематски обрадили сви узроци који упливишу на финансијско стање градова и претходно припремили исцрпни реферати о свима позитивним законским прописима којима се намећу обавезе градовима.

Између многих изложених захтева и предлога конференција једногласно закључује да се одмах тражи удовољење овим најхитнијим конкретним захтевима градова:

1) Да држава евентуално и бановине преузму на себе издржавање месне полиције, пошто је то првен-

ствено дужност државе. У колико се томе не може одмах удовољити у целости, да држава а евентуално и бановине партиципирају бар са 50% у сношењу издатака у случајевима где издржавање полиције терети градски буџет;

2) Да се укине § 96 Финансијског закона за 1938/39 год. којим је прописан допринос градовима од 6% за издржавање болница, а нарочито за оне градове који имају своју болницу, као и оне који су своју градску болницу са целокупном имовином предали држави без икакве оштете;

3) Да се донесе законско аутентично тумачење о томе да се одредбе о ослобођењу произвођача трошарине на вино и ракију не односе на градску трошарину, као што је Министарство финансија и до сада ово питање на исти начин објашњавало;

4) Да се градске општине ослободе од државних пореза и бановинских дажбина на непокретна добра и на приходе градских предузећа, јер приходи истих не чине добит за приватне сврхе већ служе задовољењу општих потреба јавне управе и јавне службе као и остали приходи општине;

5) Да се код одобравања градских буџета поступа са што више либералности и увиђавности и градовима омогући стварно уравнотежење буџета и покриће потребних издатака.

Конференција моли Претседништво Савеза градова да се, с обзиром на претстојеће доношење финансијског закона, што више заложи за остварење предњих захтева и нада се да ће и Краљевска влада уважити напред изложене хитне потребе наших градова особито у садашњем моменту када би требало проширити нашу самоуправу и то почев од градова.“

Усвајањем ове резолуције завршен је рад конференције финансијских стручњака југословенских градова.

Новим туристичким аутобусима Београдске општине учесници конференције су се одвезли на Авалу, где им је, после разгледања споменика

Претседник Општине г. Влада Илић уписује се у књигу на гробу Незнаног Јунака.

Незнаном јунаку, претседник Београдске општине г. Влада Илић приредио банкет, на коме је било угледних званица из Градског већа у Београду и претставника привреде.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Своје госте г. Влада Илић је поздравио овим говором:

„Госпође и господо,

Нека наша прва заједничка мисао буде упућена одавде нашем младом љубљеном Краљу Петру II. Живео Краљ! И Узвишеном Стрицу нашега Краља, Првом Краљевском Намеснику Његовом Височанству Кнезу Павлу. Живео Кнез Намесник!

Госпође и господо,

Наша конферисања од јуче и данас добијају у овом заједничком ручку своју завршну фазу. Као Претседник града Београда осећам велико задовољ-

Претседник Београдске општине г. Влада Илић говори на банкету приређеном у част градских финансијских стручњака, у хотелу на Авали.

ство што видим овако леп број финансијских стручњака наших градова, који су се сакупили да заједнички проуче све оно што наше градове у финансијској области тишти.

Поздрављајући све овде присутне претставнике појединих наших градова, нека ми је допуштено да уједно изразим наду, да ћемо на идућим нашим конференцијама видети и претставнике оних градова који су, заузети својим ужим пословима и тешкоћама, пропустили да нам се придруже. Добри и позитивни резултати ових конференција потстаћиће и њих да у будуће узимају активног учешћа на свима скуповима које приређује Савез градова, на којима се третирају њихови многоструки животни проблеми. Сва та питања су у основи својој заједничка свима градовима и они се за њих у већој или мањој мери морају интересовати ако желе свој сопствени културни, привредни, социјални и технички напредак.

Мени је особито драго што је мој колега из претседништва Савеза градова г. д-р Теодор Пеичић, претседник града Загреба својим присуством подвукао сав значај који југословенски градови придају општем савезу југословенских градова и њиховом финансијском пословању. Поред њега да поздравим одмах и симпатичну г-ђу Пеичић и да њој захвалим за ону љубазност, са којом је, као домаћица, увек дочекивала претставнике Београда приликом њиховог бављења у Загребу.

Исто тако захваљујем на присуству и претседнику града Сушака, народном посланику г. д-р Винку Ми-

Претседник Београдске општине г. Влада Илић са финансијским стручњацима градских општина пред спомеником Незнаог Јунака на Авали

куличићу и поздрављам срдачном добродошлицом њега и његову уважену супругу.

Не могу да пропустим прилику а да нарочито не подвучем своју радост због присуства претставника наших надзорних власти на нашим скуповима. У заједничкој сарадњи са њима ми се лакше разумемо, и то користи и нама и њима.

Надам се да ће нас та сарадња у будуће још више зближити јер смо у ствари сарадници на истом послу.

Молим вас на крају свог говора да у своје градове понесете и величанствени утисак који на сваког од нас мора оставити споменик Незнаком јунаку. По замисли свога творца, Блаженопочившег Краља Александра I Ујединитеља, овај споменик својом величанственошћу треба да нас потсећа на величину жртава поднетих за уједињење Југословена и да тврдоћом свога гранита симболизује солидност и неразрушивост оствареног дела. Нека сви ми будемо испуњени тим истим осећајима и истом вером.

Полазећи из наше средине, понесите и предајте својим градовима осећаје оне истинске братске љубави и гостољубља, које Београд, као престоница наше моћне Краљевине, гаји и указује стално сваком граду и сваком његовом претставнику. Он ће ту своју традицију чувати и бранити и у будуће са једним циљем: да служи Краљу и отаџбини, братској слози и целокупном нашем народу.

ЖИВЕЛИ!"

На овај поздрав одговорили су пригодним говорима г. д-р Теодор Пеичић, претседник града Загреба и претседник Савеза градова, г. д-р Винко Микуличић, претседник града Сушака и народни посланик и г. д-р Сеид Буљина, градски директор из Бања Луке.

Око четири часа по подне учесници су посетили Београдски Зоолошки врт, после чега су претставници градова отпутовали.

У понедељак 13 марта претседници Савеза градова г. г. Влада Илић, д-р Теодор Пеичић и д-р Јуро Адлешић, заједно са г. Рудолфом Ербером посетили су претседника Министарског савета и Министра унутрашњих послова г. Драгишу Цветковића и Министра трговине г. Јеврема Томића којима су предали резолуције донете на конференцији финансијских стручњака, као и молбу Савеза градских штедионица за измене и допуне Уредбе о градским штедионицама, која у извесним својим важним одредбама јако отежава и спутава рад штедионица.

Резолуције финансијских стручњака достављене су истог дана г. Министру финансија и г. Министру социјалне политике и народног здравља.

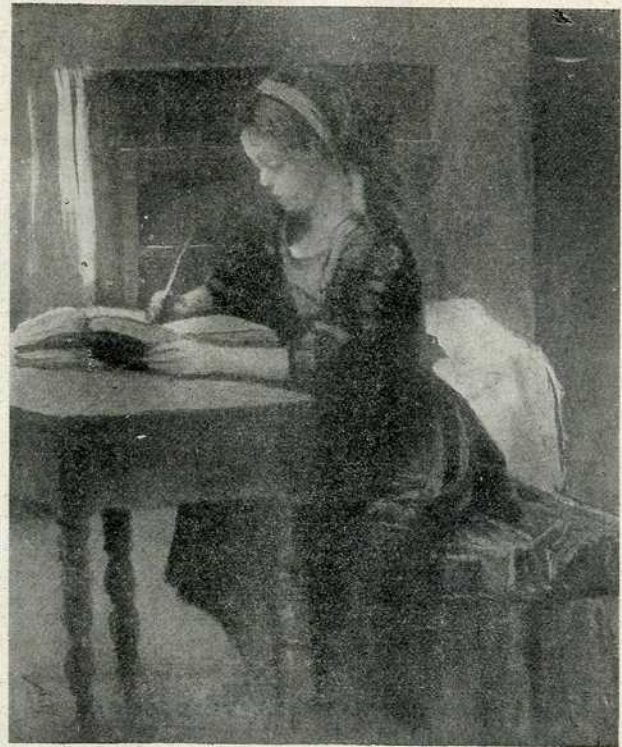
У подне је претседник г. Влада Илић у својој вили приредио ручак у част својих колега из претседништва Савеза градова г. г. д-р Теодора Пеичића и д-р Јура Адлешића. Ручку су присуствовали још: госпођа Пеичић, госпођа Микуличић, госпођа Благојевић, господа: д-р Винко Микуличић, претседник града Сушака и народни посланик, д-р Момир Гломазић, управник Државне хипотекарне банке, градски већници: д-р Стеван Поповић, Миливоје Благојевић и д-р Тихомир Симић, д-р Сеид Буљина и Божа Павловић, градски директори.

Б. Л. П.

Мане Едуар: Портре Емила Золе (1868)

(Са изложбе „Сто година француског сликарства“)

Коро Камије: Девојка пише (својина Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла)

Обавезна вакцинација против дифтерије ђака основних школа у Београду*)

Опадање сумарног морбидитета код акутних инфективних болести сачињава генералну епидемиолошку појаву у већини савремених градова. У исто време опажа се смањење морталитета од акутних инфекција као и опадање процентуалног удела умирања од ових болести у целокупном билансу морталитета већих насеља. Ова појава управо је карактеристична демографска појава последњих деценија. Анализирајући кретање морталитета и морбидитета од акутних заразних болести у Београду за последњу деценију, утврђује се чињеница да само дифтерија прави изузетак у погледу кретања морбидитета и морталитета, јер су последње деценије показале јасан пораст у свима добним групама, аналогно повећавању, које се посматра у целој земљи и у суседним земљама. Ова тенденција пораста дифтеричног морбидитета и морталитета у Југославији императивно је захтевала да се и у Београду примене ефикасне профилактичне мере имунизације, користећи се искуством стеченим на страни са различитим методима вакцинације и начинима справљања вакцине.

Брижљиво сређивање епидемиолошких података, којима располаже Београдска епидемиолошка служба, показивало је и даљи пораст морбидитета скоро код свих добних група становништва, које нису имунизоване против дифтерије, те према томе питање сузбијања дифтерије помоћу вакциналних метода представља једно од актуелних питања код нас. Године 1936 морбидитет од дифтерије попео се на 21,72‰ код београдског становништва, а код школске деце, која су се дотле вакцинисала само факултативно, на 65,7‰ тј. морбидитет се приближавао истом из 1930 године, врхунцу кривуље у последњој деценији.

Уопште са превентивном вакцинацијом код дифтерије отпочело се на бази Рамоновог анатоксина у Београду крајем треће деценије, а нарочито од 1927 године, када је Београдски централни хигијенски завод (Директор д-р Стеван Иванић) отпочео са издром анатоксина по методи Рамона** у већим количинама. Факул-

** О методи Рамонове вакцинације са анатоксином овде ћемо навести главне податке. Године 1922 Рамон, француски научњак Пастеровог института у Паризу утврдио је интересантан факат флокулације (стварања нахуљица) дифтеричног токсина под утицајем специфичног серума — дифтеричног антитоксина, при чему јачини флокулације одговара јачина токсина (количина антигенских јединица). Идуће 1923 године Рамон је пронашао веома важну особину дифтеричног токсина у погледу његове трансформације под утицајем топлоте (температура 38° С у току 6 недеља) и

тативна вакцинација школске деце у већем обиму код деце основних школа (доба старости од 7—10 г.) отпочела је у Београду 1921 г., када је број ђака износио 12.824, а при почетку облигатне вакцинације — 18.048. Имунизација се вршила анатоксином по Рамену, испочетка јачином од 10—12 L. f. У три инјекције: 0,5 см³, 1,0 и 1½ см³ са интервалом од 14 дана.

Наше искуство у току 6 година са факултативном вакцинацијом по Рамену, која је обухватала од 27% до 40% ђака, скоро подједнако из свију разреда, показало је да таква факултативна вакцинација није у стању да осетно обори кривуљу морбидитета (види кривуљу бр. 1), што се донекле слаже са запажањима и других аутора, који су радили на сузбијању дифтерије помоћу активне имунизације (инаугуралне епидемије код невакционисаног дела).

Даљи пораст морбидитета код школске деце без обзира на примену факултативне вакцинације, а нарочито скок морбидитета 1936 год., чак и код вакцинисане деце, навео је санитарске власти на идеју систематског спровођења превентивне вакцинације помоћу облигатне имунизације најосетљивије групе деце, тј. из првог разреда (7—8 г.) и то још благо-

форма (0,3—0,4‰) у потпуно нетоксични, неотровни, нешкодљиви производ, који чува своје антигенске особине, тј. способност за вакцинацију, упоредно са способношћу за флокулацију. Помоћу ове последње у пракси се одређује антигенска моћ овог неотровног продукта званог анатоксина, веома подесног за имунизацију услед његове нешкодљивости.

Први покуси вакцинације деце са овим анатоксином били су изведени у Француској 1923—1924 год. Године 1925 проф. Fitz-Gerald и сарадници Defries, Fraser, Mc. Kinnon, Molney и др. у Канади допринели су генералној употреби у Канади антидифтеричне вакцинације са анатоксином. Амерички бактериолог W. Park 1924 г. акцептирао је Рамонову методу као веома подесну и сигурну и извео је у Њујорку 1929 год. око 200.000 вакцинација и 1931 год. преко 1 милион. По приближној статистици у Њујорку је вакцинисано до 70% све деце до 15 год. старости. У Немачкој вакцинација против дифтерије последњих година спроводила се у већим димензијама од стране M. Gündel и Wohlfeil. Године 1932 Женевски кантон увео је облигатну вакцинацију деце са анатоксином а доцније Федерални Савет Швајцарске увео је облигатну вакцинацију. Исто тако облигатна вакцинација против дифтерије помоћу анатоксина уведена је у Пољској, Румунији а на основу закона од 1938 г. и у Француској.

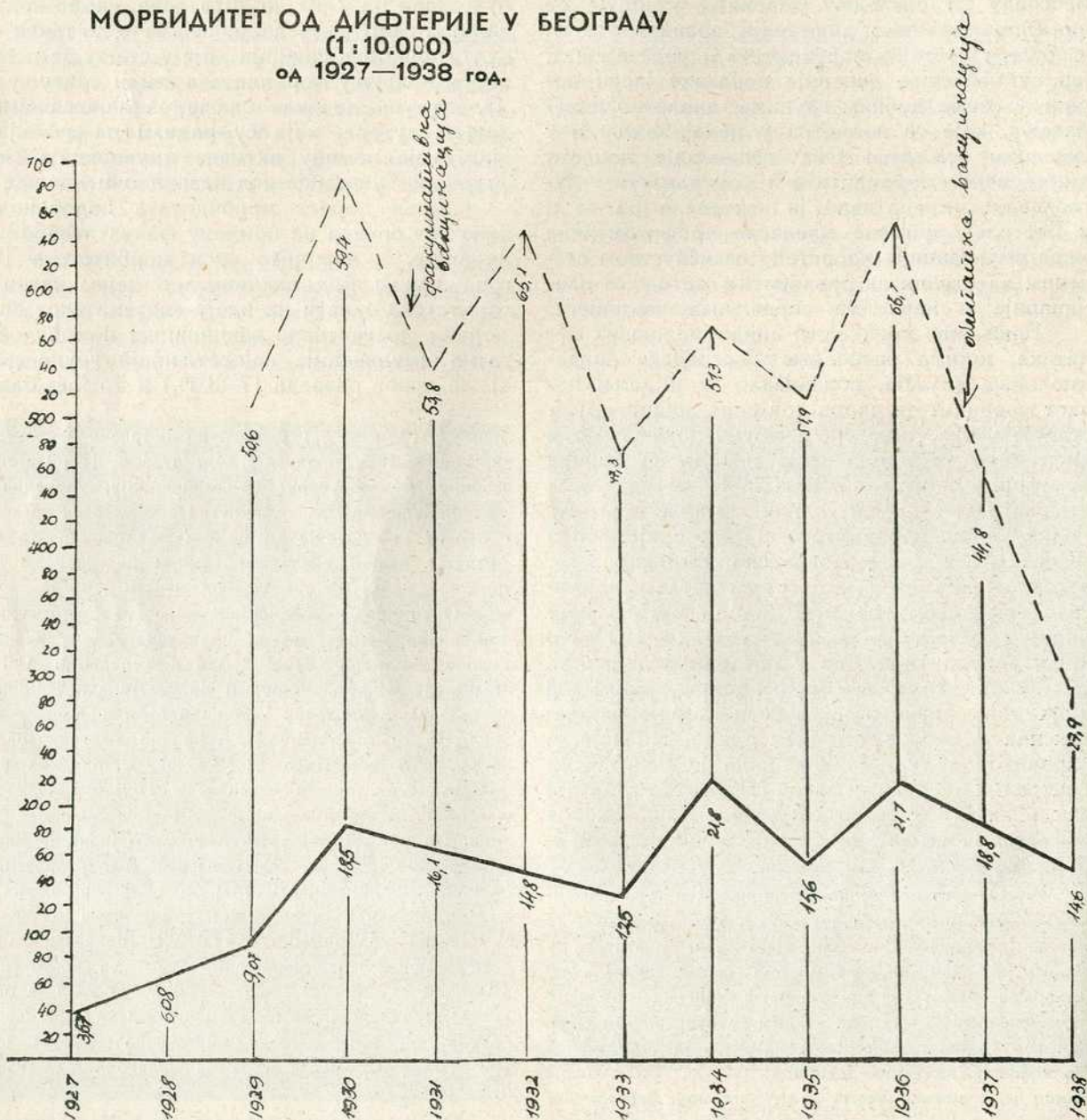
*) По подацима реферата за I Микробиолошки Великонемачки конгрес у Бечу 26-30/III 1939 г.

времено неколико месеци пре сезонског врхунца дифтерије у Београду, новембра месеца. Већи морбидитет од дифтерије у 1936 години и код имунизоване деце био је вероватно условљен закаснелом вакцинацијом отпочетом тек крајем јесени. Овај неуспех са очигледношћу је доказао потребу спровођења вакцинације још у току летњих месеци, за време школских ферија.

На предлог Градског Санитетског одбора Претседник г. Влада Илић је тражио одобрење од ресорног Министарства за облигатну вакцинацију ђака основних школа против дифтерије. Министарство социјалне политике и народног здравља, на основу закона о сузбијању заразних болести, наредило је спровођење облигатне вакцинације све деце, која ступају у први разред основне школе, како не би могло

ући ни једно дете незаштићено против дифтерије у основну школу, у ту већу агломерацију млађег становништва, нарочито осетљивог према дифтерији. Према томе 1937 године и 1938 год. деца првог и другог разреда основних школа, чији број сачињава преко 50% целокупног броја деце основних школа а у исто време спада у ред најугроженијих у погледу дифтерије у основној школи, заштићена су превентивним пелцовањем практички у 100% и то пре почетка школске године, пре сезонског пораста дифтерије у школи и код становништва. Не прецењујући значај школе као фактора ширења заразне болести у граду, ипак морамо рачунати на свакогодишњи осетни скок кривуље инфективних болести у граду при почетку школске године, стога је с правом требало очекивати извесну реперкусију

МОРБИДИТЕТ ОД ДИФТЕРИЈЕ У БЕОГРАДУ (1 : 10.000) од 1927—1938 год.

код целокупног становништва

код школске деце основних школа

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

**КРЕТАЊЕ МОРБИДИТЕТА КОД ЂАКА ОСНОВНИХ ШКОЛА У БЕОГРАДУ
ОД 1929—1938 ГОД.**

Година	Број ђака	% вакцини-сане деце счк.	Свега вакци-нисаних ђака	Вакци-нисаних по Рапоп-у	Вакци-нисаних са D. G. R.	Морбидитет				Број невакци-нисаних	Морбидитет невакцинисане деце		Целокупни морбидитет школске деце		ПРИМЕДБА		
						Вакцини-сане по Рапоп-у		Вакцини-сано са D. G. R.			Апс.	%оо	Апс.	%оо		Апс.	%оо
						Апс.	%оо	Апс.	%оо								
1929	11.860	0	0	0	0	0	0	0	0	60	5,06	60	5,06	пре имунизације			
1930	12.394	0	0	0	0	0	0	0	0	86	6,94	86	6,94	" "			
1931	12.824	27	3.508	3.508	0	4	1,14	0	0	65	6,98	69	5,38	Факултатив. имунизација			
1932	13.654	36	5.009	5.009	0	6	1,19	0	0	83	9,60	89	6,52	" "			
1933	14.147	40	5.712	5.712	0	2	0,35	0	0	65	7,70	67	4,73	" "			
1934	16.030	38	6.165	6.165	0	2	0,32	0	0	90	9,12	92	5,73	" "			
1935	17.147	32	5.616	5.340	276	2	0,37	0	0	87	7,55	89	5,19	" "			
1936	17.790	39	6.955	5.566	1.389	25	4,49	0	0	92	8,49	117	6,57	" "			
1937	18.048	48	8.654	6.375	2.279	3	0,47	1	0,44	78	8,30	81	4,48	Облигатна вакцинација			
1938	19.297	57	11.069	8.286	2.783	4	0,48	1	0,36	50	6,08	54	2,79	" "			

смањеног школског морбидитета на општи морбидитет у граду, што се и потврдило епидемиолошким посматрањима. Наша искуства са вакцинацијом против дифтерије као и анализа епидемиолошких података о кретању дифтерије по добним групама преставља интерес, како са гледишта епидемиолошког, тако и имунобиолошког.

На основу епидемиолошких података, које ми је ставио на расположење шеф школске епидемиолошке службе г. д-р *Бајшански*, сређене су табеле и израђене кривуље, о којима ћемо сада говорити.

Тако на кривуљи бр. 1, о којој смо већ говорили, не примећује се опадање општег морбидитета код школске деце под утицајем факултативне вакцинације, узимајући у обзир екстремне кривуље 1931 и 1936 године, односно висину морбидитета: 53,8‰ 1931 г. и 65,7‰ 1936 г. Овај пораст одговара повећању целокупног морбидитета у престоници за ове године од 18,5‰ на 21,7‰. Почевши од 1937 године, када је била уведена облигатна и благовремена вакцинална заштита деце од дифтерије, пред ступање у школу, кривуља морбидитета, као што се види, рапидно опада од 65,7‰ на 27,9‰ а на што је имало осетну реперкусију и на висину морбидитета у престоници, на име од 21,72 на 14,58‰. Док морбидитет школске деце као што смо видели смањује се са 60‰, дотле општи морбидитет опада свега за 33‰.

Резултати детаљније анализе кретања морбидитета код деце трију првих квинталних добних група: 0–5, 6–10, 11–15 (подаци г. д-р *Бонића*) показују имунобиолошки значај спроведене вакцинације нарочито за последње две године, када се кривуља морбидитета прве и друге поменуте групе дивергирају: Кривуља морбидитета код деце од 0–5 год. и даље расте, док кривуља деце од 6–10 година осетно опада. Кривуље друге и треће групе се секу, јер се кривуља морбидитета деце од 6–10 г. спушта испод кривуље морбидитета деце од 11–15 година за време режима облигатне вакцинације.

Ради бољег и јаснијег процењивања имунобиолошке вредности вакцинације, која се спроводила у току 8 година, израђена је табела, из које се може видети: проценат вакцинисане деце по годинама, висина морбидитета код пелцоване деце упоредно са висином морбидитета код непелцоване, као и резултанта имунобиолошког подухвата, тј. општи морбидитет код школске деце за односне године.

Из табеле се види, да је морбидитет код вакцинисане деце са Рамоновим анатоксином јачином од 10–12 л. ф. варирао између 0,32‰ и 4,3‰. Овај повећани проценат морбидитета 1936 г., који знатно отскаче од висине морбидитета у последњим годинама, могао би се објаснити закаснелим акцијом у погледу имунизације, која није била у стању да дача време, тј. благовремено потребан имунитет

школске деце за време сезонског врхунца морбидитета.

Од интереса је овде нагласити да је употреба комбиноване вакцине зване „Дик-Габричевски-Рамон” израђене у Централном хигијенском заводу према проскрипцији које је дао аутор 1928 год. показала осетно боље резултате него анатоксин. Деца вакцинисана 1936 год. у броју 1.183 нису дала ниједан случај оболења, иако се имунизација вршила истовремено са вакцинацијом по Рамону, под истим условима, т. р. *ceteris paribus*, у истој години.

Овај факат већег успеха имунизације са комбинованом вакцином или асоцираном вакцином потврђује значај *Рамонова* настојања за увођењем „асоцираних вакцинација”, као више ефикасних, него вакцинације са чистим анатоксином. Искуства са имунизацијом из 1936 год. са довољном убедљивошћу доказују преимућство комбинованих вакцина над анатоксином у погледу брзине и јачине имунизирајуће моћи. Ово је интересантно у толико пре, ако се узме у обзир да комбинована вакцина не садржи већи број антигенских јединица, већ нешто мање, што се да видети из састава те вакцине.

Године 1927 аутор у сарадњи са г. д-р *Шамић-Алберти* радио је на справљању вакцине против шарлаха у Централном хигијенском заводу у Београду и том приликом је модифицирао *Дикову** методу помоћу формализирања *Диковог* токсина и додавања 300–500 милиона формалином убијених *скарлатинозних стрептокока*. Вакцини се додавао један или два соја хемолитичних стрептокока у првој или другој генерацији изолованих из гуже *скарлатинозних болесника*. Резултати имунизације ове вакцине, коју је аутор назвао вакцином *Дик-Габричевски,*** давала је при ригорозној апликацији веома добре резултате, који се могу карактеризовати односом морбидитета код пелцоване деце и непелцоване као 1,2‰–1, 34‰ (код пелцоване) према 14,24‰–22,27‰ (код непелцоване).

У даљњем раду на спремању анатоксина по Рамону и на припремању у већој количини вакцине по „Дик-Габричевском”, која се ранијих година широко употребљавала у Београду за сузбијање шарлаха, аутор је дошао на идеју спремања једне „бивалентне вакцине”, која би омогућила лекарима-епидемиолозима лакшу и симултану заштиту деце против дифтерије и против шарлаха, против ове две

* Г. Ф. и Г. Х. Дик, супружници Американски научници, који су 1921 год. утврдили значај и улогу хемолитичног стрептокока код шарлаха и увели превентивну вакцинацију против шарлаха помоћу токсина хемолитичних *скарлатинозних стрептокока*.

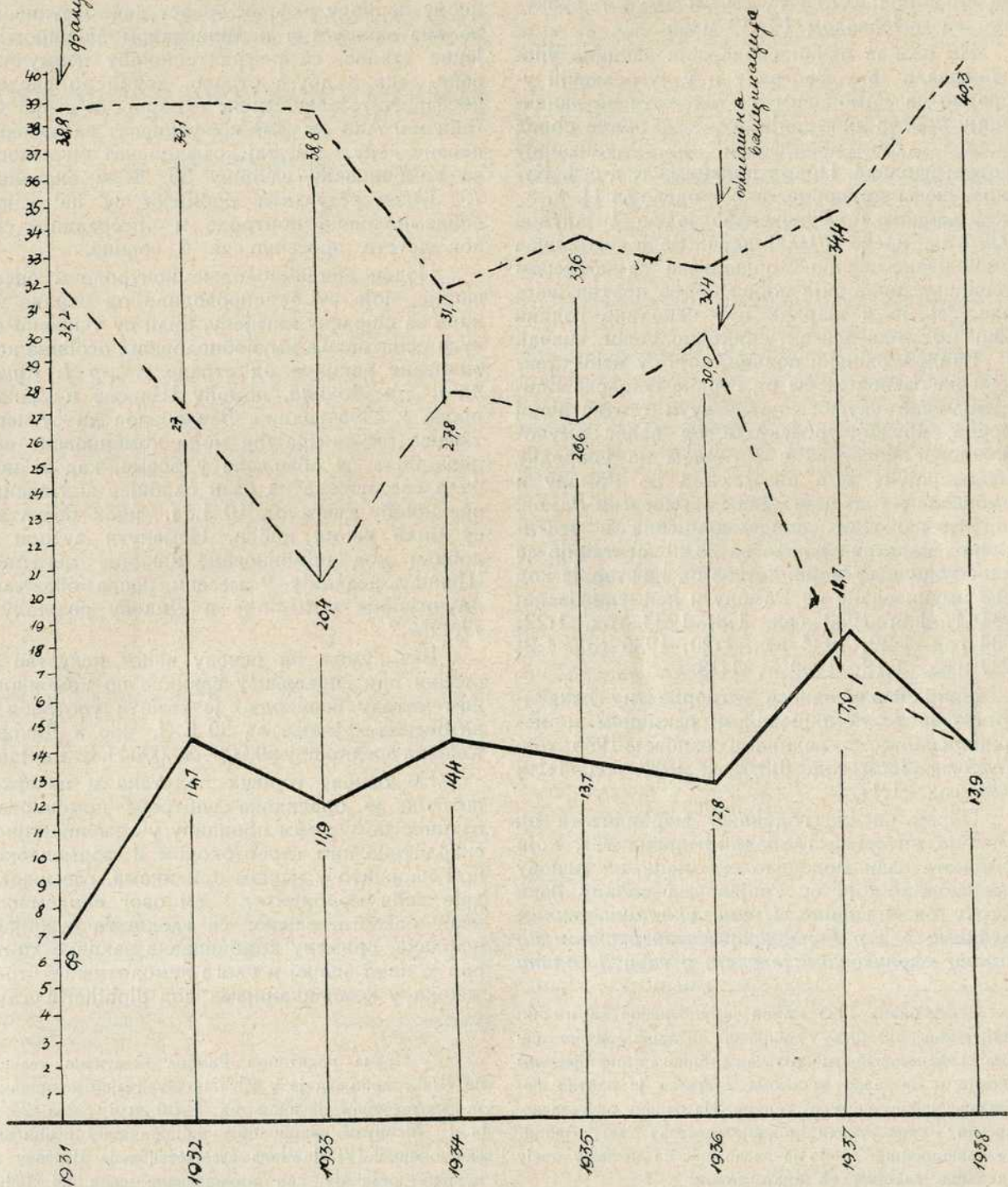
** Габричевски, професор Московског универзитета бактериолог 1905 год. први је отпочео са вакцинацијом деце против шарлаха помоћу бујонске културе стрептокока изолованог из срца умрле од шарлаха деце.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

МОРБИДИТЕТ ОД ДИФТЕРИЈЕ У БЕОГРАДУ

израчунат у процентима по добу старости

од 1931—1938 год.

11-15 г.

6-10 г.

0-5 г.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.R

главне епидемијске болести београдске деце. Исте 1928 год. аутор, после претходних високе заштитне моћи те комбиноване вакцине на заморчићима против Ди-токсина, приступио је изради у сарадњи са д-р Шамић-Алберти у већим количинама комбиноване вакцине зв. Дик-Габричевски-Рамон.*** Вакцина је садржала у 1 см³ : 0,8 ст. 3 Рамоновог анатоксина 0,2 см³ формализованог Диковог токсина, јачином око 30.000—50.000 Н. Е. и 300—500 милиона скарлатинозних стрептокока, убијених формолом.

Ова се вакцина испочетка аплицирала у три инјекције: 0,75 см³, см³ и 1½ см³ субкутано са интервалом 14—15 дана.

На овакав начин справљена вакцина употребљавала се у Београду и у Југославији уредно са Рамоновим анатоксином за вакцинацију против дифтерије, а у исто време поред вакцине „Дик-Габричевски“ за имунизацију против шарлаха. Према подацима г. д-р Ј. Кушића, шефа имунобиолошког одељења Ц. х. з., овом вакцином имунизовано је до 1 јануара 1939 год. преко 70.000 деце. Већа потрошња комбиноване вакцине објашњава се потребом сузбијања дифтерије поред борбе против шарлаха, јер је и шарлах пре неколико година имао код нас важан епидемиолошки значај.

Епидемиолошки подаци, који су мени стављени на расположење од стране школске Епидемиолошке службе, подвргнути статистичкој обради, пружају резултате од већег имунобиолошког интереса с погледом на упоредну имунизацију моћ анатоксина по Рамону и комбиноване вакцине Дик-Габричевски-Рамон. Анализом горњих епидемиолошких и статистичких података дошло се до констатације да однос годишњег морбидитета од дифтерије код деце имунизоване по Рамону и неимунизоване: 1931 г. 1:6; 1932 год. 1:8; 1933 год. 1:22; 1934 год. 1:29; 1935 год. 1:20; 1936 год. 1:2; 1937 год. 1:18; 1939 г. 1:13.

Приближни односи отпорности ђака имунизованих комбинованом вакцином и невакцинисаних по годинама износе: 1935 год. 0:7,55‰, 1936 год. 0:8,3‰, 1937 год. 1:19; 1938 год. 1:17.

Поред висине годишњег морбидитета од већег је интереса глобални морбидитет, који је констатован код школске деце на основу опсервација, које су трајале за већину ђака у току од 4 године. Према епидемиолошким подацима г. д-р Бајианској са анатоксином по Рамону имунизовано је свећа у току 8 година

*** Године 1925 Рамон је употребио за имунизацију коња у циљу добијања антидифтеричног серума веће вредности додаток топиоке дифтеричног токсина и захваљујући овоме постигао је знатно повећавање јачине коњског серума. На основу овог експеримента Рамон уводи доцније методу зв. „Асоциране вакцинације“, која је заснована на мешању двеју или више вакцина са анатоксином.

19.244 ђака са морбидитетом од 48 случајева или у промилном односу — 2,44‰. Морбидитет невакцинисане деце чији је број по статистичким подацима износио за ову периоду времена 35.703 показао је морбидитет од 17,11‰ или свећа 610 случајева дифтеричних оболења.

Епидемиолошки подаци о имунизацији комбинованом вакцином показују да у току 4 године ова вакцина је аплицирана за ђелцовање 3.583 ђака, чији морбидитет износи свећа 2 случаја или 0,56‰.

Према томе, упоређујући за целу опсервациону периоду рефрактерност деце имунизоване анатоксином и комбинованом вакцином са једне стране, са рефрактерношћу неимунизоване деце с друге стране, добићемо следеће коефициенте специфичне отпорности децејег организма. Ако се узме коефициент за невакцинисану децу = 1, тај коефициент би износио за комбиновану вакцину 30, а за анатоксин 7. Такви резултати добијени су на основу епидемиолошке контроле и опсервације сваког детета просечно за 4 године.

Поред епидемиолошке контроле и опсервације, које су се спроводиле од стране лекара за школску хигијену, били су учињени покуси испитивања имунобиолошких особина комбиноване вакцине од стране г. д-р Ј. Кушића и д-р Ђонића, помоћу Шикове и Дикове пробе у 1936 години. Без обзира да су испитивања имунизирајуће моћи комбиноване вакцине била су обављена у време, кад је иста била састављена на бази слабијег анатоксина, вредношћу свега од 10 L. f. ипак резултати су били веома добри. Поменути аутори су добили код комбиноване вакцине негативну Шикову реакцију 9 месеци после обављања имунизације у 91,86% а Дикову реакцију у 77,49%.*

Без сумње на основу већег искуства на страни при справљању вакцине по комбинованом методу неопходно је тежити употреби анатоксина најмање од 30 L. f. као и Диковог токсина вредношћу 50.000—30.000 Н. Е. најмање.

На основу горњих података и излагања потпуно је оправдана употреба комбиноване вакцине по горњем принципу у комбинацији са скарлатинозним стрептококом и формолтоксинном нарочито у нашим приликама, где шарлах даје већи морбидитет. Сем овог епидемиолошког разлога, важног са гледишта сузбијања шарлаха, примену комбиноване вакцине диктирао је нама значај и улога хемолитичког стрептокока у компликацијама код diphtheria gravis,

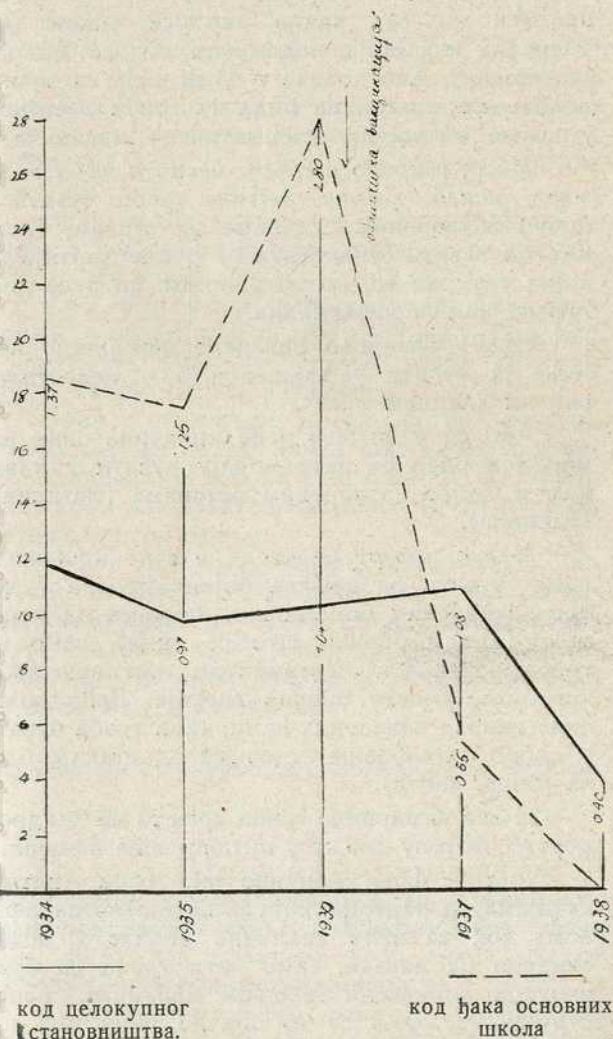
* Према подацима Рамона негативна реакција по Шикоме добијена је у 95% под утицајем вакцинације са анатоксином јачином од 8—10 или свега 24—30 L. f. Међутим вакцинација по принципу асоцираних вакцинација (Vaccinations associées), даје Шикову негативну реакцију код имунизоване деце до 100%!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

као и улога истог у стварању предиспозиције за ову болест.

Ради упоређења наших резултата вакцинације против дифтерије са резултатима добивеним на страни навешћемо неколико примера: Г. Мозер и М. Мозер у морској болници у Берку (Hôpital Maritime de Berck) обавили су у току 1928, 1929 и 1930 године имунизацију 1 хиљаде деце, болесне од туберкулозе костију, код којих је било пре имунизације 137 случајева дифтерије (137‰), са 12 смртних случајева. У току од 3 године посматрањем имунизоване деце било је свега 10 случајева деце или 10‰, са једним смртним случајем.

МОРТАЛИТЕТ ОД ДИФТЕРИЈЕ У БЕОГРАДУ (1 : 10.000) од 1934—1938 год.

Паризо, Мелнот и Енгел у току 1927—1933 године имунизирали су 6.149 деце. Морбидитет код пелцоване деце опао је од 10‰ на 1,4‰ у почетку увођења режима вакцинације и на 0,47‰ за време спроведене вакцинације.

У градском дечјем центру у Монтлисону Д-р Клере имунизовао је 1930—1933 год. 2260 деце, код којих је морбидитет опао на 2,65‰ без и једног леталног случаја према 32,12‰ морбидитета код невакцинисане деце, чији је морталитет износио 4‰.

Д-р Понсе констатовао је 1934 г. код невакцинисане деце морбидитет 14,16‰ са морталитетом 0,29‰ док код вакцинисане је морбидитет износио свега 0,41‰.

У Паризу где је пелцовано око 50‰ деце примећено је опадање морталитета у целој престоници: целокупни морталитет од дифтерије, који је износио 11,1‰ пао је на 3‰ у 1937 год.

Да би смо били комплетни у излагању о имунобиолошкој вредности вакцинације по Рамону и комбинованом вакцином, навешћемо да је морталитет код школске деце за последњих 5 година пао од 18,7‰ до 0, а у исто време оштри морталитет код целокупног становништва за периоду спровођења облигатне вакцинације опао је од 11,95‰ до 4,06‰.

Горње излагање резимираћемо овако:

1) У циљу ефикасног сузбијања дефтеричног морбидитета у већим агломерацијама потребно је вршити имунизацију најмање у 50‰ лица те агломерације, при чему је потребно вршити превентивну имунизацију против дифтерије 2—3 месеца пре сезонског врхунца морбидитета.

У школама препоручује се увођење само облигатне вакцинације а не факултативне, која није у стању да да потребан ефекат са гледишта осетног смањења морбидитета код целокупног колектива.

2) Анатоксин по Рамону као и комбинована вакцина са скарлатинозним стрептококом и Диковим токсином престављају моћна профилактична средства за сузбијање дифтерије. Анатоксин, који је био употребљен у Београду, повећавао је рефрактерност организма деце основних школа за време обсервационе периоде приближно у 7 пута, док је комбинована вакцина то чинила у 30 пута.

3) Асоциране вакцинације против дифтерије и скарлатинозног стрептокока у земљама, где шарлах преставља осетни епидемиолошки фактор, веома су препоручљиве, како са гледишта повећавања имунобиолошке вредности антидифтеричне вакцинације, тако и са гледишта сузбијања шарлаха.

4) Успех на сузбијању дифтерије код школске деце у Београду помоћу облигатне вакцинације са Рамоновим анатоксином и комбинованом вакцином треба да послужи као потстрек за увођење облигатне вакцинације и у другим градовима Југославије.

Како се чувају животне намирнице од дејства бојних отрова

За време непријатељског напада бојним отровима из ваздуха и животне намирнице, било да се налазе у мањим или већим количинама у домаћинству, трговинама, у магацинима или на засејаним баштама, биће затроване бојним отровима у виду паре или финих ситних капљица и то поглавито прскањем (ако су у питању течни бојни отрови) ових из авиона, помоћу нарочитих прскалица постављених испод крила авиона, било распрскавањем отровних зрна (течни и чврсти бојни отрови), било бацањем отрова у бунаре, водове, итд. (од стране шпијуна), те их ради тога треба што боље чувати.

Незаштитене животне намирнице, при непријатељском нападу из ваздуха бојним отровима, изложене су механичком дејству бојних отрова т.ј. тровању а већина од ових дејствује хемиски на бојни отров или пак бојни отров хемиски дејствује на њих уништавајући — разарајући материју. Ово нарочито важи за оне животне намирнице које садрже већу количину воде, те се услед тога бојни отров разлаже на друга тела, која исто тако штетно утичу на моћ клијања, укус и мирис животних намирница, као и сам бојни отров, и то чак и после њихове асанације. Тако напр. ако су јаја затрована течним хлорпикрином не могу се уопште очистити нити употребити за храну; места на месо загађена течним иперитом морају се отсећи и бацити, итд. Ради тога боље је животне намирнице заштитити таквим материјалом и сретствима да до њих бојни отров и не доспе, или ако то буде случај да се тровање животних намирница сведе на минимум.

Материјал и сретства, која долазе у обзир за заштиту животних намирница од дејства бојних отрова јесу: обична и воштана хартија, картон, пергамин, пергамент хартија, целофан, циреде, импрегнирано платно, мушема, кутије од картона натопљеног воском, судови од стакла и земље, који се добро затварају, дрвене и лимене кутије, бурад, хладњаче и леденице, које се херметички затварају, цистерне, оставе мање и веће, магацини итд.

Животне намирнице треба да буду поменим материјалом и сретствима тако заштитене (по могућству херметички затворене) да бојни отрови у виду гаса, паре, магле или ситних капљица не допре до истих.

Да би се ово постигло треба поступити на следећи начин:

Брашно, хлеб, разво пециво, со, шећер чај и разне зачине треба чувати од дејства бојних отрова на тај начин што се исти ставе у кесе од воштане хартије, пергамент или обичне али троструке хартије. Сем тога могу се стављати у судове од лима или стакла као и у кутије од картона који је натопљен парафином. Сви ови судови морају бити што боље затворени, тако да пара бојног отрова не може да доспе унутра. Ово би се могло постићи на тај начин ако се ивице затварача, поклопца поменутих судова обложе парафином. Ако долазе у обзир веће количине наведених намирница онда их треба смештати у добро затворене (херметички) магацине.

Месо, (сирово и суво), меснати производи, маст, масло, кајмак, зејтин, треба чувати у добро затвореним судовима од стакла, блеха или их завити (упаковати) у дупле хартије од којих унутрашња, по могућности, да буде пергамент или парафинирана.

Овако завијање наведене намирнице најбоље је чувати у хладњачи а у недостатку ове на хладном месту.

Ако су у питању веће количине ових намирница онда се исте морају чувати у хладним и добро затвореним оставама (магацини, леденице).

Млеко, јојурт и остале млечне производе треба чувати од дејства бојних отрова у добро затвореним боцама или шољама од керамике (као и обично што се чини), само их треба затварати пергаментом или воштаном хартијом, уместо обичне хартије. Веће количине напред наведених намирница треба чувати у добро затвореним судовима од стакла, блеха (боце, канте).

И ове намирнице треба држати на хладном месту поготову ако су у питању веће количине.

Јаја. — Мање количине јаја треба чувати у кутијама од картона, који је натопљен парафином; док за веће количине долазе у обзир сандуци од дасака, само исти треба да буду изнутра обложени дебљом хартијом, поред струготина, како се то обично чини при паковању јаја.

Поврће (кромпир, шаргарепа, келераба, пасуљ, грашак итд.) и *воће* треба чувати од дејства бојних бојних отрова у дво или троструким кесама од обичне хартије или још боље у кесама од пергамента или од воштане хартије. За ове намирнице и воће долазе исто

тако у обзир и сандуци обложени изнутра дебљом хартијом.

Веће количине поврћа и воћа треба чувати у добро затвореним оставама (магаџини, стоваришта).

Ако је у баштама, где је засејан кромпир и остало, бачен иперит и левизит (течни бојни отрови) онда је слој земље довољан да их заштити од ових отрова, али се исти (кромпир итд.) из земље смеју vadити и употребљавати за храну тек после више дана, т.ј. док се бојни отров делом не разори а делом не отпари.

Иперит и левизит (као и фозген у гасном стању) бачени на засејане баште поврћем, поља, њиве, и воћњаке, познају се прво по мирису (фозген мирише на плесниво сено; иперит на слачицу, црни и бели лук; левизит на цвеће здравац), а затим по изгледу биљке, јер лишће пожути и вене, а на местима где су пале капљице иперита и левизита лишће је још осушено и спржено.

Дуван треба чувати од дејства бојних отрова на тај начин што се више оригиналних паковања дувана завију воштаном или пергамент хартијом и ставе у кутије од картона или у сандуке који су изнутра обложени дебљом хартијом.

Воду треба чувати од дејства бојних отрова у добро затвореним судовима од стакла, земље или метала.

Ако су у питању веће количине воде онда долазе у обзир дрвена или метална бурад, као и цистерне. Сви ови судови треба да буду добро (херметички) затворени.

Вода у бунарима треба да се чува од бојних отрова на тај начин што се ограда бунара направи од бетона а исто тако и поклопац на отвору за хватање воде треба да буде од бетона или од метала.

Поред ове мере, бунаре треба још и брижљиво чувати од сумњивих лица, јер је непријатељу циљ да преко својих шпијуна затрује бунаре и тиме поред тровања становништва исто га тако изложи и несташици воде за дуже или краће време.

Чување сточне хране од дејства бојних отрова.

Сточне храну, зоб, сено и сламу, треба исто тако чувати од дејства бојних отрова, а то ће се постићи за зоб на тај начин ако се мање количине зоби чувају у троструким кесама од хартије или од импрегнираних материја. Веће пак количине зоби треба чувати у добро затвореним магаџинима.

Сено и сламу треба држати у што мањим стоговима и то да буду, по могућности, на што већем растојању један од другог. Стогове сена треба још и покрити слојем сламе, како би у случају, ако је на њих бачен бојни отров, овај

затровао сламу, која ће се после скинути, те ће се на тај начин и сено сачувати а и штета ће бити мања.

Животне намирнице (људска и сточна храна), при преносу за време непријатељског напада из ваздуха, треба да буду покривене било каквим покривачем (цирада, мушема), било слојем сламе или сена, ако се за ову сврху не располаже затвореним колима.

Како треба поступати са материјалом и сретствима која су затрована бојним отровима, а која су служила за чување животних намирница.

Ако су напред наведена сретства и материјал, који су служили за заштиту животних намирница од дејства бојних отрова, затровани бојним отровима у виду финих ситних капљица или паре, онда треба све ове завоје, односно хартију, тканине итд. пажљиво скинути са намирница и поступати на следећи начин:

1) а. Ископати јаму и у ову ставити затровани материјал, који је служио за заштиту хране. Преко овога сипати кашу направљену од хлорног креча (1 део хлорног креча и 3 дела воде) а потом јаму затрпати земљом.

б). Затровани заштитни материјал скинути са хране, однети га што даље од насеља и сагорети (при овоме стајати даље од ватре).

в). Са лимених кутија-конзерви, судова од стакла, гвоздених буради итд. скинути бојни отров врло пажљиво, крпом или ватом, која је претходно натопљена нафтом, петролеумом, бензином или алкохолом, па са истима поступити као што је речено горе.

г). Сандуке од чамових дасака, који су служили за заштиту животних намирница од дејства бојних отрова, треба уништити сагоревањем, јер се иперт или левизит упију тако у даске да их је врло тешко уништити, односно очистити сандуке.

2) Ако су зграде, као и њихова околина, у којима се налазе животне намирнице, затроване течним бојним отровима, онда треба кров и зидове зграда опрати јаким млазем воде, а потом их премазати (окречити) кашом хлорног креча. Земљиште и поплочане делове около зграда полити водом и посути хлорним кречом у праху, па овако оставити више часова, за које време забранити пролаз преко затрованог терена и зграде. Најзад, опрати водом како зидове и кров кућа тако и земљиште и поплочане делове около зграда.

Напоменућемо да људство које је одређено за овај посао треба да буде снабдевано заштитним оделом (одећа, обућа и рукавице) и маскама.

Даринка Николић.

инж. хемичар

Први пут ове године гостоваће у Београду италијанска, енглеска и немачка фудбалска репрезентација

Спортски живот у нашој престоници развија се чудесном брзином. Томе је много допринео знатан напредак у свим спортовима, а нарочито у фудбалу. У многим спортским дисциплинама Југославија заузима врло ласкаво место у међународном спорту. Наши спортисти постижу запажене успехе чак и у оним спортовима који код нас нису нарочито развијени и популарни. Најбољи случај у том погледу је успех који је постигла наша пинг-понг репрезентација на такмичењу за светско првенство у Каиру. Наши играчи су изненадили све својом одличном игром и освојили друго место. То је била сензација за цео свет.

Овај пример смо навели да покажемо како се наш спорт налази на високом нивоу и поред тога што се развија под много тежим околностима него у другим државама.

И у фудбалу наш напредак је сталан. Поједини резултати нашег државног тима у прошлој години нешто су поколебали веровање наше јавности у интернационалну класу нашег фудбала. То је, међутим била само моментана слабост или још боље речено немање довољно рутине за утакмице с реномираним страним противницима.

Да се наш фудбал веома цени у иностранству види се и по томе што се последњих година све чешће приближујемо најјачим фудбалским државама. Контакт између нас и великих спортских сила све је ближи и пријатељскији. Активност Југословенског ногометног савеза у своме интернационалном раду све је већа и први резултати већ се опајају.

Програм међународних утакмица у овој години то најбоље показује. Ова сезона биће најплоднија од свих досадашњих. Састављен је програм који потпуно одговара једној великој и признатој спортској сили. Ми смо, према томе, на најбољем путу да то постанемо.

Три значајна дођаћаја

Наша фудбалска репрезентација одиграће ове године приличан број тешких међународних утакмица. Најважније су и најзначајније:

са Италијом, Енглеском и Немачком.

Поред тога врло је вероватно да ће се одржати и утакмица Југославија-Мађарска. О-

вај сусрет још није дефинитивно закључен. Мађари су нам, међутим, дужни реванш и ова утакмица требало би да се одржи ове јесени у нашој држави. Преговори се увелико воде и има врло много изгледа да се овај важан међународни сусрет оствари. Ако дође до гостовања Мађарске онда ће програм наше фудбалске репрезентације бити комплетан. Четири најјаче фудбалске државе у Европи, од којих је једна званични првак света, а друга присваја титулу да је незванично заиста најбоља, одржаће с нашом фудбалском репрезентацијом утакмице. То значи да наши репрезентативци ове године полажу најтежи испит у својој фудбалској каријери. Они су до сада постигли многе успехе и изненадили најстручније кругове у Европи, али овога пута морају да потврде те своје успехе и да докажу да су заиста ушли у ред најбољих. То могу да постигну само у том случају ако постигну добре резултате на утакмицама с најјачим европским фудбалским државама. Прилика им се указала и на њима је да је искористе.

Најважније утакмице одржаће се у Београду

Значајно је да ће се најважније утакмице из богатог програма наше фудбалске репрезентације одржати ове године у Београду. То су утакмице са Енглеском, Италијом и Немачком. И евентуална утакмица са мађарском репрезентацијом требало би да се одржи у нашој престоници.

Утакмице са Енглеском и Италијом су највећа спортска такмичења која су досада приређена код нас. Поводом тога очекује се рекордан број гледалаца. Највише света на једној фудбалској утакмици код нас присуствовало је досада на утакмици Југославија-Пољска, која је одржана прошле године у Београду. То је била друга квалификациона игра за светско првенство. У првом сусрету наша репрезентација је несрећно побеђена с 4:0. Иако је пораз био прилично тежак веровало се у победу нашег тима и с већим резултатом. Због тога је одзив публике био тако многобројан. Око 25.000 гледалаца навијало је из свег гласа, али наши фудбалери нису могли да изнесу већу победу од 1:0. Они су, да су били мало прибранији и да нису били сувише

интересиониран и важношћу меча, могли да победе с пет голова разлике, али су навални играчи пропустили у почетку игре четири најсигурније шансе.

Рекорд је, дакле, 25.000 гледалаца. За утакмицу са Енглеском очекује се бар 30.000 посматрача. То је знатан број, који достиже цифру која се јавља у иностранству на већим међународним утакмицама. Сусрет са Италијом, званичним првком света у фудбалу, привући ће вероватно још више посматрача. То значи да ће ове две утакмице претстављати заиста велике и значајне спортске манифестације. Ови догађаји то и заслужују.

Припреме за ове велике утакмице

Захваљујући Београдском спорт клубу, који је у последње време уложио врло много напора и труда да би подигао своје игралиште, Београд је добио леп и добро уређен фудбалски стадион. Не можемо а да овом приликом не истакнемо да Београдска општина има много заслуга што је престоница добила овако репрезентивно спортско игралиште. Као и увек досада и овога пута Београдска општина показала је много разумевања за спортске проблеме у престоници и изишла је у свему Београдском спорт клубу у сусрет. Управи овога клуба тако је омогућено да подигне и уреди своје игралиште за најзначајније спортске догађаје.

Већ сада се врше припреме за утакмице са Енглеском и Италијом. Игралиште Београдског спорт клуба може данас да прими око тридесет хиљада гледалаца. Отпочели су, међутим, радови, који ће омогућити да игралиште прими још већи број посматрача. Изграђује се стајање и простор испред трибина. Овако преуређено и проширено игралиште Београдског спорт клуба моћи ће да прими око четрдесет хиљада гледалаца.

Прослава ЈНС-а

Ова година веома је значајна за Југословенски ногометни савез. Маја месеца највиши наш фудбалски форум прославиће двадесетогодишњицу од свога оснивања. То је леп јубилеј, који је дошао после дугогодишњег напорног и пожртваног рада најистакнутијих наших спортских функционера.

Југословенски ногометни савез основан је, као што је познато, у Загребу 1919 године. Више од осам година је протекло како је савез пренесен у Београд. Од тада је његова делатност знатно активнија. Највеће успехе наш фудбалски спорт постигао је од како га воде истакнути београдски функционери. Најблиставија ера неоспорно је била 1930 године када је наша фудбалска репрезентација учествовала на првом светском првенству у Уругвају. На стадиону у Монтевидеу наши фудбалски репрезентативци освојили су две значајне по-

беде. Савладали су екипу Бразилије, која је тада била највећи фаворит да освоји првенство света, и елиминисали су Боливију из даљег такмичења. На првом светском првенству Југославија је заузела треће место, испред свих осталих европских нација. Прво место освојио је Уругвај, а друго Аргентина.

Поред овог успеха наша фудбалска репрезентација постигла је још многе друге. Победили смо скоро све средњоевропске фудбалске репрезентације с којима смо се такмичили. Најјачи фудбалски тим Чешко-Словачке потучен је у неколико махова, а исто тако и мађарска репрезентација.

За ово време Југославија је играла завидну улогу у балканском фудбалском спорту. И поред свих настојања Румуна Југославија је суверено владала на Балкану у фудбалу. Њен престиж признала је цела Европа и увек нас стављају испред Румуна, који су наши најопаснији противници у фудбалском спорту.

Делатност Југословенског ногометног савеза за ових петнаест година била је веома плодна и корисна. Данас је у савезу учлањено око 600 фудбалских клубова и фудбалски спорт је најпопуларнији у држави.

Наш први противник: Енглеска

Енглеска је одувек била најјача светска фудбалска сила. Фудбал је поникао у Енглеској, тамо је одгајен и пренесен преко Ламанша и на континент. Разумљиво је да је у Енглеској фудбал стекао најјачу основу и да се развио до свога врхунца.

Момент са једне утакмице за енглеско првенство

Енглеска не учествује у такмичењу за светско првенство које организује Међународни фудбалски савез. Неучествовање Енглеца у овом највећем фудбалском такмичењу дошло је због тога што се јавио сукоб између Енглеског фудбалског савеза и Међународног савеза у погледу одређивања статута професионалних и аматерских фудбалера. У Енглеској је то питање одавно пречишћено. Постоје само професионални и аматерски играчи. Први су на-

грађени за своју игру, а други играју само из спорта, ради свог задовољства. Они, при томе, подносе сами све материјалне жртве. Путују о свом трошку, набављају за своје новце сву опрему и уопште несебично се баве спортом, одбијајући да имају од спорта макакве користи.

Појам аматеризма и професионализма савсим је другојачије схваћен на континенту. Међународни фудбалски савез дозвољавао је аматерским играчима извесну отштету, сматрајући да тиме принципи аматеризма нису повређени. Сем тога, дозвољено је и увођење професионализма али не на бази као у Енглеској. Многе државе завеле су тајни професионализам, који је Међународна фетбалска федерација толерисала.

Тако је дошло до сукоба и Енглеска је одбила да учествује у такмичењима ФИФА. Не треба подвлачити да је тиме првенство света изгубило свог најопаснијег и најбољег такмичара.

Енглески фудбал налази се на високом нивоу. По мишљењу многих истакнутих стручњака ниједна европска држава није успела досада да достигне Енглеze у фудбалском спорту. То је разумљиво када се узме у обзир под каквим се условима фудбал развија у Енглеској. Пошто је заснован на чисто професионалној бази, клубови, који имају милионске приходе, настоје да своје чланове што је могућно боље припреме за тешке утакмице. Енглески професионалци имају све што им је потребно да би могли да се усаврше у фудбалској вештини. Ништа, ама баш ништа им недостаје Они, поред тога, не раде ништа друго и играју само фудбал. Разумљиво је онда да су под оваквим условима енглески професионалци успели да достигну савршенство у фудбалској вештини.

Први сусрет између Енглеске и Југославије

Наша фудбалска репрезентација није досада имала могућности да се сусретне са енглеским државним тимом. Утакмица у Београду биће први сусрет на фудбалском пољу између репрезентација Југославије и Енглеске.

Ако нисмо играли међународне утакмице са Енглеzима, ипак су спортски односи између ових двеју земаља одржавани с времена на време. Енглески клубови гостовали су у Југославији, у Загребу и Београду, а наши су правили турнеје по Енглеској. Први наш фудбалски клуб који је прешао Ламанш био је Београдски спорт клуб који је у Единбургу у Шкотској одиграо пријатељску утакмицу против Хартса. Затим је загребачки Грађански, појачан с неколико играча из Београда, гостовао у Великој Британији и одиграо неколико утакмица. Грађански је играо у Ливерпулу, Вулверхемпτονу, Дон Кастеру, Единбургу и Лондону.

И београдска „Југославија” прешла је Ламанш. Београдски „Црвени” играли су у Даблину против ирске репрезентације.

Као што се види, односи између наших и енглеских фудбалера били су досада веома срдачни и пријатељски. Резултат тога је међународна утакмица, која ће се одржати крајем месеца маја у Београду.

Треба још подвући да су наши клубови постигли врло добре резултате у игри с енглеским професионалцима. Скоро све утакмице наши фудбалери су добили на домаћем терену. Челси из Лондона и Ливерпул потучени су чак с катастрофалним резултатима. Приликом гостовања у Енглеској наши клубови су губили утакмице с часним резултатом. Најсјајнији је без сумње успех загребачког Грађанског, који је у Единбургу играо нерешено против Хартса, најбољег клуба Шкотске.

Званични првак света у Београду

Други значајан догађај биће гостовање Италије. Двоструки првак света долази у Београд са својом најјачом екипом. Ово ће бити трећи сусрет између наше и италијанске репрезентације. Досадашње две утакмице добили су Италијани. Треба, међутим, подвући да су оба сусрета одржана у Италији, први у Падови, а други у Ђенови. Према томе, италијанска репрезентација гостоваће ове године први пут у Југославији, односно у Београду.

Италијански фудбал налази се на врло високом нивоу. Италијани су за последњих десет година постигли невероватне успехе. Захваљујући савршеној организацији која је спроведена у Италији у спорском погледу италијански спорт напредује гигантским корацима, а нарочито фудбал.

До пре десет година Италија није ни из далека играла овако значајну улогу у фудбалском спорту. Тада се нагло кренуло напред. Настала је права најезда јужноамеричких фудбалера у Италији. Они су много допринели да је италијански фудбал тако много напредовао. Најбољи енглески, мађарски и аустриски тренери настојали су да подигну класу италијанског фудбала и у томе су успели. Поред тога држава је поклањала велику пажњу фудбалском спорту. Подизани су стадиони и указиване су све могуће помоћи спортским, а нарочито фудбалским друштвима. Резултат тога је успон италијанског фудбала до највише степенице.

Пре пет година Италија је први пут освојила светско фудбалско првенство, које је 1934 године одржано у Италији. У финалу Италија је победила Чехословачку са 2:1.

Прошле године Италијани су опет триумфовали на такмичењу за светско првенство. „Азури” су прво победили Норвешку, за тим Француску и Бразилију и састали се у финалу са Мађарском, коју су убедљиво и заслужно победили.

јено савладали са 4:2. Тако је Италија по други пут освојила светско првенство.

Поред овог успеха Италијани су постигли и многе друге. Они суверено владају у фудбалском спорту у Европи. Италија је била прва на фудбалском олимпијском турниру. Освојила је неколико пута Европски куп и у том такмичењу је била највећи фаворит. Сем тога у сусретима са осталим европским државама Италија је постигла последњих година скоро увек најбоље резултате.

Италијански систем игре

У фудбалском спорту развили су се разни системи. Свака држава настојала је да систем игре прилагоди што је могуће више темпераменту и особинама своје нације. Они који су у фудбалском спорту имали највише успеха најбоље су стварали свој систем игре, који им је увек представљао опасно оружје у сусретима с другим нацијама.

Ми данас имамо неколико истакнутих система, који су примљени у Европи и примењују се у свим државама, негде исто онако као у државама где су поникли, а негде, опет, прилагођени особинама дотичне нације.

Најпознатији су ипак тако звани дубл ве систем, који је поникао у Енглеској, затим шкотски систем, аустриски и у последње време италијански. Иако су сви ови системи прилично различити, ипак треба подвући да су се развили из два система: енглеског дубл ве и шкотског.

Италијански систем је, на пример, нешто измењен енглески дубл ве систем. Италијани су дубл ве систем прилагодили своме темпераменту и својим природним особинама и тако створили свој систем који је веома ефикасан и користан.

Италијани играју веома брз, прецизан и ефикасан фудбал. Њихови играчи су изванредно грађени и добри техничари. Играју исто као Енглези, са полуткама повученим унатраг, а са истуреним центар фором и крилима. Игра центар-халфа се, међутим, знатно разликује од игре средњег помагача код дубл ве система. Италијански центар-халф не игра трећег бека већ се слободно креће скоро по целом терену и потпомаже истовремено и навалу и одбрану.

Италијанска игра је брза и темпераментна и врло допадљива. Њена лепота се састоји у брзини извођења акција. Треба још подвући да Италијани имају неколико изванредних и рођених фудбалера као што су Меаца, вођа навале Пиола, затим Ферари и центар-халф Андрооло.

Наш трећи противник: Немачка

Трећи најјачи противник наше фудбалске репрезентације биће немачки национални тим. И немачка фудбалска репрезентација гостоваће први пут ове године у Београду.

С немачким државним тимом наша фудбалска репрезентација састала се већ ове године. Утакмица је одржана у Берлину на о-

лимписком стадиону пред око 70.000 гледалаца. Победили су Немци са минималним резултатом од 3:2. Наша репрезентација водила је са 2:0 у првом полувремену и требала је

Наша фудбалска репрезентација која је играла против Немачке на Олимпијском стадиону у Берлину

да однесе ову значајну победу. Па ипак, и поред тога што смо изгубили ову утакмицу, резултат претставља леп успех нашег спорта. Још једном смо дошли до уверења да је наш фудбал бољи од немачког и надамо се да ће се ова наша констатација показати у својој пуној светлости приликом реванш утакмице са Немачком у Београду.

Немци играју снажан и ефикасан фудбал, који није допадљив, јер је заснован више на изванредној физичкој кондицији него на техничким способностима појединаца. У немачком тиму у техничком погледу истичу се аустриски фудбалери.

Из свега овога лепо се види да ће наш фудбалски интернационални програм у овој години бити веома богат значајним догађајима. Београд ће ускоро имати прилике да поздраве први пут у својој средини елиту европског фудбалског спорта.

Љубомир Вукадиновић

Бора Стевановић: Мотив са Седмог километра (крај друма)

Национална улога градова

Градска Америка

II

Први део овог чланка који претставља увод једног великог извештаја поднетог председнику С. А. Д. г. Рузвелту од стране америчког Урбанистичког комитета, објављен је у бр. 12 од 1938 г.

ГРАДСКА ЗАЈЕДНИЦА: МЕСТО КОЈЕ ОНА ЗАУЗИМА У НАЦИЈИ

Од свих наших националних извора богатства, природних и вештачких, најважнији и у зависности од кога треба посматрати све остале, јесте људски живот. Безбедност, благостање и срећа људи, жена и деце који сачињавају америчку нацију морају бити једина брига владе. Сви наши извори богатства: земља, вода, минерали, биље, животиње, технологија, установе и закони су у суштини инструменти који треба да послуже да обезбеде овај просперитет.

Начин живота нашега народа, проблеми који му се намећу, његове наде и његове тежње ка већем благостању, као и унапређење његове цивилизације, морају бити предмет свеколиког старања наше владе.

Од како постоји нација, начин живота, проблеми који интересују наш народ и циљеви за којима он иде, претрпели су многобројне битне измене. Међу њима, вероватно, нема значајније од прелаза са примитивне и чисто занатске економије на високо развијен индустријализам и од једног чисто сеоског живота на чисто градски живот.

ВЕЛИЧИНА И РАЗВОЈ АМЕРИЧКИХ ГРАДОВА

Кад су Сједињене Државе постале самостална нација није постојала ниједна једина варош од 50.000 становника. Тек у 1820 оне су се могле поносити да имају варош од више од 100.000 становника, а тек у 1880 имале су један град од милион становника. Данас већина Американаца живе по градовима. Они су настањени у 3.165 градских центара, од којих пет имају број становништва већи од милион, а 93 већи од 100.000 становника. Док су у свом примитивном стању наши градски центри окупљали у себи свега нешто више од 5% од целокупног становништва земље, да-

нас они групишу 56,2%. Близу 30% становништва Сједињених Држава живи у градовима са преко 100.000 становника. Ипак ни ове цифре не дају тачну слику градске концентрације, јер скоро половина становништва живи у или тако близу градова од преко 100.000 становника да практично њихов живот има битно градски карактер.

У 1930 години сеоско становништво Сједињених Држава било је 15 пута веће но у 1790, али се градско становништво повећало 300 пута; ако се посматра сеоско становништво, види се да се његов број сразмерно смањивао веома брзо у току овог периода. Ово померање становништва ка градским територијама довело је до радикалне измене у структури нације у погледу рада, што се види из чињенице да су у 1870 години 52,8% америчких радника били пољопривредни најамни радници, док је у 1930 години тај проценат спао на 21,3%. Значи да је за непуно столеће наша земља променила из основа свој начин живота и да се од сеоске заједнице, каква је била у почетку, претворила у градску и индустријску.

Ова еволуција није специјална Сједињеним Државама, јер су и друге земље света, нарочито оне западне Европе које су биле захваћене машинизмом, претрпеле сличне промене. Али док се у Старом Свету та промена извршила постепено, после еволуције која је трајала вековима наша земља која је живела у тобож некултурном стању, на границама цивилизације, прешла је из примитивног пољопривредног стања на стање просвећеног урбанизма, за нешто више од једног столећа. Мада су цифре помоћу којих се може да процени значај и брзина урбанизације у Сједињеним Државама врло фрапантне, оне ипак нису у стању да покажу сав онај утицај који је развој градова имао на нашу цивилизацију. Непрестано повећање броја људи који живе на релативно ограниченим просторима, револуционисао је њихов начин живота и њихов начин обезбеђења егзистенције, а из тога је произашла и једна промена у карактеру нашег народног живота. У којој је мери извршена концентрација великог дела становништва градског у једном незнатном броју метрополитенских центара, види се из чињенице, да су 96 главних метрополитенских центара Сједињених Држава, чија површина износи свега 1,2% целокупне територије, садржавали у себи, у 1930

години скоро 45% од целокупног становништва, а 68% градског становништва.

ГРАДОВИ КАО ИНДУСТРИСКИ ЦЕНТРИ

Међутим, град није само место погодно за становање, он је такође радионица америчке цивилизације. У години 1929 у 155 грофовија, у којима се налазе главни индустријски градови, било је концентрисано: 64,7% свих индустријских предузећа, 74% свих индустријских најамних радника, 80,7% свих чиновника и плаћених намештеника. Поред тога, 78,8% од свих надница и 82,9% свих плата било је исплаћено у овим грофовијама. Вредност производње ових предузећа достигла је 79% вредности производње целе земље. У њима се употребљавало 64,2% од целокупног броја парних коња класираних као „примарна покретна снага“ и 72,5% електро мотора. 83% трговине на велико обављено је у 127 грофовија, а само грофовства у којима се налази 11 најзначајнијих градова учествовала су у томе са више од половине, док су 93 града са преко 100.000 становника учествовали са три четвртине. Градови, специјално велики градови, нису само радионице нације у којима се производи велика маса њених индустријских производа и које употребљавају и пружају могућност за рад већем делу њеног радног становништва, већ су такође и центри расподеле који управљају јавним службама и трговином.

ГРАДОВИ КАО САОБРАЋАЈНИ ЦЕНТРИ

Исто тако градови су центри којима конвергирају линије саобраћаја: теретног и путничког; из њих који су традиционална колевка изума, распростиру се у све друге крајеве технички напретци карактеристичне за модерну цивилизацију. Тако се 73% од целокупног железничког саобраћаја завршава на градским територијама: сама метропола Њујорк има на 35 миља градске територије 500 станица. Половина оних који се служе железницом почињу или завршавају своја путовања у 12 метрополитенских градова. Електрицитет скоро у целини користе градови, пошто 86% становништва које се служи електричном енергијом живи у градским заједницама. Градски крајеве најчешће користе авијацију, брзе транспортне, телефоне и телеграф. Скоро 40% поштанских пошиљки Сједињених држава потиче из 12 главних градова.

ГРАДОВИ КАО КУЛТУРНИ ЦЕНТРИ

У градовима, такође треба тражити централу савремене културне активности, јер су у њима нарочито окупљене установе, погодности, персонал, атмосфере и прилике подесне за рађање развијеног интелектуалног и културног живота, одакле се он шири у остале кра-

јеве земље. Новина, биоскоп, радио станица, позориште, библиотека, музеј, концертни салон, опера, болница и клиника, школе за вишу наставу, центри за научна истраживања и публикацију, професионалне организације, верске и добротворне установе, сви ти и други елементи исте врсте који сачињавају културни апарат цивилизованог живота налазе се искључиво или нарочито у граду и одатле полазе утицаји који су у њему и постали и шире се, да би изменили начин живота у целој земљи.

ГРАДОВИ И УПРАВА

Најзад, умножавање и развој градова и место које они заузимају знатно су повећали значај градске управе. Управе градова дошле су дотле да играју главну улогу у народној економији. Општине Сједињених Држава за послжавају 1,25 милиона лица, односно једну трећину јавних службеника и једног најамног радника на 30.

Из тога излази да су издаци градске управе значајан чинилац у привреди нације. У 1932 расходи градских управа износили су 4 $\frac{1}{4}$ милијарде долара, што ће рећи једну трећину укупног износа управних трошкова земље. Јасно је да су градске управе морале примити на себе највећи део служби које раније нису постојале, али се, нажалост, њихови извори прихода нису истовремено повећали у истој мери.

УРБАНИЗАМ ЗНАК НАЦИОНАЛНЕ ЗРЕЛОСТИ

Очигледно је да су живот нашег народа и карактер нације измењени за мање од пола века, услед промена означених и везаних за урбанизацију. Јер, док је у 1880 наше становништво било још углавном сеоско, јер је мање од 30% живело у местима са преко 2.500 становника, у 1930 наше градско становништво претстављало је више од половине нашег целокупног становништва. Сједињене државе не могу се више сматрати заосталом земљом, радничком земљом која зависи од Старог Света у погледу својих индустријских производа, своје технике и своје културе. Ако урбанизација може да значи степен зрелости једне земље, може се рећи да су Сједињене Државе достигле своју зрелост.

ГРАД И ОПШТА ПОЛИТИКА

Маколико то могло изгледати чудновато, ова радикална промена у нашем националном животу и њена резултанта, град, били су, једним делом непознати влади, и буржоазија није јасно увиђала да урбанизација нације изискује

да се град сматра као једно засебно биће. Док се на једној страни примећује пажња према пољопривреди и према свему оном што се односи на сеоски амерички живот, видеће се, напротив, да је онај део Америке који претставља град потпуно занемарен и да је остављен ван наших националних старања. Увиђајући ово запостављење и његове рђаве последице и свестан значаја града као таквог, као чиниоца који регулише судбину и даје изглед нације, Национал Ресурс Комити ставио је у задатак Урбанистичком Комитету да испита елементе, развој, проблеме и изгледе за будућност градске Америке у њеним односима са животом и политиком нације. Док су Сједињене Државе биле битно сељачка и аграрна земља, док је наша привреда била стварно примитивна, локална и била довољна сама себи, док су наша обилна природна богатства била једва позната или искоришћавана и док је сигурна и лака егзистенција била на домаку становништву и ако се оно брзо множило, било је раумљиво да ће наша схватања и наша политика бити сеоски. Али, од када град игра такву једну одлучујућу улогу у нашем народном животу, апсолутно је потребно да он има значајну улогу у одређивању политике.

ИЗГЛЕД ГРАДА

Потребно је, пре но што се опише начин живота који је својствен становнику града у Америци, да се окарактерише средина у којој он живи и у којој је он формирао своју личност и свој карактер. Мада начини живота на селу и у граду могу тежити да се приближе један другоме по своме изгледу, ако их испитујемо под било којим углом изглед села и изглед града показују јасне разлике. Изглед града зависи природно од положаја посматрача. Али, ипак панорама свих америчких градова има извешан број општих заједничких тачака.

ИЗГЛЕД ГРАДА ИЗ ВАЗДУХА

Ако се посматра из авиона, типична америчка варош учиниће се човеку као пространа маса грађевина, различите величине, облика и конструкције, кроз коју улице пролазе тако да јој дају изглед шаховске табле, са местимичним неправилностима. Блокови, на које је варош подељена, не изгледају као да су органски груписани тако да сачињавају целине, чак и ако би изглед терена давао утисак као да су различити блокови везани један са другим. Општи утисак који проистиче из оваквог распореда јесте утисак прозаичне, стереотипне и механичке монотоније. Ако се загледа изблиза, видеће се да су извесни делови земљишта без грађевина и састоје се из пошумљених терена или паркова. Други,

неизграђени делови су скверови, жељезничка постојења или просто неупотребљени терени различитог облика и величине. Посматрач ће приметити да су правоугаоне, или каквог другог облика површине, на које је варош подељена у хоризонталној равни, обично изграђене по ивицама, а слободне у средини, што доказује да се зграде налазе само дуж улица.

Дубља студија једног осредње већег града показаће, да је густина грађевина већа у средишту, у коме се макар и на свега неколико хиљада квадратних метара, уздижу на један гротескни начин неколико грађевина, обележавајући пословни центар. Ако је град већи, број ових облакодера је већи и појављују се у неправилном облику и на местима често пута удаљеним од центра, означавајући места центара другог реда. Централни пословни крај нагло се спушта ка периферији где се могу распознати крајеви у којима су мале радионице и магацини, прошарани малим грађевинама, који претстављају загађене и нездраве зоне. Поред овог појаса налазе се раднички станови, и даље квартави са великим становима, у којима је густина грађевина већа. Они се развијају симетрично и пружају се као прсти дуж артерија великог саобраћаја ка издвојеним зонама за становање са малим вртovima и слободним површинама. Поред ових кракова који иду дуж главних саобраћајних линија групишу се друге слабије изграђене колоније, које као каква мрежа спајају ове главне правце.

Град добија, дакле, кружни или полукружни изглед звездастог облика. Ова симетричност општег изгледа често је покварена воденим површинама, воденим токовима, топографским неправилностима терена и близином других градова.

Иза ових изграђених делова града налазе се велике слободне површине, на којима раштркане грађевине означају фарме, дечја летовалишта, паркове и клубове. У размацама дуж железничких пруга и великих путева искрсавају ту и тамо гушћа насеља и изгледају као директна проширења самога града. То су предграђа и градови сателити. Извесна од ових насеља, још не формирана, изгледају чисто као индустријски центри, али друга услед обиља паркова и дрвећа и услед отсуства нагомилавања зграда могу бити узета као крајеви за становање.

ГРАД У ПРЕСЕКУ

Човек може имати и други изглед контура профила америчког града, посматрајући га издалека. Овај вертикални пресек чини да снажан развој центра изгледа још чудеснији и показује како је нагао прелаз од кула облакодера, које обележавају пословни центар, на појас грађевина много нижих, често пута старијих и руинираних. Изгледа да у колико је

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ww облакодер у центру града виши, у толико се прелаз на ниво зграда суседних површина врши наглије. У неком малом граду, изоловани облакодер као да је прогутао цео или највећи део терена, стварајући око себе опустошену зону. У колико су облакодери центра импозантнији, у толико је зона на коју они врше опустошавајући утицај већа. О томе се можемо уверити из садашње телесне декаденције, брзог старења, по неизграђеним теренима, по опадању трговачких крајева и по појави нездравих станова.

ГРАД ГЛЕДАН ИЗНУТРА

Посматрач који гледа град изнутра добије читав низ сасвим различитих слика, било да је путник који баца местимичан поглед, било да долази лађом, возом или аутомобилом. Већина америчких градова имају фасаду која често претставља само вештачку декорацију. Они су у центру тако искићени као да се ради о изложби за публику. Али, иза ових вештачких излога скривају се наказности: ђумези, рушевине, нечистоћа и неред. Посетиоцу који је навикнут на простране површине поља, ливада и шуме, морају изгледати врло неприродни: камен, цигла, бетон, челик и стакло од којих је изграђена варош. У центру града огромне грађевине, сличне сандуцима, уздижу се окомито са две стране улице и граде теснаце из којих су искључени ваздух и светлост. Грађевине свих линија, димензија и конструкција тискају се без реда, зид уза зид, тако да се не може запазити ни најмања црта неког унапред утврђеног реда, сем обележених узаних кајишева земљишта који претстављају улице. Дим, гараж и ларма, безглава трка људи и кола, прилив гомиле света, нарочито у време кад се центар града пуни и празни у ритму дневног живота његовог становништва, све то даје неупућеном утисак неке фантастичке конфузије, бесмислене и бучне. Поред оног што око види на површини, постоји подземље града, његова канализација, водоводне цеви, осветљење, гас и телефонска мрежа, његови подруми, тунели и подземне железнице.

НАЧИН ИСКОРИШЋАВАЊА ЗЕМЉИШТА

Већина становника са белом крагном ради у центру града. Ту се налазе зграде државних надлештава, канцеларије трговачких и индустријских фирми и професионалних и техничких служби, велики магацини и специјалне радње, хотели, ресторани и позоришта. У ствари ту су сконцентрисане све активности које се преносе на цео град и околину. Овде су цене земљишта врло високе и квадратна стопа земљишта продаје се по фантастичну цену, која достиже по неки пут, као у Њу

Јорк Ситију, цифру која би се платила за квадратну миљу обрадивог земљишта.

Поред центра града постоје грисиске куће и магацини, површине заузете од железница, теретних и путничких станица, све то помешано са оронулим кућама за становање које се издају као станови или засебне собе. Овај део који садржи нездраве станове најзанемаренији је код већине америчких градова. Једна анкета показује да велики део терена ове зоне припада сопственицима који ту не станују и који своје плацеве чувају у спекулативном циљу, очекујући да ће се, кад се град буде развио, трговачки центар града проширити и да ће облакодери бити подигнути на овим парцелама. Из тога излази да су цене тернеима високе, а да су кирије у упоређењу са њима ниске. Зграде су претрпане и у рђавом стању, а хигијенске инсталације недовољно или потпуно не постоје. Људи који у њима живе лишени су минимума хигијене и пристојног изгледа стана. У томе појасу налазе прибежиште последњи дошљаци у град, подраумевајући ту црнце и бескућнике; ту станују младићи са села који немају своје земље, привучени у град и жељни да живе на једном пристојном отстојању од магазена, бироа, централног пословног краја и саобраћаја. Ова зона стапа се са радничким насељем; у којима је кирија релативно ниска, али који су у бољем стању него нездраве станови. После ове зоне долази друга са кућама са о-средњим становима, са својим локалним пословним центром. Становници овог дела града имају веће приходе, плаћају веће кирије и имају већу удобност од оних који станују ближе центру. Последња зона самог града је она у којој живе појединачне породице, где је терен много јевтинији и где је према томе, могуће купити или узети у закуп станове за једну породицу, пространије, са гаражом, двориштем и велики слободним површинама. Иза ове зоне постоји блиска градска зона где су имања раштркана, са теренима за голф, групама зграда са становања и индустријским зонама, парковима и обрађеним земљиштима.

Када се град развије, он иселава своје становништво из центра и зоне потискују једна другу. На тај начин једна зона меша се са другом и у току овог процеса трансформације ствара се велика конфузија. Град, дакле, има унутрашњу своју структуру и своју типичну еволуцију, које су условљене у великој мери правима постојеће својине, спекулацијом са земљиштем и режимом економске конкуренције која карактерише савремено америчко друштво.

ЖИВОТ У ГРАДУ – УРБАНИЗАЦИЈА

Као што се Сједињене Државе Америке из године 1930 разликују од оних из 1790, услед феноменалног развоја града, начин жи-

вота становника модерног града разликује се у много погледа од начина живота којим су живели његови удаљени претци, његова браћа са села, па чак и последња генерација грађана. Чак и они који данас не живе у граду, импрегнирани су у широкој мери његовом атмосфером и подлеже његовом надмоћном утицају. Без магнетског и сугестивног утицаја који град врши на свакодневни живот целог народа, разлика између становника села и становника града била би још већа него што је данас. С друге стране, како је град једним делом производ прилива са села, један знатан број грађана регрутује се од оних који су тек дошли из сеоских крајева било Сједињених Држава, било Европе, чија асимилација градском животу није још потпуна. Многе од наших установа, а специјално наше навике, веровања и предрасуде породичне, верске, и управне носе свој оригинални печат и производ су старе кристализације сеоског друштва, које је живело издвојено и било доволно само себи.

Дакле, кад се описују карактеристике варошана и када се оне упоређују са карактеристикама становника села, ваља опазити да оне немају један јединствени тип, већ се могу посматрати различитости од једног града до другог, а такође и у самом једном граду. Прва ствар коју треба имати у виду, јесте, да пошто грађани живе по градовима који се јако разликују између себе по својој велчини, положају и врсти, не треба очекивати да они сви одговарају једном истом типу.

РАЗЛИКА ИЗМЕЂУ ГРАДОВА

Просечно узевши, Америчка варош има 21.800 становника, али 12,3% нашег целокупног становништва, а 21,8% нашег градског становништва живи по градовима који имају више од милион становника; 29,6% од целокупног, а 52,7% од градског становништва живи по градовима који имају више од 100.000 становника, и најзад 16,1% укупног становништва, а 28,6% од градског становништва живи у градским центрима који имају мање од 25.000, а више од 2,5 хиљаде становника. Поред тога, степен урбанизације различитих крајева земље показује велике разлике. С обзиром на број градског становништва три четвртине отпада на Нову Енглеску и на Државу Средњег Атлантика, а нешто око једне четвртине на Централне Државе истока и југа.

Наши градови разликују се поред тога и по својој старости. У 1790 години било је свега 30 градских средишта; од тога времена па до 1880 формирало се више од једне хиљаде, а у току последњих 50 година створило се још 2 хиљаде нових. Већина наших градова су дакле релативно нови и карактеристично је да они веома брзо расту. С друге стране ми почињемо да констатујемо, да су извесни гра-

дови дошли до једног стања бројне нестабилности и чак до једне периоде опадања. Тако, 76 градова имали су у 1930 години мање становника него у 1900. Сви ти градови долазе у категорију градова са мање од четврт милиона становника. Између 1920 и 1930 године 532 града имали су смањење броја становништва, који такође спадају у градове са мање од четврт милиона становника, а већина од њих има мање од 5 хиљада становника и налазе се ван метрополитенских територија.

Оно у чему се градови битно разликују један од другог јесу њихови односи са околном територијом. У томе погледу разлике које показује природа самог града и начин живота његових становника произилазе највећим делом из близине других градова, а специјално од припајања извесног броја општина у један велики градски комплекс, или од изоловања града у једном крају у коме он зависи и трпи директан утицај околних сеоских насеља.

Најзад, градови се разликују и по својим главним циљевима. Ма каква била једнообразност у животу варошана, постојаће увек разлике, према томе да ли град у коме они живе има индустријски, трговачки карактер, или карактер града за становање, да ли је то крва престоница, какав школски или туристички центар, да ли град зависи од рудника, од петролејских извора, од шума, од каквог пристаништа, од воденог тока или железнице и да ли је основа његове привреде једнострука или многострука, уравнотежена или неуравнотежена. Најважнији индустријски градови Сједињених Држава сачињавају појас који се протеже од Нове Енглеске до Њу Жерсеја на југу и до Илинојса на западу. У том крају, дакле, ми ћемо моћи наћи најкарактеристичније изражаје градског живота у Сједињеним Државама.

РАЗЛИКЕ ИЗМЕЂУ ДЕЛОВА ГРАДА

Поред тешкоћа на које наилазимо при уопштавању у погледу градова, услед њихове велике различитости, постоји и једна друга која произилази од јасних разлика које постоје у унутрашњости града између различитих његових делова. Пословни центар града видно се разликује од других крајева, на пример, од оних где су стоваришта, градилишта или фабрике, који се са своје стране разликују по своме начину живота од крајева где се налазе нездравни станови, крајева са становима за по једну фамилију, или од крајева у близини града. И поред ове разлике између градова и између делова једног истог града, живот у граду и живот на селу јасно се разликују између себе. Ове разлике између града и села простиру се чак и на начин понашања,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

начин мишљења, који су својствени становницима села и грађанима.¹⁾

СТАНОВНИШТВО

Оно што највише пада у очи код ових разлика између града и села то је јасно изражена супротност у саставу становништва. Карактеристике по којима се разликују градско и сеоско становништво могу се сматрати да сачињавају један скуп фактора биолошких, од којих су најважнији они који се односе на доба старости, пол, животну енергију и плодност у рађању.

Градови имају у себи већи проценат лица младих или средњег доба, него што је то случај у сеоским крајевима, док у целој земљи има више старијих особа (које су прешле 65 година) и деце и младића (који имају мање од 20 година). Има извесних разлика и код самих градова у различитим деловима земље. Градови на обали Тихог Океана имају најмањи број младића и највећи број старца, док је код градова на југу обрнут случај. Градови који су ван атара великих градова оријентишу се више према сеоским крајевима, него вароши које се налазе у зони која је под утицајем какве метрополе.

Градови имају више жена него људи, изузв врло велике градове, код којих је велики прилив мушкараца рођених у иностранству и градова који имају специјалан карактер, као они у којима велика индустрија заузима претежно место. Градови на западу имају изгледа највећи проценат људи, док они на југу имају највећи проценат жена. Градови који се налазе у сфери врло великих градова имају, уопште узевши већи проценат људи него жена.

РАСНЕ И НАРОДНОСНЕ РАЗЛИКЕ

Кроз целу историју градови су били сматрани као суд за стапање раса и култура и амерички градови одлично су извршили ову

¹⁾ Дефиниција израза „градски”. — Потребно је да се овде објасни шта се подразумева под градском територијом, а шта под сеоском. Уопште узевши град се дефинише као место у коме живи велики број особа на релативно ограниченом простору, супротно селу, где становништво тежи да има што више простора. Слична дефиниција је природно само релативно тачна. Једна заједница са малим бројем становника који су расејани на већој површини може се сматрати као градска, док се становници другог краја који су гушће насељени могу сматрати да станују у селу. У интересу статистичке анализе треба ипак узети једну солиднију дефиницију и ако је и она произвољна. Приликом пописа у Сједињеним Државама, свако пописано место са више од 2.500 становника сматрало се као град. Логичније је сматрати да издвојена мала места, која немају много више од 2.500 становника, више припадају селу него вароши, по спољним својим карактеристикама и по начину живота њихових становника. Исто тако, места и са мање од 2.500 становника, која теже великим градовима, показују много више карактеристике градског него сеоског живота.

улогу. У Сједињеним Државама усељеници и њихови потомци скоро су искључиво окупљени у градским крајевима, а специјално у врло великим градовима. Усељеници и њихова деца претстављају скоро две трећине укупног становништва градова са више од милион становника. Њихов проценат смањује се са смањивањем значаја града, тако да у сеоским крајевима они не претстављају више од једне шестине укупног становништва. Њихова надмоћност мање је изражена данас него што је била у току последњих десетина година, јер у 1870 години само је 23,1% од домородаца становало у градовима, док се у 1930 тај однос попео на 54,6%. Однос странаца није никад био у малим градовима тако велики као у великим градовима.

Расна и народносна хетерогеност америчких градова проистиче не само од усељеника и њихове деце, већ такође и од досељивања црнаца који прелазе из јужних сеоских крајева у велике градове. Велики градови повећали су своје црначко становништво од 1890 године на рачун мањих градова и сеоских крајева. У овима је на пример проценат црнаца спао од 14,8%, колико је износио у 1870, на 12,4% у години 1930. Пошто ово опадање почиње нарочито од 1910, може се сматрати да усељивање црнаца у градове није, без сумње, још достигло свој максимум. Поред европских усељеника и црнаца, становништво наших градова подразумева још безброј других расних група. Ако се још узме у обзир да су европски усељеници и њихова деца, који сачињавају тако велики део градског становништва, далеко од тога да буду хомогени, већ сачињавају велику разноликост етничких, језичних и народносних група, тек се онда може схватити какву разноврсност људских врста сачињава град Америке.

Никада још у историји света велике групе људи, тако различитих друштвених прилика, нису доведене у тако тесан додир као у градовима Америке. Из тога проистиче, да типична америчка варош није састављена од једног хомогеног скупа грађана, већ од људских бића крајње различитих културних формација, који често пута говоре различите језике, имају различите обичаје, навикнути су на различите нивое живота и у различитој мери, деле укус, веровања и идеале својих суграђана. Узевши све скупа, америчка варош, далеко од тога да пружа слику једног једноставног скупа људских бића, јесте мешавина људи и култура које сачињавају мозаик малих светова, који се делимично стапају између себе али који, другим делом и за време целог једног периода остају одвојени или долазе у сукоб једно с другим.

РАЂАЊЕ И СМРТНОСТ

Једна од најнеобичнијих и можда од најодлучујућих чињеница у погледу градског становништва јесте његова неспособност да се множи. Кроз целу историју градови су били потрошачи човечанства које се родило на селу.

До епохе „индустриске револуције” смртни случајеви изгледа да су били редовно већи од броја рађања по градовима и чак и после смањења градског морталитета, брзо повећавање градова дугује се великим делом прилогу који дају сеоски крајеви, чему треба додати у Сједињеним Државама усељавање из иностранства.

Разлика у природном прираштају становништва између села и града има два облика: 1. — Градско становништво даје веома мало деце у поређењу са својом бројном важношћу и 2. — проценат смртности у градовима је мало већи него на селу. Од ова два облика први је много значајнији фактор. Жене у граду, било да су то домороткиње, било да су рођене на страни или црквиње, имају увек мање деце, просечно, него сеоска жена и у колико је град већи, у толико је проценат рађања мањи. Процент садашњих рађања у градовима је нижи но што би морао бити па да одржи само стационаран број становништва, ако се узме у обзир привремена повољна ситуација у погледу на доба старости становника, (велики проценат жена способних да буду мајке) и он је све нижи што варош постаје већа. Ако се узме број 1,0 као индексни број да је једна заједница у 1930 години имала довољан број деце да одржи садашњи свој број становништва, може се констатовати да је индексни број за градове са више од 100 хиљада становника 0,76, за градове од 25 до 100 хиљада становника 0,88, за градове од 10 до 25 хиљада становника 0,97, а за мале вароши од 2, 5 до 10 хиљада становника, 1,04. Напротив, за сеоске крајеве индексни број је 1,54. Битна разлика између садашњих градова и некадашњих у погледу одржања броја становништва јесте у томе, што је раније овај дефицит долазио од великог процента смртности, док се данас, кад су градови асанирани, тај дефицит има да припише веома ниском прираштају рађања.

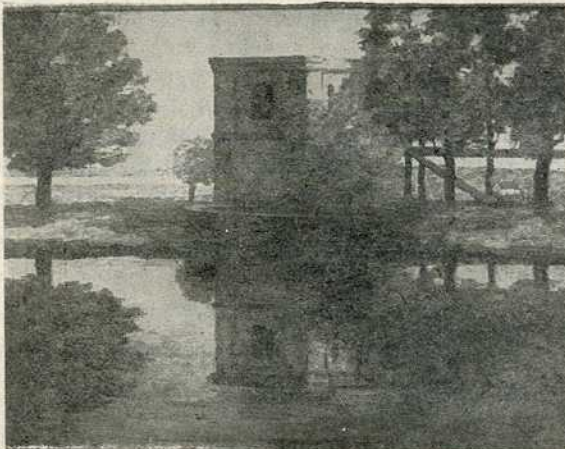
САМОУБИСТАВА

Сваке године око 22 хиљаде особа изврши самоубиство у Сједињеним Државама. У току

30 последњих година проценат самоубиства у градским центрима од преко 10 хиљада становника био је од прилике 50% већи него у малим градовима и сеоским крајевима. Број самоубиства у целој земљи расте са величином града. Тако док у градовима од 10 до 25 хиљада становника број самоубиства износи 15,9 на хиљаду становника, у градовима од 250 до 500 хиљада тај број износи 19,9. Процент самоубиства осетно опада у градовима са више од пола милиона становника. Констатовано је да постоји већи проценат самоубиства у градовима који се нагло развијају, што се најбоље види из чињенице да се највећи проценти самоубиства сусрећу на обали Тихог Океана. Најнижи проценат самоубиства налазимо у Новој Енглеској и у централним крајевима и крајевима југо-истока. Пошто градски крајеви имају већи проценат одраслог становништва, специјално људи извесног доба старости, природно је да у њима постоји тенденција за порастом процента самоубиства, већим него у другим градским центрима или сеоским. Исто тако општине које имају велики проценат усељеника Јапанаца, Кинеза, и Мексиканаца имају велики проценат самоубиства. Број самоубиства код црнаца је необично мали. У 1930 проценат самоубиства код њих био је 5,1 од хиљаду становника, док је за целокупно становништво тај проценат био 15,6. Самоубиства су чешћа на крајевима економских лествица него у средини, што се може делимично објаснити разликом која постоји између града и села у погледу самоубиства, пошто се крајности у погледу богатства и сиротиње наилазе чешће у граду.

Самоубиства се знатно повећавају у периодима кризе. Процент самоубиства у градским крајевима, а исто тако и у целој земљи смањује се кад економска и социјална безбедност становништва расте, када је физичко и морално здравље становништва боље, када се пружају здраве разоноде, када становништво постане стабилније и када се развија породична и друштвена солидарност.

Н.

Бора Стевановић: Мотив са Дунава (Кланична пумпа)

Бора Стевановић: Мост на Мокролушком потоку

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

За своју труду

— Записи из прошлих дана —

(Наставак)

Увече, можда због мог доласка, или онако, случајно, скупише се многи пријатељи код стричева. Изненада се нађох окружена војницима у непријатељској униформи и, морам признати, не би ми то нарочито пријатно. Тек доцније, у разговору, уверих се да униформа није могла изменити оно што је главно: српско срце и осећања за своје. Ту дознадох и многе друге ствари о којима нисам раније ни слутила. Један пријатељ стричев, аустриски војник, објашњавао је зашто многе гранате, бачене на Београд, нису причиниле никакве штете. Он сам, и његови другови, кад их старешине не би виделе, изрезивали су на гранатама натпис: „Србин је темпира, неће да експлодира”.

Тек тада разумедох да смо могли бити разнесени гранатама, у оно време кад смо трчали за њима преко поља, само да није било ових људи овде.

О вечери стиже друг најстаријег брата од стрица. Дошао је на осуство и донео много пријатних вести. Иако се добро крило, сазнао је да офанзива почиње а савезници напредују.

Вредело је у том часу видети оне људе који су носили непријатељску униформу. Клицали су и љубили се опијени радошћу. Одмах се наша и музика. Не обзирући се на то што се налазе под туђинском влашћу, тамбураши загрмеше: „Орао кликће”, а затим и све оне песме које се у Београду нису чуле читаве три године.

Да ме није било стид, загрлила бих овог младића који нам је донео први зрак наде.

Остали дани прођоше ми као сан. Не раздвајајући се никад с Душком, који је за ово време израстао и уозбиљно се, а увек окружена пријатним друштвом, и не осетих кад се приближио крај моме гостовању. Још свега два дана, па се треба вратити у Београд, јер насосх гласи само на петнаест дана. Стричеви покушаји да га овде продуже, нису успели. Договорисмо се да ми, одмах по повратку,

пошаљу депешу с вешћу да је старамајка на самрти. Она то одобри, смејући се, иако је иначе сасвим здрава и чила.

Гласови о напредовању наших све се брже шире, па зато свуда око нас влада радост. Чак и стрина се развеселила, иако је иначе увек забринута за судбину своја два сина, који су, прешавши као и други, нашим, продужили да се као добровољци боре против заједничког непријатеља. У записницима вођени су као „нестали”, те се зато нису смели јавити ни преко „Црвеног крста”, знајући да би у том случају цела породица била интернирана.

Најстарији брат, Јован, сакат је и зато није у војсци. Он нас прати свуда: у винограде, воћњаке, на седељке. Ја сам се, очигледно, поправила за време свог гостовања и била бих сасвим задовољна да ме не брине то, што Душка већ по други пут позивају на преглед. Први пут је Драгош, пријатељ и сусед, успео да га извуче, но хоће ли то бити могућно понова учинити? Он ме уверава да хоће, јер има доста пријатеља међу лекарима. Иначе, он Душка необично воли и не раздваја се од њега, иако је читавих шест година старији. Радије иде с њим но с Јованом који је његов вршњак. Без мене ниједан не креће никуда. Бесумње зато, што ускоро одлазим. И сад, од раног јутра одлучујемо куда треба ићи по подне. Најзад се сагласисмо да још једном обиђемо винограде. Празник је, па ће поћи веће друштво.

Одмах по ручку упрегоше бесне коње и без сачекивања кретосмо пут планине. Стричеви појурише за нама, остављајући иза себе још троја кола. Настаде тако луда трка да се чудим како смо читави приспели онамо.

Изгледа да је добар коњ пасија сваког Сремца, јер у овој прилици и моји стричеви, озбиљни и сталожени људи, гонили су махнито коње, као и сви други.

У виноградима проведосмо пријатно до мрака, час пробирајући зрело грожђе, час ве-

село јурећи падинама, а час, опет, одмарајући се на густој мекојрави.

По повратку били смо сви Драгошеви гости на вечери. Стриц ми је објаснио да је Драгошев отац некада откупио цело имање од мога оца. И саму кућу сазидао је отац на годину дана пре свог одласка у Београд.

Мени је било познато да је цело очево имање отишло за неке туђе дугове, но како се то догодило још пре мога рођења, није ме толико жалостила та прича. Сад, међутим, заголица ме жеља да разгледам оно што је некад припадало мојима, али онако, као драгу успомену, никако из неких материјалних разлога.

С највећим задовољством провео ме је Драгош по свом добру и показао ми све што је мислио да ме може занимати. Кућа је била најлепша у селу, са свим удобностима праве варошке зграде. Иза куће дружао се пространи воћњак који је излазио чак на другу улицу села. Било је ту столетних ораха, дудова и крушака као грмови. Споредне зграде и становни за послугу показивали су исто тако богатство сопственика. Но поред свега, опажало се да нема стварног управљача. Све је било лепо и масивно грађено али се нико није бринуо за поправке и боље одржавање.

Драгош станује заједно са своја два брата и, како немају родитеља а ниједан од њих није ожењен, кућу им води нека стара рођака и мноштво слугу. Како се ту газдује могло се видети и по овом дочеку. За нас десетак било је спремно толико јела да би се могло нахранити педесет врло гладних људи. Исто тако и пиће се расипало немилице. Доцније су све то развличиле слуге, користећи се нехатом и незнањем господара.

Под утиском својих запажања, упитих Драгоша за време вечере, зашто се бар он не ожени.

— Послушаћу вас, и то врло скоро, — одговорио је весело.

Целе те ноћи свирали су ми и певали тихо под прозором, а изјутра, сви скупа, испратили на пристаниште.

Иако сам се надала поновном доласку, једва се одвојих од Душка, а, чини ми се, и њему спазих сузе у очима кад ме је на настанку пољубио.

— Не заборави да ћемо чекати с бербом док ти не дођеш, — довикну ми стриц, пошто је већ лађа кренула.

Кад би само знао колико и ја сама желим да се овамо вратим!

Код куће, у Београду, чекало ме је изненађење. У моме осутству мајка је примила од брата карту чудне садржине:

„Драга стрина и сестрице

Јављам вам се понова, јер сте, сигурно, мислили да смо вас заборавили. Ја и Воја,

с којим сам нераздвојан, никад нисмо престали мислити о вама. Имам и једну радосну вест за вас. Воја је одлучио да се жени а ако освоји девојку, коју жели узети, сазнаћете. Знам да ћете бити срећни, као и ја, јер девојку добро познајете.

Много поздравите све моје и објасните да им не могу писати, пошто сам с чиком у свађи, а писмо би сигурно дошло у његове руке. Митар није са мном, али је здрав и виђамо се често.

Срдачне поздраве шаљу вам Бора и Воја”.

Ови редови унели су много забуне у нас, али смо били срећни што се јавио, те смо бар знали да су обојица живи. Стали смо лупати главу и сећати се, ко је могао бити тај Воја који се жени, али ни ја ни мајка нисмо познавали ту личност. Мислили смо много и о „девојци која нам је позната”, али без успеха. Ово је била прва карта коју смо примили од Боре, а он нам каже да се понова јавља, но то се могло објаснити, можда се карта изгубила.

Но највише нас је бунило то што је рекао да не може писати својима, јер је с чиком у свађи. Знали смо сасвим сигурно да су сви одувек живели у најлепшој слози, а докле год сам ја била тамо, стриц није пристајао бринути о својим синовцима. Па шта је могло нагнати Бору да тако пише?

Мајка је увелико заспала, а ја сам непрестано размишљала о чудној карти. Дошло ми је већ да помислим како је због ратних тегоба, сиромаша Бора, сишао с ума. Одједном ми нешто кроз главу. Ко зна шта се крије у тим неразумљивим речима? Да он није желео да нам јави нешто нарочито, што не би цензура пропустила?

Скочила сам и упалила светлост. Мајка се пробудила и зачуђено питала зашто сам се дигла. Не одговарајући узела сам карту и још једном пажљиво прочитала. Мало по мало стадох се сналазити. Реч „Воја” морао је означавати војску а израз: „Ако освоји девојку коју жели узети, сазнаћете” значи, можда, да су наши на путу да заузму неко место на нашој територији, јер нам је „девојка” добро позната.

Кад сам објаснила мајци, скочила је и она, па смо заједно стале тражити даљи смисао речима. Тако се сетило да није смео писати својима због цензуре, а „чика с којим је у свађи” послужио је само као фигура. Једва сачекасмо јутро и карта пође од руке до руке.

Уподне примисмо стричев телеграм и опет карту с црвеним крстом. На њој је било само неколико речи:

„Здрав сам и увек мислим на Вас. Ако ме нисте за ово време заборавили, помислите каткад на мене, па ћемо бити мање удаљени.

Много и срдачно Вас поздравља одани Рајко”

Видиш, и он нам пише исто што и Бора, примети мајка. Оно: „Бићемо мање удаљени”, поуздано значи да се наши приближују.

Срећа моја што је Борина карта приспеда пре, иначе не знам како бих се извукла, но да је мајка и опазила сузе узбуђења у мојим очима, приписала би то пре свему другом него оном што је уствари било.

И ови су редови прочитавани пред свима и наилазили на исто одушевљење као и Борина карта. Нико није слутио да су они могли имати и други значај.

Идућег дана путовала сам понова стрицевима.

Овог пута носила сам ја њима радосне вести. Сви су били изван себе од радости, кад су дознали да су Бора и Митар живи и здрави.

Тамо се већ увелико знало о борбама на Солунском фронту. Док су нас заваравали са „Белградер Нахрихтеном”, који се у последње време претворио у „Београдске новине”, и према коме ћесарова војска жње победу за победом, у Срему се јавно говорило да се Немци и Аустријанци нагло повлаче. Војници су ово дошаптавали један другом и вести се разносиле чудном брзином.

Доживела сам и један велики удар, стигавши у Срем. Душка нисам затекла више код стричева. Одвели су га одмах по моме одласку.

Драгош ме дочека врло нерасположен. Чинило му се да је крив преда мношћу што, по обећању, није успео да извуче Душка. Доцније ми је стриц рекао да је учињено и немогућно, Драгош је трчао и молио свуда редом, али без успеха. Једино што му је пошло за руком, то је, да Душко не иде у борачке редове, већ да остане при канцеларији. За сада се налазио у Руми, где су га на смену обилазили и носили му све што је потребно. Желела бих да га видим, али са својим пасошем не смем на другу страну, већ морам остати у месту које ми је назначено.

Тих дана почеше и бербе. Од раног јутра спремају се бачве и удешава преса за грожђе. Око шест часова спремна су и кола за нас. Бере се у исто време и код стричева, и код Драгоша. Виногради се сучељавају, јер су сви некад припадали деди. Још увече је уговорено да се ја и стрина повеземо Драгошевим колима. Ја сам спремна пре осталих и с радозналешћу посматрам сву ону журбу око себе. Драге успомене ми се враћају. Сећам се оне бербе у Јагодини. Три године су прохујале од онда. Мени је већ осамнаеста година, а тада нисам имала ни петнаест.

Стрина дотрча по мене и прекиде ми даље мисли. Довукоше и велике корпе с јелом, као за сватове. Мирис свежег, тек извађеног хлеба, пријатно заголица ноздрве. Назад и кола кретоше.

Не може се замислити ништа лепше од сунчаног јутра лепе јесени. На свакој травчици трепери по кап росе а лака магла, као фини вео, диже се изнад брда. Златни клипови кукуруза љубопитљиво извирују из свог омотача, који већ почиње да жути. Али, најлепше је у виноградима. Тешки гроздови полегли по земљи замагљени својим машком и помало запрашени од последње кише. Кроз лишће бресака назиру се колибице у којима ноћивају чувари винограда. Ваздух мирише на свежину, нану и мајчину душицу. Јата чворака хитро прелећу преко наших глава и губе се у зеленилу. Само њин несташни цвркул допире до нас. Мину понекад и кола с празним бурадима око којих се начичкала деца засмејана, раздрагана. Њини узвици мешају се са шкрипом неподмазаних точкова и мени изгледа да се све стапа у један једини узвик: „Берба... берба...”

Ветар, који настаје од брзе вожње, лепрша ми косу и милује образе. Осећам неизрециву радост што живим, што знам да Рајко живи и није ме заборавио, што Душко неће ићи да се бори против својих и ја се осмехујем срећно. Пуним плућима удишем прохладан ваздух и у душу ми се утискује дивна слика око мене. Мора бити да изгледам сасвим усхићена, јер Драгош, који седи у колима преко пута мене, не скида поглед с мога лица. Осмехујем му се пријатељски и то чини да моја радост прелази и на њега.

Ту смо. Не прихватајући понуђену ми ручку, скачем обесно сама с кола и трчим споредном стазом, према чистини на којој се спрема ватриште. За собом чујем ужурбане корачке, али ме нико не може стићи. Успут дохватим најмању котарицу и губим се међу чокотима, пробирајући најбоље гроздове. Жене-берачице, погођене до краја бербе, предусретљиво ми нуде своје најлепше грожђе, али ја одбијам. Више волим да берем сама.

Траже ме. Довикују. Ја ћутим и смејем се тихо, скривена иза бујног виновог лишћа. Затим обилазим опрезно и, одједном, појављујем се на чистини иза њих. Не пазим нимало на своје поступке и понашам се као ћудљиво дете. Раздрагана сам раскошним јутром и веселим лицима око себе. Одрасла у вароши, уживала сам стоструко у дивној промени. И после, толико обиље иза дуге и тешке глади.

По наређењу старијих, идемо ја, Драгош и Јован да тражимо патлицане у дно винограда. Дотле стрина спрема пилиће који ће се пећи на ражњу. Прелазимо и у суседни виноград. Код Драгоша има веома крупних бресака и шљива. Одабирају ми најбоље и најкрупније воће и нуде непрестано. Да сам цин, не бих могла све појести. Сад већ не правим разлику између Драгоша и Јована и називам „Браца” обојицу, као и сви остали. Драгошу

то причинява велику радост а и мени је лакше без оног обавезног: „Господине”.

У подне смо имали најпријатнији обед који памтим. Уместо стола и столице изврсно нам је послужила мека бујна трава, која још није почела да жути, а оштар ваздух учинио је те смо огладнели као вуци.

После обеда прионух и ја на брање гро-жђа и поред свег одвраћања моје околине. Заинатила сам се и истрајала до сумрака, у корак с осталим берачицама. Драгош, следујући моме примеру, помагао ми је свесрдно пунити котарице. Није чак ни једном отишао да обиђе своје бераче, ма да га је Браца неколико пута опомињао.

О вечери сам тек познала шта значи весеље берача у Срему. А стричеви су имали разлога да се тих дана веселе. Гласови с фронта били су све повољнији, затим, после толико времена, добили су добре вести од својих и све је чвршћа била нада да ће се ускоро опет састати. Мене су сви на рукама носили, што сам донела тако радосне вести, премда не бих рекла да је ту било неке нарочите заслуге с моје стране.

На прагу нас је дочекао чувени гајдаш Јоца, кога добро познаје цела Војводина. Било је и тамбураша и добрих певача. Зачас је завијорило коло широм пространог дворишта. Хватао се господар до слуге, сиромашак до газде; сви смо били једнаки. Веселило се сложено, братски. За вечером здравице, српска песма, нескривене жеље. Само да једном Срби дођу, а после...

Хеј, ко ће то жив сачекати?!...

ПОВРАТАК НА СВОЈУ ГРУДУ

Враћајући се с београдског пристаништа, прибијена уз мајку и куму, које су ме сачекале, осећала сам такву радост и душевну ведрину, какву скоро нисам. Није требало бити нарочито проницљив, па видети да су наши на прагу. Као неким чудом нестало је надменог држања непријатељских официра и беса неумитивих стражара. Сад су тумарали као муве без главе, освртали се, гледали шта би се још могло понети и — држали се пристаништа. Један омален дебелушан „лајтнант” упртио две крупне гуске и хита, не хајући што кљунови живине стружу по неравној калдрми. Од неког поноса ни трага. Можда мисли да га нико неће видети, јер је ноћ. Камиони само грме стрмим улицама које воде према Сави. Крцати су „реквираних” ствари. Носе се чак и клавири. Ништа није довољно понижавајуће за силну „ћесарову” војску.

Срећна сам што се опет налазим на овој страни. Изгледа да сам стигла у последњем часу, јер је сад на прелазу неописан метеж.

Последњих неколико дана прођоше као у сну. Сад смо имали редовне извештаје о

сталном напредовању наших и очекивали сваког дана да стигну до Београда.

Најзад, деветнаестог октобра ушла је српска војска у ослобођену престоницу.

Ко би био кадар дати праву слику оног одушевљења с којим је Београд дочекао своје ослободиоце? И би ли то, доиста, била верна слика свих осећања које су Београђани тада испољили? Убеђена сам да и најсјајнији опис не би могао дати ни мали делић стварности. Сећам се само да сам на све стране видела сузе, сузе и опет сузе. Београд је за три године заборавио да се смеје. Али навићи ће се опет. Дуг је живот.

Ни у једном врту није остало ни стручка позног цвећа, нити гранчице зеленила. Све смо прегрштима изнели да поспемо пут онима којима је за три бескрајне године била намењена свака наша мисао. Девојке извадише из скривнице и последње заостале пешкире из своје спреме и окитише њима војнике и офицере. Грлило се и љубило на све стране. Ко није стигао да стисне руку војнику, љубио је и китио његову пушку, опрему, коња, све.

Тако се на крају отресао туђински јарам и живот ушао у нормални ток. Заборављале се полако тегобе и радост стала зарити лица. За кратко време сјединисмо се с Војводином, Хрватском, Словеначком, изиђосмо на Јадранско Море. Закључио се и мир. Оно што је преостало иза албанских патњи и непрекидних борби, враћало се својим домовима. О Душку добисмо вести од стрица. Налазио се код њега на опорављењу од неке стомачне болести, коју је сам проузроковао, да не би морао на фронт, да се бори у непријатељским редовима. Бора се исто тако вратио, а други брат се јавио из Француске. Од стрица смо добили позив да заједно проведемо славу.

Кроз неколико дана ево нас опет на окупу. Налазим се у кругу оних који су ми најближи, и то у својој слободној држави. Веселе на врхунцу. Не зазире се више од сваке речи и покрета. Око нас свега у изобилју. Неволје и гладовања прошлих година чине нам се као ружан сан. Поменуло се, не повратило се, што рекла старатајка. Има ли чега још, што бих могла пожелети?

Па ипак! Док сва лица око мене сијају срећом, осећам у грудима неку ужасну празнину. Недостаје ми неко и ја знам ко је то.

Одмах по повратку у Београд, дошло је за нама писмо које ме је запрепастило. У њему Драгош проси од маме моју руку. Сад ми тек посташе јасни многи његови поступци. Непрестана близина, готовост да испуни сваку моју жељу и још много шта. Чини ми се да се нешто узбунило у мени. Та његова љубав ме вређа и изгледа ми као обесвећење. Зашто? Ни сама не знам. Доскора ми је био мио, сад га готово мрзим. Размишљам. Драгоша

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сам волела, доиста, али онако као брата, друкчије никако. Но треба бити праведан. Он није морао осећати као ја, можда је чак погрешно протумачио моју љубазност према себи. Што је најгоре, та просидба не изазива ни најмање негодовање код мојих. Напротив.

Мајци сам одмах рекла да од тога нема ништа и оставила је да га одбије како најбоље зна.

Време је пролазило...

Продужила сам музику и спремила се за испите, кад се школе отворе. Излазила сам и у друштва, а често се и код мене окупљале другарице, али никако нисам могла повратити ону некадашњу веселост. Из дана у дан обузимала ме све већа туга. Непрестано ми се враћала мисао на оног који никако није давао гласа од себе. Зар сам се могла тако преварити у њему! Или, да није?... Али не, о томе не смем ни да мислим.

Просилаца сам имала исувише за своје године, но мајка није навалјивала на мене да се одлучим. Била сам јој из све душе захвална за то.

ПОСЛЕДЊИ ЛИСТИЋ ДНЕВНИКА

Пробудила сам се врло рано. Учинило ми се да однекуд чујем звона. Ослушнух... Тишина. Само велики зидни сат са својом једином сказалком, преосталом иза беса непријатељског, куца неуморно као срце служеног војника. Можда је то он искуцавао, а мени се учинило да чујем звона. Или је, можда, zazvonilo нешто у дубини моје душе?

Мајка је већ устала и наложила ватру. Пажљиво ступа да ме не пробуди. Притајила сам се и, чврсто стиснутих очију, покушавам да размрсим ноћашње снове. За чудо, све сам заборавила, а ипак ми се неко магловито сећање не губи из памети. Знам само поуздано да сам сањала Рајка. Трудим се свим силама да изазовем његов лик, али ми не полази за руком. То ме чини срећном, јер како се може волети онај чији лик упорно ишчезава испред очију! А ја поуздано знам да волим само њега. Сад сам сасвим начисто с тим. Уверена сам да бих га познала међу хиљадама, али ето никако не могу да замислим како је изгледао кад смо се растали.

Једна мисао повлачи другу, и ја понова преживљујем у сећању све оне дане које смо провели заједно. Нарочито се опомињем онога јутра, кад се умало нисмо разишли због мојих прекора, упућених њему. Чини ми се да и сад чујем глас мек и тужан:

„Како паметно говорите, Надо, само што мене убија та Ваша памет”.

А кад сам заплакала збуњена и ожалостљена, покајао се што је тако говорио са мном и одмах ме узео у одбрану:

„Нисте Ви криви ако ме не можете волети. Можда ћу бити боље среће кад се вратим”.

Но ја сам га волела још тада, иако ни сама нисам знала за то. Све што ми је онда говорио, пробудило је тек доцније сазнање у мени. А тада ми је задао толико много страха силином својих осећања.

Колико је само стрепио да не заволим кога другог за време његовог осуствовања! Ипак сам се према њему поштено понела, јер сам без размишљања одбијала све просиоце, уколико их је било. Но шта је с њим? Зашто не долази кад је мир већ закључен? Да није променио одлуку?

Али не. Он не може бити превртљивац. Ако би и заволео коју другу, дошао би и рекао ми то отворено. Мислим да га за толико познајем. Како је морао бити снажан његов карактер кад је успео да ме одгурне од себе, док су му очи пламтеле безумном жељом за једним јединим пољубцем! „Не буди тако поверљива, дете, и тако ме стаје сиљних напора да се савладам”, рекао ми је тада, а и сам је био готово дете.

Ваља прекинути сањарења, јер је време да устанем. Ружно је од мене што сам се и досад правила да спавам и пустила мајку да иде по соби на прстима.

— Гле, па ти не спаваш! — ословила ме је чим је приметила да се крећем.

— Не! Пробудила су ме нека звона, — рекох.

— Данас је, доиста, Богојављење, али звона ниси могла чути, јер и сама знаш колико смо удаљени од цркве.

— Онда је то био само сан.

— Леп сан. Звона значе глас.

— Да бар тај глас буде добар! — уздахнула сам.

— Биће, сигурно. И ја сам сањала неког. Погоди кога?

— ?

— Рајка! Носио је за тебе пуно црвених ружа. А црвено је радост.

Уверена сам да ће скоро доћи.

Поцрвенех и нехотице. Је ли то, доиста, био сан или је мајка наслутила нешто? Али откуд би она могла знати!

— Заборавио је он нас, иначе би се јавио бар једном картом, — одговорих немарно.

— Не ваља осуђивати унапред. Сигурно га је нешто спречило, али осећам да ће нас ових дана посетити.

Мајка и не слути колико је волим у овом тренутку. Кад би се само њена предвиђања обистинила!

Одјутрос сам веома расположена, као да су мајчине речи повољно утицале на мене. С вољом увежбах Моцартову сонату, иако данас, због празника, немам час. После узех

свој дневник да, по обичају, убележим монотонију јучерашњег дана, али ме у тој намери омете звоно на улазу. Истрчах да отворим, размишљајући успут, ко то може бити. Скоро је подне и мајка журно оде у кухињу, затварајући врата за собом, јер није спремна.

С нестрпљењем окретох кључ у брави и нађох се у лице с елегантним младим човеком.

Одмерисмо се погледима нескривеног изненађења. Не треба ни говорити да сам га одмах познала. Био је — Рајко.

Иако се прилично променио, црте су остале исте. Био је само знатно развијенији а и цивилно одело давало му је друкчији изглед. Уместо нежног младића, кога сам познавала, имала сам пред собом беспрекорног господина. Само очи задржале су сву своју топлину и познати мили сјај.

Приметила сам да је и он изненађен променом на мени и да будно мотри какав ће утисак оставити његова појава.

— Познали сте ме, госпођице Надо, — проговори најзад.

Нека студен стеже ми срце. Зашто ми сад каже „госпођице“? Зар нас је растанак толико отуђио? Ипак, брзо се прибрах и одговорих истим тоном:

— На први поглед, господин Рајко.

Могла сам му се светити да ми је било до тога, јер сам своје малопређашње мисли јасно читала на његовом лицу.

Позвах га да уђе у кућу, но он ме благо одби:

— Заборавили сте да се нисмо ни поздравили, — рече гледајући ме у очи.

Осетих како ми крв удара у лице, но да бих сакрила забуну одговорих пркосно:

— Нисам заборавила, само не знам како да се понашам према „господину“. Некада сам познавала само Рајка.

Радосно су синиле плаве очи а моје речи пробиле су лед.

— Оставићемо „господина“ пред вратима, а Рајко ће ући, — рече насмејано.

— Да му не буде дуго време, послаћемо и „госпођицу“ да му прави друштво, додадох, — пружајући му обе руке.

— Значи ли то да се нисте изменили од нашег растанка, Надо? — упита не испуштајући ми руке ни кад смо ушли у собу.

— О, и те како! — одговорих лукаво.

Стисак постаде много слабији а лице се одједном натуши.

— Како то да разумем? — упита пригугленим гласом.

— Онако како јесте. Изменила сам се исто као и Ви.

— Варате се, ја сам увек исти, — рече суво. — Иначе, зар бих био овде?

— После три месеца.

— Нисам могао раније.

— Верујем, јер бисте, свакако, дошли кад и сви остали.

— Разговараћемо о том доцније, а сад хоћу да знам каква је то промена код Вас?

— Нисте приметили? Просто невероватно!

— Не мучите ме! Шта нисам приметио?

Не смедох га даље држати, јер осетих да је узрујан исто као и онда, кад је викнуо на мене што идем сама на станицу. Рекох зато сасвим безазлено:

— Па зар не опажате да сам порасла и да располажем оним годинама, због којих сте ми толико пребацивали у своје време?

— И ништа више?

— Шта бисте још хтели?

— Надо, девојчице моја!

— Једва једном!

Снажне мишице чврсто се обвиле око мене а вреле усне упиле у моја уста. Даље ништа не знам. Мислим да сам у неколико махова покушала да се отмам из његовог загрљаја, али ни у то нисам сигурна.

Кад сам, најзад, успела да повратим дах и да се отргнем од њега, био је као пеображен. Срећа је зрачила из целог његовог бића, али се није могао уздржати да ме бар мало не пецне:

— Кад је угледах, помислих: „Баш госпођица!“ кад оно, иста дивља девојчица. Не сме да пољуби свога вереника, а има већ осамнаест година. Просто невероватно!

Срце ми је лудо ударало. Помислих да утекнем из собе, али се Рајко, изгледа, није слагао с тим. Понова ме стеже у загрљај и насмеја се изазивачки:

— Не иде то тако. Три године сам ја маштао о овом тренутку и живео за тебе и за своју груду. Врати пољубац, па бежи! Ево, пристајем да зажмурим, ако не иде друкчије.

Понова је принео своје усне до мојих. Шта сам могла?...

С мајком је споразум зачас био готов. Запрепастила сам се колико је мало чуђења и отпора показала кад ме је Рајко запросио од ње. После сам сазнала да је он њу обавестио много раније, преко писама, а ова три месеца требала су да је увере да ова љубав није била само ћуд неразумног детета. После тог рока остало је још само да се углави дан свадбе.

Ко би могао и помислити да је мама тако препредена?!...

Крај

Драгица Лазовић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Из београдске прошлости

ПРВА РУСКА ЦРКВА У БЕОГРАДУ

Зграда некадање Велике школе, а сада Универзитета, служила је и другим сврхама, а не само школским. У њој је, као што смо једном изнели, било Министарство просвете. Дуго година у њој се је налазила и Народна библиотека, а 1876, у једном одељењу зграде, била је инсталисана и *Руска црква*. О томе је „Нова Србија” у броју од 3 новембра 1877 донела ову белешку:

„Руска црква у здању Велике школе коју је варош Москва послала за време прошлог рата и која је посвећена архистратигу Михаилу, почиње опет служити од 6 ов. мес. Служба ће се држати редовно празником и недељом у 8 и по сах., а у очи тих дана биће бденије у 5 и по сах. увече”.

Црква се је налазила на другом спрату, у десном крилу из дворишта.

ЗГРАДА РЕАЛКЕ У БЕОГРАДУ

Ова зграда, као што је познато, налази се у ул. Узун Мирковој спротив хотела „Српски краљ”. Ту зграду, како су изнеле „Новине читалишта београдског” купила је Држава 1847 за 4000 дуката од Цветка Рајовића, другог по реду управника в. Београда (1831 г) затим министра и држав. саветника. Пре-Реалке у тој згради је било Енглеско посланство.

Цветко је имао кућу и у Космајској ул. бр. 3 и у њој је становао. Та кућа и данас постоји.

Умро је у Београду 1873.

ОПШТИНА БЕОГРАДСКА ОСНОВАЛА ЈЕ 1895 ГОД. НЕКОЛИКО СОЦИЈАЛНИХ И ЈЕДНУ ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИЈСКУ УСТАНОВУ

Пуних 12 године, од 1870 до 1892 општинске управе у Београду чиниле су врло велике напоре да реше неколико крупних комуналних проблема. Београд није имао ни довољно здраве воде, ни осветљења, ни канализације и нивелације. Ти проблеми били су врло тешки за решавање, јер је оскудевало оно што је најважније — новац. Поред тога, требало је изградити калдрму да би се варош спасла блата.

Кад су напори крунисани успехом и кад је Београд добио 1892 водовод, осветљење, трамвајски саобраћај, а осим тога се радило и на канализацији, и на калдрми, онда се прешло и на решавање социјалних проблема. Имали смо већ прилике да видимо како је Општина београдска пре 80 и више година поклањала велику пажњу болницама и збрињавању ванбрачне деце и њихових матера. Око тих ствари мучимо се ми данашњи којима толика средства стоје на расположењу, а како је тек било тешко нашим старим који су искрено хтели а нису могли да све изведу!

У 1895 г. за време претседниковања Михаила Богвићевића, општински одбор је донео статуте за неколико установа:

Фонд за пострадале београдске трговце и занатлије

По чл. 1 Општина оснива тај фонд из ових средстава:

- 1) Суме од 2000 дин. коју је завештао на поменути циљ Абрахам Леон Коен, трг. из Беча;
- 2) Добровољних прилога, легата и завештања;
- 3) Прихода од забава које општина ради ове цели буде приређивала; и
- 4) Интереса на фондовни капитал.

Фондом рукује одбор који сачињавају: претседник општине, један одборник, и по један члан управе: трговачког удружења, занатлиског удружења; трговачке омладине, Берзе, и еснафа: бакалског, болтацког, магациског, механџишког и лончарског.

Новац фондовни даваће се на приплод само Општини и Управи фондова.

Кад фонд достигне суму од милион динара, онда ће управа фонда у договору са општинским одбором одвојити извесну суму и подићи зграду у којој ће се чувати и неговати пропали инокосни трговци и занатлије који су прешли 50 г. живота, а и раније ако су постали неспособни за рад.

Од интереса на онај други део новца даваће се помоћ фамилијарним трговцима и занатлијама који неће да уђу у дом.

Правила овог фонда усвојена су на седници општинског одбора 18 децембра 1895.

До остварења није дошло. Из којих разлога не зна се.

Болнички фонд

Општински одбор је 23 новембра 1895 решио да се тај фонд установи са мотивацијом која је унета у чл. 1:

„Да би се могла подићи и правилно одржавати једна општа болница за општину вар. Београда а да њено одржавање не пада јако на терет општинског буџета; да би се убудуће могао осигурати сталан рад око подизања једне болнице за дифтерију и да би се доцније могла подићи болница за заразне болести, као и да би се могла подићи стална колерична болница, оснива се при општини града Београда фонд болнички.”

Према чл. 2 у фонд улазе ови приходи:

- 1) Сума у 23.962,55 дин. коју је на поменути циљ завештао Димитрије Црнобарац;
- 2) Поклон од 1000 дин. Мијаила Павловића, трг. из Београда;
- 3) Поклон Ларенотија у 400 дин. у злату;
- 4) Годишња општинска дотација у 2000 дин.;
- 5) Приходи од такса на забаве и концерте;
- 6) Приход од *Посредничког биро-а* који Општина намерава да узме у своје руке;
- 7) Добровољни прилози и завештања; и
- 8) Интерес на капитал фондовни.

Управу фонда сачињавају: претседник општине; начелник санитета министар. унутраш. дела; шеф општинског санитета, претседник Црвеног крста, општински благајник и два одборника.

Новац се даје на приплод само општини и Управи фондова.

Фонд се има непрестано капиталисати док не достигне суму од милион и по динара, т. ј. док не буде могао да приближно подмирује ове потребе: за 60 кревета у општој, 30 у дифтеричној и 40 у колеричној болници.

Замисао ова била је лепа и остварљива, па ипак је остала на хартији.

Пензиони фонд општинских чиновника и службеника.

Установљен је на седници одборској 5 јануара 1896 и он и данас постоји.

Новчани завод Општине београдске за позајмице на залог

Правила овог завода решена су на седници од 5 јануара 1896.

У капитал завода улазе:

1) Сви фондови општински: кукурузни, болнички, сиротињски, пензиони општин. чиновника и службеника и фонд за пострадале трговце и занатлије. Сваком овом фонду завод ће плаћати 5% камате; и

2) Новчане оставе и улози разних корпорација и лица.

Највећа позајмица на залог је 200 дин. а најмања 1 дин.

Управу завода сачињавају: претседник општине, управник завода, по један претставник сваког фонда, 2 одборника и 3 грађанина које одбор изабере.

До остварења ове идеје дошло се тек крајем 1928 оснивањем Општинске штедионице.

Фонд за издржавање сиротиње

Оснивање његово решено је на седници од 7 децембра 1895. Мотивација и циљ изнети су у чл. 1:

„Да би општина могла осигурати себи могућност да подигне и правилно одржава Дом за своју сиротињу, на оном ступњу на који је данашња наука и морал подобне заводе извела, да би се овај завод обезбедио од сваког могућег буџетског колебања и од осећања тренутних расположења, као и да би се у будуће општински буџет поштедео терета који из године у годину расту, оснива се овај фонд.

Приходи фонда су:

- 1) Завештање непознатог завештача у 3649.99 дин.;
- 2) Поклон Милутина Марковића, адвоката у 666 дин.;
- 3) Поклон Ларенотија од Ферари у 556.65 дин.;
- 4) Кријумчарске казне;
- 6) Уштеде по буџетским позицијама на издржавање сиротиње и ванбрачне деце;
- 7) Завештања племенитих људи;
- 8) Приходи од забаве које се у корист фонда буду давале;
- 9) Прилози добрих људи;
- 10) Новац из сиротињске кутије;
- 11) Интерес на капитал.

Кад фонд достигне суму од 800.000 дин. образоваће се Сиротињски одбор од 12 грађана и грађанки који ће на себе примити сву бригу београдске сиротиње. Ближе одредбе прописале општински одбор.

Управу фонда сачињавају: претседник општине, шеф општинског санитета, општински благајник, 4 одборника и 4 грађанина.

Новац из фонда даје се на приплод само општини и управи фондова.

Ако данас, после 44 године, узмемо у критичко разматрање поменуте подухвате општинске, не бисмо им могли ништа замерити. Све идеје биле су лепе и остварљиве а финансијска подлога реална. Нарочито је интересантна финансијска страна. Сви фондови дају се на приход Заводу за позајмице, а из њега општина узима зајмове и плаћа камату. Завод је дакле, општински кредитор. Он је оно исто што је данас Општинска штедионица. Да је у оно време дошло до оснивања тог завода, он би данас био врло моћна финансијска установа. Обиље капитала нагнало би га да даје и друге врсте зајмова.

Д. Ј. Ранковић.

БУЏЕТСКА ДЕБАТА

У ЗНАК ПРИЗНАЊА И ЗАХВАЛНОСТИ ПРЕТСЕДНИКУ Г. ВЛАДЕ ИЛИЋУ ЗА ЊЕГОВ ПЛОДАН ПЕТОГОДИШЊИ РАД У БЕОГРАДСКОЈ ОПШТИНИ, ГРАДСКО ВЕЋЕ ЈЕ ПРИМИЛО АКЛАМАЦИЈОМ БУЏЕТ ЗА 1939/40 ГОДИНУ.

Буџет Београдске општине за годину 1939/40 пети је по реду који је донела општинска управа на челу са Претседником Г. Владом Илићем.

Израђен после марљивих студија општинских прихода и прилагођен да у тим границама расхода омогући нормално обављање општинских служби и остварење потребних општинских радова, нови буџет уливао је пуно поверење да ће се остварити у свима својим предвиђањима. Са тим и таквим оптимизмом и Градско веће примило је предлог буџета који му је поднет од стране Претседника Г. Владе Илића и Буџетске комисије.

И желећи да своје претседнику ода признање за његове напоре, за његов несебичан и пун успеха петогодишњи рад, Градско веће дало је видна израза свога признања и своје захвалности на тај начин што је, са таквом једном мотивацијом примило без дискусије, акламацијом, буџет за буџетску год. 1939/40.

Тако је први пут можда у историји Београдске општине један буџет примљен акламацијом.

РЕЧ ПРЕТСЕДНИКА Г. ВЛАДЕ ИЛИЋА

Буџетску дебату отворио је својим говором Претседник Г. Влада Илић.

Господо већници,

Пред вама је предлог буџета расхода и прихода Општине града Београда за буџетску годину 1939/40. Уз предлог буџета ви сте сви добили и штампани експозе, у коме вам је изложено како опште финансиско стање Општине тако и стање појединих њених служби. Мој задатак, према томе, неће бити да вас са тим упознајем, већ бих само желео да вам дам једно краће објашњење о повећању овогодишњег буџета.

Као што видите предложени буџет износи 357,8 милиона што значи да је за 18,4 милиона динара већи од текућег буџета. Због овог повећања могло би се претпоставити да је износ буџета претерано велики и да је он претежак за привредни развој Београда.

Међутим, ја морам да вас упозорим, а и свима вама то је познато, да ми нисмо извели никаква повећања у погледу извора наших прихода. У колико је каквих промена и било, то је био читав низ смањења разних такса, тарифа и дажбина. Наш општински прирез такође није повећан и он већ годинама остаје непромењен од 20%. Предложени буџет као и сви ранији буџети од 1935/36 на овамо у целости је израз снаге редовних буџетских извора — прихода и он само рачунски региструје колико се од кога извора може очекивати прихода. Од 1935/36 године, када су предвиђени приходи остварени са 100% сви наредни буџети строго се придржавају линије на којој ће се предвиђени приходи остваривати у целини, па чак и са извесним суфицитом. При таквом буџетирању имамо у виду не само чување буџетске равнотеже већ нарочито чување општинског кредита, који је једина здрава база и најважнији предуслов за склапање једног већег зајма за потребе Београда.

Стални и непрекидни пораст буџетских прихода па према томе и буџета има се захвалити већем привредном развоју Београда и напретку Београђана. Довољно је да вам само наведем неке цифре па ћете се уверити да је предње тврђење тачно. Године 1935 потрошено је у Београду 14 милиона кубних метара воде, док је у 1938 години та потрошња износила преко 17,5 милиона. У току 1935 потрошено је електричне енергије преко 32 милиона киловат часова док је у 1938 та потрошња скочила на 44,5 милиона киловат часова. Број путника превезених општинским трамвајима и аутобусима износио је у 1935 години преко 48 милиона, док је у 1938 тај број 63 милиона. Према томе, види се да је пораст општинских прихода резултат општег привредног развоја Београда, услед чега не само да се у потпуности остварају предвиђени приходи већ се постижу и суфицити.

Ако узмемо просечно оптерећење једног Београђанина општинским буџетом, видећемо и ту једну врло повољну појаву. Док је у 1935/36 то оптерећење износило 1000 динара по особи, у 1939/40 предвиђа се оптерећење за свега 840 динара, што значи да се то оптерећење смањило за 160 динара по особи или за 16%.

Ја морам овде да скренем пажњу још на једну чињеницу која се састоји у томе да садашњи општински буџет садржи извршан део материјалних издатака који имају инвестициони карактер, те би требало да исти буду учињени из зајмова, те смо и у овогодишњи буџет морали унети суме које су неопходно потребне за радове на водоводу, на саобраћају и на урбанистичком уређењу Београда. Али, и поред свега тога просечно оптерећење Београђанина далеко је мање него што је било ранијих година.

Ова општинска управа је са своје стране припремила све реалне предуслове за један инвестициони зајам а ти су предуслови: сјајна финансиска ситуација, ванредан кредит који Општина ужива, најпотпунија буџетска равнотежа и најзад најпунија гаранција да ће ова општинска управа евентуално закључени зајам у целини употребити само и једино за велике инвестиционе и највећим делом веома продуктивне општинске радове.

ДОДАТАК

Као што сам већ изјавио раније, у буџету није било никаквих повећања дажбина већ само снижења и мени је пријатно да вам саопштим да сам се данас сагласио са тим да се таксе на фирме линеарно сниже за 20%.

Друго једно снижење извршено је код такса за спортске приредбе, и у финансиским овлашћењима брише се тач. 9 у члану 8, тако да се у будуће таксе на спортске приредбе неће наплаћивати.

Затим је донета одлука, да се службеницима који су испунили услов за унапређење у вишу класу то унапређење даје по истеку од 6 месеци, од дана испуњења услова, у смислу Статута. Досад је била пракса, на основу ранијих одлука Персоналног и Финансиског одбора, да су службеници на та унапређења чекали по годину дана.

Господо већници,

Дозволите ми да подвучем да је ово пети буџет са којим општинска управа којој имам част стајати на челу излази пред Градско веће, пред надзорне власти и пред београдске грађане. Ја бих у овом моменту желео да потсетим све оне већнике, који су године 1935 били у Градском већу на стање у коме смо затекли општинске финансије. Хоћу да потсетим на ону атмосферу у којој смо примили буџет који ми нисмо радили и за који нисмо знали да ли ће се и у којој мери остварити.

Ми смо, господо, том приликом урадили оно што смо као поштени и савесни грађани једино могли учинити. Дали смо обећање да ћемо општинском имовином руководити као прави домаћини, да општинско добро под нашом управом неће бити „општинско“ које свако може да разноси, већ добро које свако мора да штити и поштује, почевши од појединаца па до државе.

Ја мислим, господо, да смо ми своју реч одржали и да смо општинском имовином руководили онако како смо обећали. Доказ нам је, го-

сподо, овај буџет који претставља максимум онога што се могло дати за задовољење потреба Београда, уз минимално оптерећење његових грађана. Да је то тако доказ нам је и ова атмосфера пуна сигурности и поверења у којој ми приступамо данашњој буџетској дискусији.

Ја, господо, изражавам своју захвалност целом Градском већу на преданој сарадњи коју ми је указивало у извођењу општинских послова и молим га да она и у будуће не изостане. У овом тренутку изражавам нарочиту захвалност господи већницима који су са пуно воље сарађивали на изради буџета. Међу њима има и таквих који у овом послу сарађују већ пету годину. Ја им у име Градског већа и у име своје захваљујем на до сада уложеном труду.

Неки више нису у Градском већу, али њихов труд заслужује да се у овој прилици спомене овде. Г. Јеремија Протић, бивши наш колега видно је учествовао у изради првог буџета. Његову је улогу доцније узео на себе г. Д-р Милан Протић, такође један од наших бивших колега, а данас по трећи пут излази пред вас као извештач градски већник г. Д-р Стеван Поповић.

Један од наших вредних сарадника на сређивању општинских финансија јесте г. Д-р Момир Гломазић и ми можемо бити задовољни што за финансиску сарадњу имамо тако изврсног стручњака. Поред те сарадње на сређивању општинских финансија, г. Д-р Гломазић је својом стручношћу много допринео развоју послова Општинске штедионице.

На крају, господо већници, да изразим нашу хвалу свем оном општинском особљу, које је разумело наша настојања и својим преданим радом допринело подизању нивоа општинских служби. Ја позивам све општинске службенике да и надаље високо схватају своју улогу, да и у будуће не жале напоре за унапређење установе у којој служе. Поред поноса који ће осећати да служе у установи која потпуно испуњава своје дужности према престоничком грађанству, неће изостати ни наша брига за такве службенике и о њиховим оправданим потребама.

Позивајући вас да предложени буџет примите, дајем реч буџетском извештачу г. Д-р Стевану Поповићу.

Говор г. Илића Градско веће поздравило је бурним и дуготрајним аплаузом.

РЕЧ Г. Д-Р СТЕВАНА ПОПОВИЋА

Затим је буџетски извештач г. Д-р Стеван Поповић дао следећи извештај о буџету:

Господо већници,

Дозволите да вам у име Буџетске комисије, поднесем извештај о раду комисије на предлогу буџета за 1939/40 годину, који је пред вама.

И овом приликом немам потребе да будем опширан, јер је у експозе-у г. Претседника, који Вам је раздeљен, изнета у главним линијама финансијска политика ове општинске управе, од како је на њеноме челу г. Влада Илић, са упоредним прегледима остварених прихода и расхода последњих година.

Комисија је имала пред собом првобитни предлог буџета у износу од динара 355,352.350.— Студирајући детаљно, партију по партију, позицију по позицију, Комисија је, после испитивања предлога Дирекција, дошла до уверења да има још разних потреба које би требало задовољити у интересу што боље одвијања општинских послова. Тако је Комисија усвојила накнадна повећања расхода у износу од динара 7,284.040.— додајући тој суми и остатак од динара 1,190.610 до предвидљивог прихода од дин. 357,827.000.— а по умањењу ануитетске службе за 6,0 мил. динара услед конверзија дуговања код Општинске штедионице коју је Градско веће мало пре одобрило.

Навешћу само главнија повећања да би г. г. већници добили слику потребе за које је Комисија мислила да се морају задовољити:

	Динара
За подизање школе за одбрану од напада из ваздуха	500.000.—
Субвенција Јавној берзи рада	30.000.—
За преправку централног грејања у згради Техничке дирекције	100.000.—
За проширење службених просторија Отсека за паркове	200.000.—
За намештање моста за фекалије	250.000.—
За појачање Земунске цркве	200.000.—
За продужење канализације у Земуну	240.000.—
За измену крова Београдске кланице	400.000.—
Повећање буџета занатских школа	30.200.—
За Светосавске темате	20.000.—
Парт. 33 поз. 24 „Лекови по рецептима“	50.000.—
Парт. 33 поз. 31 „Дечија полиција“	40.000.—
Парт. 33 поз. 57 „Чишћење улица“	1,000.000.—
Парт. 38 поз. 5 „Одржавање калдрме“	200.000.—
Парт. 39 поз. 4 „Макиш“ (електр. енерг.)	500.000.—
За централно грејање Савамалске основне школе	480.000.—
Парт. 33 поз. 22 „Оправка кола Станице за спасавање“	50.000.—
За уређење и одржавање Антитуберкулоз. одељења	300.000.—
Парт. 46 поз. 2 „Исплата радне снаге, материјала за хитне режиске радове код ДТО“	100.000.—
Парт. 40 поз. 1 „Одржавање трамвајских потстаница“	76.000.—
Парт. 40 поз. 6 „Одржавање подземне и ваздушне мреже“	100.000.—
Парт. 40 поз. 7 „Одржавање трам. мреже“	70.000.—
Парт. 40 поз. 8 „Одржавање трансформ. станица“	30.000.—
Парт. 40 поз. 10 „Одржавање уличног осветљења“	50.000.—
Парт. 40 поз. 11 „Давање кућних веза“	50.000.—
Парт. 40 поз. 29 „Одржавање аутомобила“	90.000.—

Парт. 40 поз. 31 „Набавка сировог и ливеног гвожђа“	100.000.—
Парт. 40 поз. 48 „Исплата енергије „Снага и Светлост““	1,000.000.—
Парт. 40 поз. 52 „Поштарина и извешћа“	70.000.—
Парт. 40 поз. 49 „Исплата енергије „Макиш““	50.000.—
Парт. 40 поз. 56 „Чековне уплатнице“ и др.	50.000.—

Ванредни:

Парт. 48 поз. 21 „Набавка струјомера“	150.000.—
---------------------------------------	-----------

Из самога овог излагања види се прешност свакога од ових повећања и она не требају опширнијих образложења.

Тако је се дошло до износа буџета од динара 357,827.350.— који је пред Вама.

Износ је исти у приходу и у расходу и он је за динара 18,800.000.— већи од текућег буџета. Ово повећање не треба ништа да Вас брине. Оно је само природна последица развитка Београда и по уверењу Комисије оно би требало да буде знатно веће. Међутим, Комисија је водила строго рачуна о томе, да нови буџет не буде тежак Београђанима и да они ни у колико не осете неко ново повећање терета. За веће радове и набавке које треба извести, Комисија сматра да треба закључити зајам, како би делимична исплата његова пала и на будућу генерацију која ће и уживати благодети тих радова. Не би било право да сав терет и тих инвестиционих радова падне само на ову генерацију, која је већ до сада поднела огроман напор у изградњи Београда — онога разрушенога из 1918 године до овога данашњег стања.

Комисија је водила рачуна о чињеници да је Општинска управа од 1935 год., када је на њено чело дошао г. Влада Илић, успела да сведе дугове Београдске општине од 889,000.000.— дин. на 581,000.000.— колико ови износе сада на закључку 1938/39 год.

То је и сувише добра легитимација за један зајам чији би износ прешао и 100,000.000.— динара, јер ми морамо мислити на Београд блиске будућности од 500—600.000 становника. Пријатно нам је што можемо да изјавимо да и г. Претседник прихвата идеју о зајму, те се надамо да ће већ ова буџетска година омогућити решење важних радова на водоводу, калдрми, регулацији Београда, саобраћају итд.

Буџет је, дакле, уравнотежен. Он претставља споразум између онога што Београду треба и онога што Београђани данас могу да даду. Остатак треба да попуни инвестициони зајам.

Повећање према прошлом буџету износи око 13,000.000.— на материјалне и око 6,000.000 на личне издатке. Материјалне смо видели. Код личних је морало доћи до повећања, јер се морао повећати број особља за нова моторна возила за саобраћај, која је Општина набавила, поред тога повећане су принадлежности возном

особљу Дирекције трамваја и осветљења, а извештај број службеника Д. Т. О. преведен је на личне расходе са материјалних, где се до сада водио.

Ако аналишемо приходе видећемо да гро прихода долази од против услуга које Општина даје грађанима а далеко мањи део од такса, трошарине и приреза. Однос је 61,32% : 38,68%. То је доказ да општинска управа тежи да што мање оптерети грађане фискалним дажбинама, а да што више пружи овима за њихов удео у општинском буџету. Приложена табела бр. 2 даје нам слику детаљног оптерећења грађана Београда, обрачунатог на бази 380.000 становника.*

Динара

Приходи у предлогу буџета за 1939/40 год. показују се у износу од 357,827.000

- 1) Од приреза трошарине и такса 138,410.000 = 38,68%
- 2) На име противуслуга 219.417.000 = 61,32%

Према томе сваки грађанин у Београду плаћа просечно Општини годишње:

	Динара
1) На име приреза, трошарине и такса	364.20
2) На име противуслуга	577.40
Укупно годишње динара	941.60

или дневно 2,57
са ових 2,57 пара сваки грађанин даје Општини:

	Дин.
1) На име приреза	0,108
2) На име трошарине	0,653
3) На име такса	0,234
4) На име коришћења општинске имов.	0,160
5) На име санитарских услуга	0,113
6) за гробове и гробнице	0,018
7) за коришћење трамваја и аутобуса	0,582
8) за коришћење осветљења	0,514
9) за воду	0,188

Укупно динара: 2,57

Код Финансиских овлашћења остаје у чл. 5 и даље допринос за ужи центар, јер је он већ дао резултате, а и потребно је да се ужи центар престонице изгради како треба.

Код чл. 6 додато је да кланичној такси подлеже и предузећа из става 2 § 91 Закона о радњама, како би се избегло, или ублажило конкуренционо клање изван општинских кланица.

У чл. 22 избегнуто је ограничење за буџет канализационог фонда, у циљу да се радови могу вршити онда када им је време.

Унети су и неки нови чланови у овлашћења и то:

чл. 34. — Израда цигле на Општинској циглани повећаће се на тај начин што ће се исплата вршити на терет кредита оних Дирекција које су циглу требовале, а имају кредите за њу.

чл. 35. — Мења Тбр. 333 Закона о таксама у толико што ће такса општинска бити укупно у дин. 4.— тј. досадања 3.— дин. + 1 дин. — за формулар. И сада се тако плаћа само ће овом збирном таксом контрола формулара бити ефикаснија.

чл. 36. — Преноси формално плаћање такса из Тбр. 34 на претплатнике. То је само потврда постојећег стања које и сада важи.

С обзиром на то да је буџет рађен на основу тачно испитаних резултата остварених прихода и расхода ранијих година, да је строго вођен рачун о платежном потенцијалу Београда, да су општинске финансије тако сређене да је остварење предвиђања обезбеђено, Комисија предлаже Већу да овај предлог буџета са овлашћењима одобри.

(Извештај је примљен од Градског већа са живим одобравањем).

ГОВОР Г. Д-Р ЈОВАНА МИЈУШКОВИЋА

Господо већници, Господине Претседниче, после овако лепог штампаног експозеа г. Претседника, после реферата нашег колеге члана Финансиског одбора г. Д-р Стевана Поповића, а читајући у јубиларном броју „Општинских новина“ реферат г. Д-р Гломазића о финансиском развоју у Општини београдској уназад 20 година а специјално о финансиском раду данашњег претседништва, на чијем челу стоји наш познати привредник г. Влада Илић, ја мислим да је и лаик међу нама могао да уђе у начине газдовања у Београдској општини и да ми сви можемо да поздравимо оно стање које се зацарило у Општини од доласка овог честитог човека који данас претставља Градско веће. Он је, господо, привредник и он сам као човек умео се у тешким временима привредне кризе одржати у својим привредним предузећима и као што видите и његов улазак у ову кућу, у најтежим моментима за њу, био је већ знак да се пошло путем вреднога рада, штедљивости и поштења у овој нашој заједничкој кући.

Али, он није само привредник, он има поред тога много и социјалног смисла, он има много разумевања за живот народног човека који претежно сачињава становништво града Београда. Ако погледате до 1931 године, датум када је већ привредна депресија захватила као оркан Европу и земље преко Океана, видећете да је те године буџет за Београд, који је онда био по броју становништва у пола мањи, и износио преко 370 милиона динара. Голем је то буџет био за ондашњи Београд и ти цифарски буџети, ти кабинетски буџети нису могли да се остваре јер платежна моћ Београђана није могла то поднети. Дошавши 1935/36 год. г. Влада Илић наслеђује буџет који он није радио и он је учинио извесне корекције, али и поред тих корекција тај се буџет није реализовао. Тек од 1936/37 године кад је он своју тешку шаку бацио на буџет, он се реализовао у једној

* По извесним статистикама број становника Београда знатно је већи већ данас. Ако би то било тачно, у толико би просечна сума учешћа Београђанина у општинском буџету била нижа.

замашној цифри. Господо, и овај буџет свакако недовољан је да удовољи свима социјалним, урбанистичким и хигијенским захтевима овога града, који напредује американским темпом. Али, господо, тачно је да није право да овај данашњи нараштај који је доста жртвовао, да он поднесе сав терет за стварање једнога модернога града који ће бити престони град наше велике државе. Ја примам да се направи један зајам на дужи термин. Ја верујем да ће то бити један солидан зајам и да тај терет за модернизовање Београда падне и на будуће нараштаје. Ја знам и ту чињеницу да ово није кабинетски буџет. Колико се сећам, мислим да су дирекције дале много веће цифре, али не сме се све то тако примити и на крају крајева треба водити рачуна о оној финој скалаљки која се зове привредна остигација, и ја верујем да ће и овај буџет наши Београђани моћи платити. Показано је у експозеу, господо, да је наш човек привредно ојачао и да постоји велика разлика у потрошњи између ранијих година и данас. То се констатује и код потрошње воде и код потрошње електрике, код возње на трамвајима, све то показује да је наш темпо живота у Београду ојачао, да је Београд као привредна јединка доста солидан и да нема бојазни да овај буџет не буде реализован, можда чак и боље него прошлогодишњи. Г. Влада Илић, поред привредне стручности своје, а у сарадњи г. Д-р Гломазића, који данас заузима положај управника једне од наших најјачих новчаних установа, гаранција су за то, а ја верујем да је финансиска трансакција ипак у главним потезима г. Владе Илића.

Као лекар ја хоћу да подвучем да је његово мезимче била Социјална дирекција, да према њој није био шкрт. Мислим, шкрт у томе смислу да не да ниједан динар у непотребне сврхе, а овде је вадио и из десног и из левог џепа. Господо, и резултати се виде, смањује се морталитет код туберкулозе, код

заразних болести и све то показује да је Београд у хигијенском смеру пошао напред. Данас је Београд умивен и чист град који може достојно да репрезентује нашу велику државу. Ја зато молим да нашег Претседника поздравимо са „ЖИВЕО“.

(Сви већници одушевљено узвикују: „Живео“).

РЕЧ Г. МИЛИВОЈА БЛАГОЈЕВИЋА

Господине Претседниче и господо градски већници, Клуб градских већника Југословенске радикалне заједнице учествовао је у изради буџета Општине града Београда за 1939/40 на тај начин што је у Буџетској комисији, пред којом је тај буџет рађен, заступан од извесног броја својих чланова, делегираних одлуком Градскога већа. Имајући пуно поверења у своје другове већнике који су на изради буџета били вредни сарадници општинске управе и г. Претседника, Клуб градских већника одлучио је да у овој дебати прихвати предлог буџета једногласно, после пет година управе г. Владе Илића, одајући на тај начин г. Претседнику општине и члановима Финансиске секције пуно признање за несебичан и плодан рад за добро наше престонице и њен развитак у свима правцима.

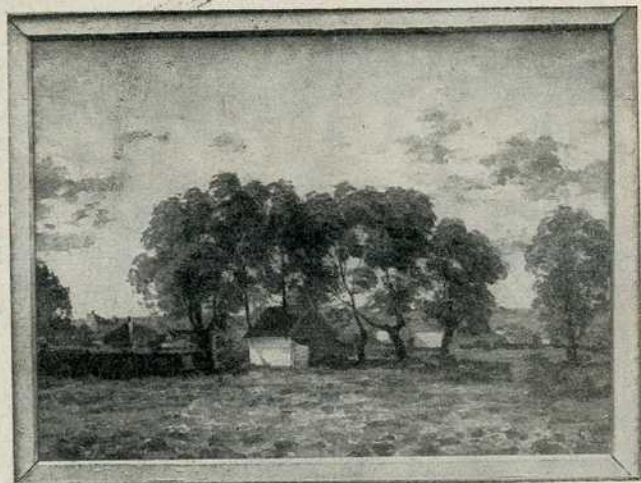
Клуб градских већника апелује и на све остале своје другове да се придруже овој одлуци, омогућујући на тај начин једнодушност целог Градскога већа и да на тај начин учини можда највеће задовољство ономе који већ пету годину управља овом кућом.

(Одушевљени аплауз и бурни узвици „Живео Претседник“).

Претседник: Господо, примате ли овај предлог? (Једногласно: примамо). Има ли ко против предлога? (Нема). Оглашујем да је буџет једногласно примљен. (Градско веће је једнодушним аплаузом и узвицима „Живео“ примило овај начин примања буџета).

Бора Стевановић: Главна улица у Маринковој Бари

Бора Стевановић: Јесен у Маринковој Бари

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Социјална хроника

Две приредбе у корист зимске помоћи

У прикупљању сретстава за зимску помоћ приредбе играју не малу улогу. У овој тек протеклој зимској сезони вреде помена три велике приредбе. О првој приредби, гостовању чланова Миланске скале и Краљевске римске опере, на почетку децембра, било је говора у децембарском броју „Општинских новина”. Друге две приредбе, не мање запажене, *Бал нација* у Гардијском дому и *Бал зимске помоћи* у Народном позоришту код Споменика, дале су исто тако знатне материјалне резултате.

ра за зимску помоћ. Бал је добио своје оригинално име не само по томе што су у удружењу стране штампе учлањени новинари разних народности, већ у главном са разлога што у извођењу програма учествују уметници из више земаља.

Бал нација долази несумњиво у ред најелитнијих приредаба у сезони. Тај високи ранг добила је ова приредба и по квалитету уметничког програма и по одабраној публици која се позива на овај бал.

Овога пута у извођењу програма узели су

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга у Краљевској ложи на забави Зимске помоћи у Народном позоришту

Удружење стране штампе приредило је 18 фебруара свој трећи Бал нација у корист зимске помоћи. Како прве тако и друге и треће зимске сезоне ова приредба даје се у Гардијском дому, у Топчидеру, под високим покровитељством Њ. Кр. Височанства Кнегиње Олге, узвишене претседнице Акционог одбо-

учешћа: музика Краљеве гарде, балет Пештанског краљевског позоришта, и г-ђа Франциска Фон Дабел, чланица Берлинске опере.

Бал је био одлично посећен. Узвишена покровитељица ове елитне приредбе Њ. Кр. В. Кнегиња Олга дошла је на бал у пратњи своје сестре Њ. Кр. Височанства Војвоткиње од

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга отвара колом забаву Зимске помоћи у Народном позоришту. До Њ. Кр. Вис. Кнегиње у колу су: Краљевски Намесник г. д-р Иво Перовић, г-ђа Олга Илић, председник Краљевске владе г. Драгиша Цветковић, председник Београдске општине г. Влада Илић и министар иностраних послова г. А. Цин цар-Марковић

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга у разговору са г-ђом Олгом Илић на забави Зимске помоћи

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Кента. За време извођења програма у дворској ложи, поред Претседника владе г. Драгише Цветковића седео је и Грчки Претседник владе г. Метаксас са госпођом. Грчки премијер налазио се на путу за Букурешт, куда је ишао на конференцију министара иностраних послова Балканског споразума. На балу су примећени од чланова наше владе још и г. д-р Цинцар-Марковић, мин. иностраних послова, д-р Крек, министар грађевина, и д-р Ружић, министар правде. Дипломатски кор је, такође, био заступљен у великом броју. Чист при-

ход са ове приредбе у суми од Дин. 35.575 предао је г. Кастеран, претседник Комитета за организацију бала, п. претседници Акицоног одбора г-ђи Олги Вл. Илић, која је приређивачима у име зимске помоћи изјавила топлу благодарност.

Уметнички део бала састојао се из три балетске слике.

По свршеном програму игранка је отворена Краљевим колом које је повела Њ. Кр. Височанство Кнегиња Олга са Краљевским Намесником г. д-р Перовићем.

Две сцене из балета који је игран на забави Зимске помоћи у Народном позоришту

ход са ове приредбе у суми од Дин. 35.575 предао је г. Кастеран, претседник Комитета за организацију бала, п. претседници Акицоног одбора г-ђи Олги Вл. Илић, која је приређивачима у име зимске помоћи изјавила топлу благодарност.

Бал зимске помоћи у Народном позоришту приређен је 4 марта. Ова елитна приредба ушла је у традицију београдског отменог света. Она потсећа на „општински бал” који је некад приређивала Општина сваке сезоне.

Бал зимске помоћи био је одлично посешен. У дворској ложи у 22,10 часова заузела је место Њ. Кр. Височанство Кнегиња Олга са Краљевским Намесником г. д-р Ивом Перовићем. У ложама су се могли приметити Претседник Министарског савета г. Драгиша Цветковић, претседник Општине г. Влада Илић са госпођом, министар иностраних послова г. д-р Цинцар-Марковић, министар саобраћаја г. д-р Спахо, министар просвете г. Ђирић, министар грађевина г. д-р Крек, министар социјалне политике г. Рајаковић, министар шума и рудника г. Пантић, министар пошта г. Алтипармаковић, министар за физичко васпитање г. Чејовић и министар без портфеља г. Сној. Примећени су даље чланови дипломатског кора и претставници високог београдског друштва.

Уметнички део бала састојао се из три балетске слике.

По свршеном програму игранка је отворена Краљевим колом које је повела Њ. Кр. Височанство Кнегиња Олга са Краљевским Намесником г. д-р Перовићем.

што је Њ. Кр. В. Кнегиња Олга предала г-ђи Илић као дар Краљевског дома поводом ове приредбе.

Придон: Портре г-це Мар (Са изложбе „Сто година француског сликарства“)

Сто година француског сликарства

— Велика изложба француског сликарства XIX века у Музеју Кнеза Павла —

У суботу 19 марта отворена је велика изложба француског сликарства XIX века у Музеју Кнеза Павла, која је приређена под високим покровитељством Претседника Француске Републике г. Албера Лебрена и Њ. Кр. Вис. Кнеза-Намесника Павла. Овој значајној манифестацији присуствовали су: Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле и Књегиња Олга, Краљевски намесници гг. д-р Станковић и д-р Перовић, Претседник Краљевске владе г. Драгиша Цветковић, Претседник Сената г. д-р Антон Корошец, Претседник Народне скупштине г. Милан Симоновић, министри Краљевске владе, француски посланик на нашем Двору г. Р. Брижер и други чланови дипломатског

овој изложби у свима својим правцима, од класичне антике до импресионизма, са свима својим прелазима и преливима. „Француски дух је и преко ових слика деловао на човечанство и, у стваралачком раду за цело човечанство, кичица француских уметника не заостаје за пером француских писаца. Они су сликали мртва платна, а дали су душу, испунили су неколико квадратних сантиметара, а дали су читав свет.

Али не само по изразу и животу него и по садржини, ова изложба значи читав свет. Историја и свакидашњица, мир и узбуђење, трепталост, достојанство и ведрина, полет и резигнација, блиска стварност и далеки светови,

Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле и Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга са члановима Краљевске владе присуствују отварању изложбе „Сто година француског сликарства“ у Музеју Кнеза Павла

кора, претставници француске државе, и велики број угледних личности престонице.

Министар просвете г. Стеван Ђирић одржао је кратак језгровит говор о француском сликарству XIX века, које је заступљено на

често снови самога маштања значе неизмерно богатство ове изложбе само по себи. Али све то приказано увек и на разне начине, сваки мотив сваким могућим изразом, побуђује дивљење које творци ових дела заиста заслужују.

Овај свет за себе један је разлог више да се верује у вечност уметничких дела! Јер кроз њих, ето, генерације могу да проживе и она узбуђења из прохујалих времена, која данас у животу можда више не постоје. Зар то не значи богаћење душе? Сваки посетилац ће на то сам одговорити. Инспирисаће га дах вечности који овде провејава."

Г. Ђирић захваљује великом француском народу што нам је поверио ово драгоцену благо свога духа, а изражава захвалност и Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу, оснивачу овог музеја, на овако значајној културној установи.

Претседник приређивачког одбора и начелник Уметничког одељења француског Министарства просвете г. Жорж Уисман у свом лепом говору одаје прво захвалност Њ. Кр. Вис. Кнезу-Намеснику Павлу што прима француске мајсторе у овом лепом Музеју који је Он сам основао. „Изванредан укус које је Ваше Краљевско Височанство небројено пута доказало да се упозна и воли геније наших уметника дирнуо је све Французе — каже г. Уисман.

да она буде нарочито репрезентативна слика наше уметности. Међу свима изложбама које је Француска приредила изван своје територије можда нема ни једне у коју смо унели више срца и више марљивог старања.

Било би сувише да Вам у појединостима претставим ову изложбу и да пред Вама хвалим ове велике уметнике које Ви тако добро познајете. Биће довољно да кажемо да је, избравши XIX век, Ваше Краљевско Височанство тачно показало колико је било велико Његово разумевање целокупног развоја наше уметности. Континуитет француског сликарства, који се састоји од непрестано обнављане традиције, достигао је у XIX веку свој потпуни процват. Разноликости нашег националног генија, јасност али исто тако и најшира радозналост, мера која не искључује никакво одушевљење, сва треперења која манифестују у току векова велике периоде наше уметничке историје, Коро, Домие, Кубре, Мане, Дега, Моне, Реноар и Сезан. Без теорија, без апстракција, без лажне таштине, ови сликари су наставили француску традицију стваралаца готских катедрала, великих хуманиста Ренесансе, реалиста и класика XVII века, најдубљих духова XVIII века.

Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга са претседником Краљевске владе г. Драгишом Цветковићем на изложби „Сто година француског сликарства“

Када смо, да бисмо одговорили на благодатну сугестију коју је Ваше Краљевско Височанство благоизволело да ми лично изрази у новембру прошле године, одлучили да организујемо ову изложбу, нама је било стало

После ових говора Њ. Кр. Вис. Кнез-Намесник Павле отворио је изложбу. Високи гости су затим разгледали пажљиво све просторије у којима је смештена ова значајна изложба.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Изожба је трајала од 18 марта до 24 априла т.г. и била је отворена сваког дана од 10 до 17 часова непрекидно. За ову изложбу

Дега Едгар: Портрет музичара Пагана и уметниковог оца (око 1872)

Реноар: Портре г-це Гримпел са плавом траком (1880)

владало је велико интересовање. Сваког дана је посета била велика. Посетиоци из унутрашњости су нарочито били многобројни. Њ. Кр. Вис. Кнез Намесник Павле посетио је још једном изложбу и задржао се дуже времена у разгледању слика.

XIX век је необично значајан за француско сликарство. Тада је оно достигло свој врхунац. Тога века се појавило у Француској врло много генијалних уметника, са неупоредивим способностима, који су, иако продужујући традиције славне прошлости, створили највећу и најдивнију револуцију у сликарству. Највећа три мајстора овог доба – Делакроа, Коро и Сезан – означавају се као „куле светиље“ француског сликарства и доминирају не само француским него и целокупним модерним сликарством. Њихови моћни утицаји могу се поредити само са некадашњим утицајима Рафаела, Рубенса и Рембранта.

Енгр Жан: Купачица (1808)

На овој изложби је Делакроа заступљен са девет ремек дела („Одалиска“, „Смрт Сарда-напала“, „Грчка издише на рушевинама Мисолонгија“, „Портре Анри Иг-а (Huges-a)“, „Купање“, „Коњи на појилишту“, „Мароканац са својим коњем“ и два акварела: „Жена из Алжира“ и „Студија цвећа“) од којих свако одише ванредном живошћу и свежином и привлачи гледаоце неодољивим чарима Истока.

Коро је заступљен са тринаест слика, — неколико портрета пуних галског духа и лепоте и неколико необично импресивних пејсажа. Он наставља француску традицију, а даје ипак необично много новог, нарочито у боји, тако да се сматра као оснивач једне смеле модерне сликарске школе. На насловној страни овог броја нашег часописа доносимо његов ванредни пејсаж из Париза „Кеј златара и Мост Сен-Мишел у Паризу”.

Сезан — „творац дефинитивних правила модерног сликарства”, откровитељ „новог јеванђеља боја” — заступљен је на овој изложби са шест слика, које зраче необичном дискретном лепотом.

Сваки од уметника, чија су дела изложена на овој изложби, значи читав свет за себе, једно дивно откровење, тако да би грехота било истицати само неке од њих, када се не могу споменути сви. Ипак, поред горње тројице, споменућемо само најпопуларније, чија смо дела навикли да гледамо у Лувру и по најбољим сликарским изложбама: Давид, Енгр, Жерико, Домие, Курбе, Мане, Дега, Моне, Ренуар, Ван Гог.

То је само неколико чланова ове величанствене сликарске „кохорте, тако густе, да ниједна земља, ниједно доба није никада познавало сличну”.

Београд је, нешто више од месец дана, имао ту ретку част да чува једну од најдрагоценијих уметничких збирка слика на свету.

Курбе Гистав: Нага жена (1862)

Имали смо необично задовољство да се дивимо дубини, лепоти и разноликости француског духа, који је толико близак нашем схватању.

Давид Луј: Сабинанке (Са изложбе „Сто година француског сликарства”)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Леди Морин Стенли у Београду

У међувремену између 9 и 14 марта бавила се у Београду Леди Морин Стенли, супруга британског Министра трговине г. Оливера Стенлиа, ћерка лорда Лондонерија, бившег Министра ваздухопловства, дакле дама из високог енглеског друштва.

Леди Морин Стенли дошла је у нашу земљу као преставница Британског савета British Council једне установе која је створена по жељи енглеске владе у новембру 1934 године, са задатком да пропагира у иностранству британску културу и британску мисао.

Дочек Леди Морин Стенли на београдској железничкој станици

У оквир рада Савета долази помагање свих установа које раде на ширењу знања енглеског језика, снабдевање школа енглеским књигама из свих области људске активности, изналагање могућности да што већи број студената из иностранства долазе на британске универзитете и друге високе школе, отварање врата енглеске индустрије и трговине младим људима туђих народа ради стицања праксе у пословима које су изабрали, и т.д. Досад, за релативно кратко време, Савет је основао институт за учење енглеског језика у Лисабону, Атини и Букурешту. Раније основани институти са истим циљем ушли су у његов систем рада са иностранством. Исто тако Савет је у тесној вези са свим иностраним друштвима која су себи ставила у задатак гајење пријатељских

веза са Великом Британијом. Савет се стара да та многобројна друштва у иностранству помаже на све могуће начине који служе постављеном циљу. С времена на време преставник Савета обилази ова друштва и установе британске културе у иностранству. То је био и задатак Леди Морин Стенли.

Британски савет је један од три стуба британске пропаганде у иностранству. Друга два су: Британска радио компанија (В. В. С) и Туристичко друштво (Travel Association). Један нарочити комитет, под претседништвом сер Роберта Ванситарта, владиног дипломатског саветника, створен је пре годину дана да испита досадашњи рад ове три пропагандне установе, да координира њихов рад и учини евентуалне предлоге за даљи развој њихове делатности.

По овоме старању енглеске владе за рад Британског савета треба ценити смисао и важност посете Леди Морин Стенли нашој земљи.

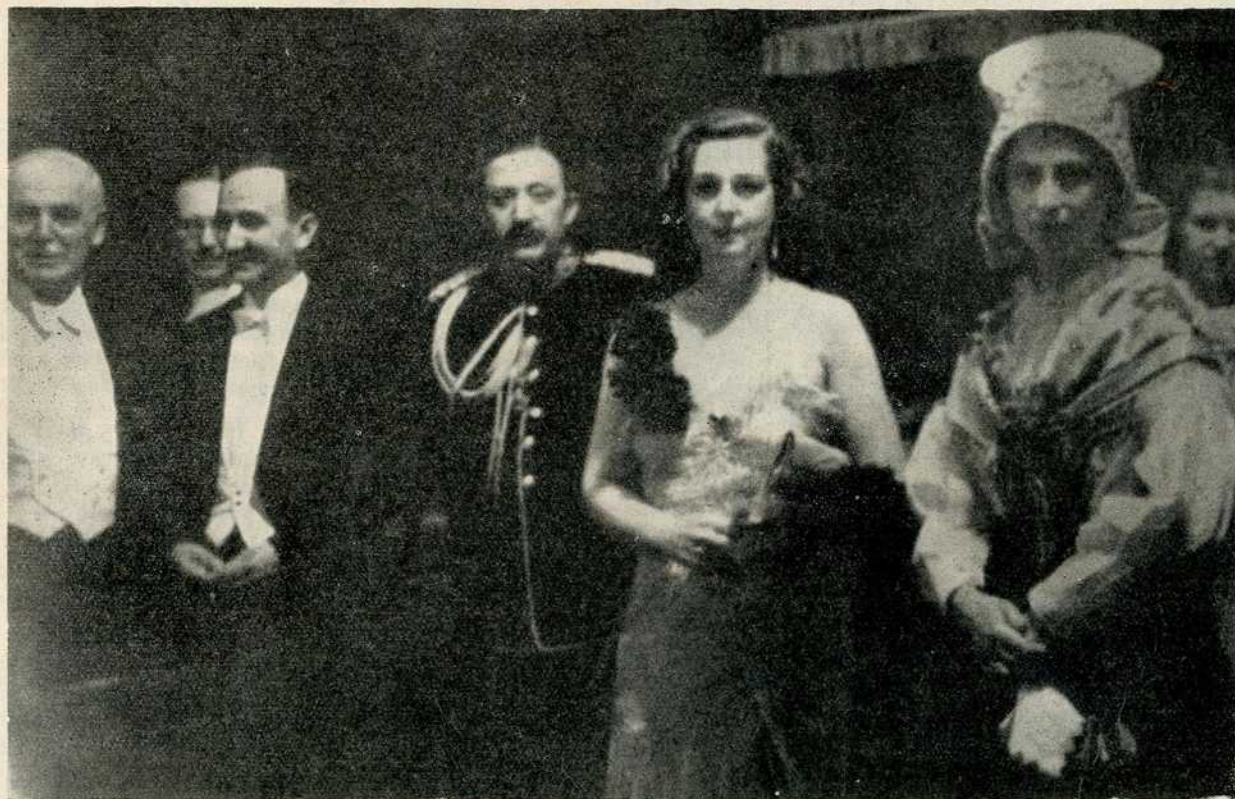
Пре него је дошла у Београд Леди Морин провела је неколико дана у Загребу где је одржала и једно предавање. У пратњи леди О'Нил она је стигла у престоницу 9 марта у вече. У име Претседника Општине г. Владе Илића на станици су поздравили и предали јој букет ружа г. Миливоје Јевремовић, градски већник, и г. Д-р Ђура Ђуровић, пом. директора Општег одељења. Сутрадан Леди Морин Стенли дошла је у додир са ширим слојевима престоничког друштва на чају у Англо-американско-југословенском клубу. Све просторије клуба биле су препуне, кад је Леди Морин одржала једну интересантну и врло духовиту козерију о савременој енглеској жени. Увече гога дана г. Влада Илић, претседник Општине, приредио је у својој вили интимну вечеру у част Леди Морин Стенли и њене сапутнице Леди О' Нил. Овој вечери присуствовали су, између осталих, маршал Двора г. Чолак-Антић, први секретар британског посланства г. Шон и наш војни изасланик у Лондону генерал г. Радовановић. После вечере г. Илић је приредио, у Џокеј-клубу, свечани пријем за око сто званица.

Суботу и недељу Леди Морин Стенли осветлила је упознавању рада на пропаганди енглеске мисли и енглеске културе у Београду, затим је дошла у додир са преставницима

важнијих женских организација и најзад је посетила Дом дечје заштите Општине града Београда.

Ову последњу посету Леди Морин обавила је у суботу између 11 и 12 часова. У њеној пратњи, као делегат претседника Оп-

Морин Стенли на Авали; у понедељак чај у Колу српских сестара. Истог дана увече, у свечаној сали старе зграде Универзитета, пред дупке пуном салом, Леди Морин одржала је интересантно предавање о теми: *Од острва до царства*, излажући врло пластично и, нарав-

Њ. Кр. В. Кнегиња Олга и Леди Морин Стенли на Свесловенском балу Кола срп. сестара

штине, налазио се г. Д-р Ђура Ђуровић, а од стране Англо-американско-југословенског клуба биле су г-ђа Анђус и г-ђа Герасимовић.

Леди Морин била је приметно изненађена изванредним уређајем ове дечје установе која заиста чини част престоници Југославије. Пошто је разгледала сва одељења од приземља до мансарде, Леди Морин Стенли изјавила је да је љубоморна на нас зато што тако нешто Лондон још нема.

После посете Дому дечје заштите Леди Морин Стенли обишла је ђачку трпезу Њ. В. Краљице Марије, код Министарства социјалне политике.

У недељу приређен је ручак у част Леди

но, у великим линијама, како су британска острва, током векова, постала центар највећег царства за које историја зна. У почетку овога свога врло успелог предавања Леди Морин Стенли одала је признање државничким способностима. Њ. Кр. Височанства Кнеза Намесника Павла са којим је имала срећу и част да се упозна пре више година.

У понедељак 14 марта отпутовала је симплоном за Солун и Атину Леди Морин Стенли са својом сапутницом Леди О' Нил. На станици испратио их је у име Претседника Општине г. Владе Илића и предао им цвеће г. д-р Ђура Ђуровић.

Годишња скупштина Соколске жупе Београд

Редовна годишња скупштина Соколске жупе Београд одржана је у недељу 26 марта у великој дворани соколског дома Краља Александра I. Поред старешинства жупе и претставника свих соколских друштава која припадају овој жупи (из Београда, из једног дела Срема и Баната, из Стига, Мачве, Колубаре, Качера и из Шумадије до Орашца и Тополе), скупштини је

присуствовао велики број угледних гостију: Претставници бугарских јунака из Софије г. Иван Атанасов и г. Петар Лабанов, претставник Савеза сокола г. Гангл, претставник Министра за физичко васпитање народа г. Стјепан Челар, и претставници још неких установа и друштва. Београдску општину је заступао градски већник генерал г. Живан Ранковић.

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

Говоре су одржали старешине жупе г. д-р Михаило Градојевић, претставник Савеза сокола и први заменик Савезног старешине г. Е. Гангл, претставник старешина бугарских јунака г. Иван Атанасов (за време његовог говора приређене су спонтане и срдачне манифестације југословенско-бугарском братству и сарадњи сокола и јунака), претставник Руског соколског савеза г. Владимир Балзер, претставница Кола српских сестара г-ђа Олга Анђелковић и претставник студената Београдског универзитета г. Василије Смајовић.

Упућен је поздравни телеграм Њ. В. Краљу Петру II.

После тога изнесен је пред скупштину преглед рада Соколске жупе Београд у току прошле године.

У соколској жупи Београд налази се 46 соколских друштава и 110 сеоских соколских јединица. У свима соколским друштвима и сеоским четама учлањено је око 25.000 сокола и соколца.

Према занимању, у соколској жупи Београд налази се највише земљорадника. После тога долазе занатлије, државни намештеници, трговци, учитељи и професори: затим слободне професије, радници, ђаци

студенти и др. Карактеристично је да су у соколским друштвима, у току прошле године у највећем порасту били ђаци и студенти, затим занатлије, сељаци итд.

У оквиру соколске Петрове петолетнице, у соколској жупи Београд извршени су многоструки корисни послови за село и народ. Тако, између осталог, сеоски соколи из жупе Београд, на основу положених завета, подigli су један јаван бунар, 950 воћних садница, шест соколских домова. Затим соколи су исушили шест бара, подigli три опоравилишта, образовали један пољопривредни течај, направили два парка, четири соколска позоришта, један споменик, основали три сељачка отсека и засадили 6,540 шумских садница.

На крају скупштинског рада донесене су одлуке о одржавању окружних соколских слетова у току текуће године. Овакви слетови приредиће се у Руми, Инђији, Пожаревцу и Младеновцу.

Најзад је изабрана, нова управа, у коју је ушао највећи број досадашњих чланова управе, са старешином г. д-р Михаилом Градојевићем и заменицима г. д-р Бранком Чипчићем, г. Андром Петровићем и г. А. Штефаном.

Годишња скупштина Уније за заштиту деце

У недељу 26 марта одржана је шеста годишња скупштина југословенске уније за заштиту деце у Дому Црвеног крста. Скупштини је присуствовала Њ. Кр. Вис. Кнегиња Олга, коју су на улазу у Дом дочекали и поздравили: Министар Социјалне политике и народног здравља г. Милоје Рајаковић, Управа Уније и остали гости, претставници разних установа.

Прочитан је и примљен извештај о раду Управног и надзорног одбора.

Скупштина је једногласно примила резолуцију, у којој усваја закључке другог Балканског конгреса за заштиту деце у односу на заштиту сеоске деце и на формирање медицинско-социјалног особља за њихову заштиту. Такође поздравља одлуку Краљевске

владе да се донесе уредба о заштити народног подмлатка, заштити матера и породица. На крају, скупштина моли Краљевску владу да се финансијска основа за заштиту деце осигура на социјално-правној и ефикасној основи, путем посебног прогресивног пореза за заштиту деце, са ослобођењем од те порезе неопходног минимума за живот. Примљен је и нови буџет Уније који износи 1,200.00 динара, од чега ће се 1,060.000 динара утрошити за ефикасно потпомагање деце, а нарочито установа, а остатак за пропаганду и остале административне трошкове.

На крају приступило се избору нове управе. Остала је стара управа (измењен је само један члан).

Делакроа: Коњи на појилишту (1862)

Сезан: Отопљен снег у Естаку (1870)

(Са изложбе „Сто година француског сликарства“)

Одлуке Државног савета

Собе у одобреним плановима означене као собе за млађе не могу се изнајмљивати као засебни станови.

По овом питању је настао спор између сопственика зграде, који је налазио да у грађевинском прописима нема сметње да се и собе намењене за млађе издају као засебни станови, и управне власти — Градског поглаварства у Београду и Министра грађевина, — која је, позивајући се на одговарајуће грађевинске прописе, забранила то. По том питању сопственик је повео и спор пред Државним саветом тражећи поништај министровог решења. Међутим и Државни савет својом пресудом бр. 29262/37 од 19 новембра 1938 год. одбацио му је тужбу. Случај расправљен том пресудом је следећи: „Оспореним решењем односно одлуком Градског поглаварства у Београду Г. О. бр. 2398 од 7 маја 1937 године, забрањена је тужиљи употреба соба на мансарди њене зграде на углу Поп-Лукине, Јаворске и Црногорске улице у Београду, у колико је те собе издавала као станове противно добијеној дозволи под Г. О. бр. 5882/35.

Тужила истиче, да је оспорено решење противно одредби т. 5 чл. 82 Грађевинског правилника за град Београд, јер да се у конкретном случају не ради о употреби грађевине, већ само појединих просторија грађевине, и да означене собе, услед издавања, нису употребљаване противно намени означеној у одобреним плановима, пошто су те собе и према дозволи за употребу грађевине предвиђене као собе за млађе, дакле за становање. Тужба је неоснована.

Грађевинским законом (§§ 26 до 35) и Грађевинским Правилником за град Београд (чл. 32 и даље) одређени су минимални услови које сваки стан у Београду мора испуњавати, да би као такав могао бити употребљаван. Да ли су ти услови остварени у сваком поједином случају цени, према поднетом плану грађевине, надлежна власт приликом издавања грађевинске дозволе (§ 85 Грађ. закона), односно приликом издавања дозволе за употребу грађевине (§ 91 Грађ. закона), када надлежна власт испитује, да ли је грађевина изведена по грађевинској дозволи и одобреним плановима. Дакле, и грађевинска дозвола и дозвола за употребу грађевине имају за циљ да онемогуће подизање и да спрече употребу подигнуте грађевине противно прописима Грађевинског закона и Правилника.

Већ из тога произилази, да би употреба грађевине, било у целини или појединог дела, која не одговара намени означеној у одобреним плановима, била противна интенцији закона. То изричито потврђује

и одредба т. 5 чл. 82 пом. Правилника која текстуелно гласи: ако се по добијеном одобрењу за употребу грађевина употреби за другу намену него што је означена у одобреним плановима, Поглаварство ће поступити по §§ 94 и 95 Грађевинског закона... и довести одлуку која је за власника обавезна.

У конкретном случају неспорно је, да су собе на мансарди тужиљине зграде означене у одобреним плановима (дозвола О. Г. бр. 5882/35 као соба за млађе, а да их је тужиља употребљавала изнајмљујући их као засебне станове. Према томе, тужиља је те собе употребљавала противно намени означеној у одобреним плановима, па је управна власт правилно поступила по одредби ст. 5 чл. 82 пом. Правилника.

Прелазећи на оцену истакнутих тужиљиних приговора, Државни савет налази да су исти неосновани. Јер, као што је напред наглашено, интенција законодавца, прописујући услове за станове (§ 26 и даље) била је та, да се само оне просторије једне зграде, које одговарају одређеним условима могу употребити као станови; излази, дакле, да се пропис т. 5 чл. 82 Правилника односи како на целу грађевину тако и на поједине делове исте. У вези с тим неоснован је и други приговор тужиљан. Наиме, по одобреним плановима означене собе предвиђене су као собе за млађе. А услови за изградњу таквих соба различити су од услова за изградњу станова односно особених станова (гарсонџера), — ст. 3 и ст. 1 чл. 32 Правилника, — иако је намена и једних и других привидно иста: просторије за становање. Међутим, разлика у употреби стварно постоји, а састоји се у томе, што су собе за млађе намењене краћем ноћном бављењу, док станови, односно особени станови (гарсонџера) претпостављају дуже дневно и ноћно задржавање уживалаца у њима. Баш због истакнуте разлике у намени, станови и особени станови (гарсонџере) предвиђени су законом и Правилником као целина са свима потребним просторијама — најмање соба, кујна, остава и нужник, односно код гарсонџера најмање соба и купатило са нужником, — док је за собе за млађе, које припадају одређеном стану, постављен само један услов, да морају имати у површини најмање бм². Излази, дакле, да Правилник у складу са законом прави разлику између намене станова и соба за млађе, и да обзиром на ту разлику поставља и различите услове за изградњу истих. Обзиром на то, управна власт је оспореним решењем правилно протумачила одредбу чл. 82 ст. 5 Правилника, те је истакнути приговор тужиље односно тог тумачења неоснован. Са изложеног, тужба је одбачена.”

WWW.UNILIB.RU Општински службеник има право на све принадлежности за време боловања и кад је за време боловања примио и хранарину од Уреда за осигурање радника.

У Н За ово питање је начелна пресуда Државног савета бр. 4657 од 13 марта 1937 год., у којој је заузето напред назначено становиште. Случај расправљен том пресудом је следећи: „Одлуком градског већа у Београду Обр. 30822 од 22 октобра 1936 године, одбијен је именовани М. М. од тражења да му се исплати 3360.— динара, обустављених од његових редовних принадлежности на име хранарине коју је примао за време боловања од Окружног уреда за осигурање радника. По жалби његовој ова је одлука поништена оспореним решењем. Оспорено решење сматра да је М. М. имао права на пуне принадлежности за време боловања по чл. 42 Статута Дирекције трамваја и осветљења, па му стога плата није могла бити умањена за примљене износе на име хранарине.

Противу овога решења Градско поглаварство је подигло тужбу којом истиче његову незаконитост и тражи да буде поништено.

Државни савет је ценио наводе тужбе оспорено решење и остале акте предмета, па је нашао:

Висина плате и осталих принадлежности градских службеника, а исто тако и услови под којима се ове могу примати одређене су градским статутима. У чл. 27 Статута општине града Београда односно чл. 42 Статута Дирекције трамваја и осветљења прописано је да службеник који се разболи тако да не може вршити службу има право на све принадлежности за три месеца односно шест шесеци ако има 10 година службе. Интересовани М. је боловао од 5 априла до 6 јуна 1933 г. и од 18 септембра до 29 октобра 1933 год., дакле боловао је једном 2 месеца а другипут 40 дана, па је стога имао право на пријем свих својих принадлежности које иначе редовно прима. Одредбама статута није условљено примање плате за време болести непримањем хранарина од Уреда за осигурање радника и стога је М. имао право на своје принадлежности независно од тога да ли ће му се дати или неће дати хранарина од Уреда. И кад је одлуком градског већа, одбијен од тражења да му се исплати сума, која му је мање исплаћена односно накнадно задржата од плате која му иначе припада за време боловања, онда је таква одлука противна закону па је као таква и поништена оспореним решењем.

Навод тужбе да тужилац нема право на износ који је примао на име хранарине од Окружног Уреда, пошто се, по споразуму између Општине и Уреда, хранарина може исплаћивати само општини — Државни савет није уважио. Јер одредбама статута, које су овде одлучне, није одређено да се плата неће исплаћивати болесном службенику ако за то време прима хранарину односно да му се неће исплаћивати за ону суму колику прима од Уреда на име хранарине. Споразум између општине и Уреда, у колико постоји, важи само за оне који су се споразумели, а не и за интересованог, који нема никаквог учешћа у томе споразуму. Ако се Уред огрешио о тај споразум, општини стоји могућност да са њима изравна спорна питања, док од М. не може ништа наплаћивати, пошто он нема никакве обавезе спрам општине.

Исто тако, Државни савет није могао уважити ни навод тужбе, да интересовани нема право на хранарину по одредбама Закона о осигурању радника с обзиром на то што прима целу плату за време боловања, па да је то био разлог за задржање хранарине од плате. По питању хранарине, Михајловић је у односу са Уредом за осигурање радника, који му је хранарину признао и давао, а не и са општином. У колико би и стојало да је хранарина погрешно призната и исплаћивана од стране Уреда то питање имао би опет да расправи сам Уред док општина није овлашћена нити да то питање расправља нити да по своме нахођењу врши обуставе од плата.

Принадлежности градских службеника регулисане су прописима јавно правног карактера (§ 112 Зак. о град. општ.) услед чега су и спорови потекли отуда спорови административне природе, па је стога неуместан приговор тужбе да је овај спор имао бити расправљен пред редовним судовима. Пошто је у питању административни спор то ни рокови застарелости из приватног права овде не могу доћи у обзир услед чега се и приговор у овом смислу одбацује као неуместан.

Према изнетоме општина је дужна да поврати све оно што је задржала од хранарине коју је М. требао да прима односно све оно што му је од плате одбијено због примљене хранарине.

Са изнетих разлога пресуђено је као што је речено у диспозитиву.”

Стечена статусна права општинских службеника оних општина које су ушле у састав Општине београдске постоје ако су они имали то својство у моменту спајања њихових општина са општином београдском и ако су тада имали потребан број година службе

Проширењем атара Општине београдске и на граничне сеоске општине — § 73 Фин. закона за 1934/35 год. — поставило се питање службеника тих припојених општина, питање обавезе Општине београдске, која их преузима, према њима односно у коликој мери остају заштићена, и после те промене, њихова дотле стечена права. Пресуда Државног савета бр. 8993/37 од 10 априла 1937 год. је интересована по томе што обележава границе стечених права тих службеника, односно означава услове под којима се узима да та права постоје. Образложење те пресуде је следеће: „Из акта спора види се, да тужилац, приликом уласка Миријевске општине у састав Београдске општине (на основу § 73 Фин. закона за 1934/35 и Уредбе М.У.П. од 30 марта 1934 г.), није преузет у градску службу као дотадашњи службеник општине Миријевске — у ком би случају евентуално да је испуњавао услове према проведеним годинама службе могло бити речи о неправилном отпусту, односно, о повреди његових стечених права — већ је, одлуком Претесдника Градског поглаварства од 29 децембра 1934 г. Сбр. 38630 био постављен и распоређен (у смислу т. 2 § 96 З.г.о.) за вршиоца дужности старешине град. одељка у Миријеву, као испитани деловођа из Умчара. Како је именовани постављен 29 децембра 1934 год., дакле, у времену, када је Закон о градским општинама већ ступио на снагу, по овом питању отпуста именованог долазе у обзир прописи Статута Општине града Бео-

града од 1929 г., који је и даље остао на снази, с обзиром на § 156 Зак. о град. општинама (у колико прописи статута нису у противности са поменутиим § 162 З.г.о.). Из одлуке пак о његовом постављању, коју је донео Претседник општине, међутим, не види се ближе одређење његовог службеничког статуса, па се стога, с обзиром и на § 122 З.г.о. у вези чл. 19 Статута, он једино могао сматрати хонорарним службеником, које својство тужилац уосталом у тужби и не спори.

Према томе, он као општински службеник, постављен у оваквом привременом својству, могао је у свако доба бити отпуштен одлуком Градског већа, као надлежног градског органа по § 95 т. 5 З.г.о., — према чл. 20 пом. Статута (у вези и чл. 47 Статута). Тога ради, ова утврђена околност, да је он био хонорарни службеник, дакле у привременом својству, једино је у овом случају меродавна по питању његовог отпуста, а сви остали разлози тужиоцима о неправилности његовог отпуста, наведени у тужби, неумесни су и не долазе у обзир. Нарочито приговор надлежности Градског Већа за његово отпуштање с обзиром на пропис чл. 19 и 20 Статута којим је статуирана надлежност Претседника за отпуштање оваквих службеника. Потоње, и с обзиром на прописе ст. 1 § 94 Зак. о град. општинама, по којим прописима сви послови градске општине спадају у надлежност Градског Већа, у колико Зак. о град. општинама није стављено у дужност Претседнику. То међутим, овде није случај пошто је Претседникова надлежност предвиђена градским статутом. Из тога излази, да пом. одлуком Град. Већа о његовом отпусту није био повређен закон, односно, тужиоцево право засновано на закону, па је стога и оспорено решење, донето по овом случају, правилно и на закону основано, а тужба за поништај истог неумесна, па је као таква и одбачена. Што се тиче пак позивања тужиоцевог да су остали отпуштени, односно стављени на расположење ново формираним општинама (по Указу од 15 маја 1935 г.) — вршиоци дужности старешина појединих град. одељака враћени у службу, на основу пресуда Саветских, донетих по уважањим њиховим тужбама, па према томе, како је и он један од тих општинских град. службеника поменутих у овој одлуци Град. већа, да се и са њим тако исто треба поступити, у конкретном случају то не долази у обзир. Ово стога, што се у поменутиим случајевима радило о преузимању дотадашњих службеника општина које су ушле у састав Београдске општине, па су њихови случајеви друкчије и решени, што међутим са именованим, како је истакнуто, није био случај, па је стога и пресуђено као у диспозитиву."

Ако се због положаја имања не може непосредно одвести вода у канал улице са којом се имање граничи, сопственик суседног имања мора допустити полагање особеног канала кроз то суседно имање.

Ово становиште је заузето у пресуди Државног савета бр. 27603 од 7 децембра 1938 год. поводом расправљања следећег случаја: „Одлуком Градског поглаварства у Београду Т.Д. бр. 1079 од 13 јануара 1938 год. одлучено је да је тужила обавезна да до-

пусти да се преко њеног имања у Сарајевској ул. спроведе Канализација са имања њеног суседа чије је имање у ул. Милоша Великог са којег се не може извести непосредно одвођење воде у улични канал, По жалби тужиље Министар грађевина је оспореним решењем оснажио општинску одлуку и одбацио њему жалбу.

Државни савет налази:

Према § 2 Закона од 29 јула 1930 год.: — Где површина терена извесног имања има јак пад од улице тако, да се услед недовољне дубине уличног канала, вода не може одвести гравитацијом у канал улице са улице са којом се имање граничи, или где постоје друге тешкоће за непосредно одвођење воде са имања у улични канал, општински суд изузетно допушта полагање особеног канала кроз суседно имање, а сопственик тог суседног имања мора да допусти полагање тог особеног канала кроз своје имање, што се и у земљишну (интабулациону баштинску) књигу мора увести.

У управном поступку је утврђено да нема могућности за непосредно одвођење воде са имања Бабића у улици Милоша Великог у улични канал, и да је тужила Бабићев сусед у зачељу. Чим те чињенице стоје општина је имала основа у наведеном законском пропису да одлучи о спровођењу канализације са Бабићевог имања преко тужиљиног имања као непосредног суседа, а тужила је морала то да допусти, како то изрично закон прописује.

Неосновано је оно истицање у тужби да тужиљино имање није послужило као „директна веза” него само као „међувеза”, јер кад закон обавезује сопственика суседног имања да мора да допусти спровођење канализације за суседно имање преко целог свог имања, што би по тужби била „директна веза”, у толико пре сопственик је дужан да допусти само делимично спровођењем канализације преко свога имања у корист суседног имања, што би по тужби била „међувеза”.

Неумесно је и оно позивање тужбе на уставни пропис о томе да је приватна својина зајамчена, јер сам тај пропис устава (чл. 22) предвиђа да се садржина и обим права својине одређују законом, тако је и овде, по спорном питању, тај обим одређен цитираним законским прописом.

Код таквог стања ствари тужба је неоснована и као таква одбачена."

У недостатку уређајних основа, за парцелисање земљишта у Београду меродавни су „Услови” које је општина прописала за то

За питање парцелације земљишта карактеристична је пресуда Државног савета бр. 28061 од 17 децембра 1938 год., у којој је заузето горње становиште и, поред тога, истакнуто да је парцелација, ако су испуњени услови за њу, право сопственика земљишта. Случај расправљен том пресудом је следећи: „Тужилац је код Градског поглаварства у Београду тражио одобрење за парцелисање свога земљишта у Будманијевој улици, парцела бр. 4839, у Катастарској општини 2, и од тог тражења је одбијен одлуком Поглаварства Т.Д. бр. 20056 од 21 маја 1938 год. са разлога што се односно земљиште налази ван грађевинског реона

који још није утврђена регулација. И Министар грађевина као виша грађевинска власт оснажио је општинску одлуку са истих разлога а жалбу именованог одбацио.

Државни савет налази:

Општина београдска, у недостатку употребе о извођењу регулационог плана, прописала је Услове за парцелисање земљишта у Београду и поделу на потесе за парцелисање, које је одобрио Министар грађевина под бр. 19042 од 20 јула 1933 год. Овим Условима цео атар општине београде подељен је на потесе и за парцелисање земљишта у сваком од истих постављени су нарочити услови.

Сама техничка дирекција Градског поглаварства под Т.Д. бр. 20056 од 29 априла 1938 год. утврдила је, да се односно тужиочево земљиште налази у VIII потесу, где је за нове парцеле у неизграђеним блоковима одређена минимална површина од 600 кв. м. са лицем од најмање 18 метара, и да поднети деобни план испуњава те услове.

Према томе, за парцелацију тужиоачевог односног земљишта не може бити сметња то што се оно налази ван грађевинског реона у крају за који, без кривице тужиоачеве, још није утврђена регулација, што је био једини разлог за одбијање парцелације, јер, у недостатку уређајних основа које општина још није донела, за одобрење парцелације меродавни су они Услови за парцелисање земљишта у Београду, које је прописала сама општина, а чим су ти услови задовољени, као у спорном случају, парцелација се мора одобрити сходно §§ 54 и 55 грађевинског закона, по којим прописима је одобрење за парцелацију право заинтересованог лица кад су за то, као у конкретном случају, услови испуњени.

Зато је тужба уважена и поништено министрово решење, којим је било потврђено неправилно првостепено решење управне власти".

Примени § 47 Грађевинског закона, по коме општина може да не одобри проглашење земљишта за градилиште у ширем грађев. реону, мора да претходи доношење уређајних основа

Заинтересована сопственица је тражила од Градског поглаварства у Београду грађевинску дозволу за подизање главне и споредне зграде и ограде на њеном имању у улици Озренској у Београду. Од овог тражења је одбијена одлуком Градског поглаварства Г.О. бр. 1095 од 25 марта 1938 г. са разлога што се односни плац налази у ширем реону а да је општина § 47 Грађевинског закона овлашћена да плац у том реону не огласи за градилиште. Поред тога општина се, ускраћујући грађевинску дозволу, позвала и на почетну реченицу § 118 Грађевинског закона, по коме може да се забране нова грађења приликом израде

новог или измене постојећег регулационог плана. По жалби именоване Министар грађевина као виша грађевинска власт поништио је одбијајућу одлуку општине наставши да ни у једном пропису, на који се општина позвала, није било основа за ускраћивање тражене грађевинске дозволе. Општина као самоуправа поднела је тужбу Државном савету против министровог решења истичући оне исте разлоге са којих је одбила грађевинску дозволу као грађевинска власт првог степена. Њену тужбу одбацио је Државни савет својом пресудом бр. 19367 од 7 децембра 1938 год. са ових разлога: „Према § 47 ст. 1 Грађевинског закона — све земљиште у ужем грађевинском реону, ако је по регулационом плану предвиђено за зидање и ако одговара општим условима прописаним овим законом, уредбом о извођењу регулационог плана или грађевинским правилником, може се употребити за градилиште, у ширем реону, и ако иначе задовоља опште услове, може постати градилиштем тек онда када га општина за тако прогласи.

Да би општина као грађевинска власт, решавајући по тражењу грађевинске дозволе, могла да се позове на цитирани § 47 и по њему да не допусти да се извесно земљиште у ширем грађевинском реону прогласи за градилиште, треба да је претходно, сходно §§ 3—12 Грађевинског закона, донела уређајне основе, од којих регулациони план има да утврди грађевински реон са границама ужег и ширег реона (§ 4 т. 1) или да је свој постојећи стари регулациони план у законском року саобразила прописима новог закона (§ 7). То међутим још није учињено, као што је утврдио Министар грађевина у свом решењу, те, према томе не може бити ни позивања на пропис § 47, јер за његову примену је претпоставка постојање новог регулационог плана или у законском року саображеног старог плана, којим би биле тачно утврђене границе ужег и ширег грађевинског реона. Зато је Министар грађевина правилно поступио кад је у свом решењу констатовао да општинска одлука о одбијању грађевинске дозволе није имала основа у § 47.

Исто тако, Министар грађевина, ништећи општинску одлуку, правилно је нашао да за њу није било основа ни у § 118 Грађевинског закона, јер овај пропис поставља услове под којима општина може забранити нова грађења: треба да је започела израда новог или измена постојећег регулационог плана, а затим подручје на које се забрана протеже и време трајања забране, које не може бити дуже од 2 године, има се јасно означити и огласити, који услови нису били испуњени у погледу краја у коме се налази имање именоване, те ни у спорном случају није могло бити позивања ни на § 118 Грађевинског закона.

Код таквог стања ствари министрово решење је правилно а тужба неоснована и као таква одбачена."

Љубомир Ж. Јевтић
секретар Државног савета

† Иван Т. Титов

Иван Т. Титов, геодета Поглаварства града Београда, Градског одељка Земун, преминуо је 31 марта т. г. У пратњи великог броја пријатеља и целокупног

особља Градског одељка Земун сахрањен је 1 априла на земунском гробљу. Над гробом је говорио шеф архитектонског отсека г. инж. Ђ. Шуица и изнео заслуге, велику стручну спрему и љубав, коју је покојни Иван Титов уживао код свих пријатеља и познаника.

Иван Титов рођен је 13 јуна 1895 год. у Кијеву у угледној кући митрофорног прота Теодора Титова Св. свизиши Императорску Александрову гимназију у Кијеву уписао се на филозофски факултет у Кијеву, где га је затекао светски рат. Ступио је у војску као ђак-добровољац и 1916 год. произведен је у чин потпоручника. У

војсци је био све до 1 јуна 1918. Истакао се савесношћу и храброшћу и одликован је Георгијевским крстом.

Године 1919 дошао је у Југославију и запослио се као цртач у Дирекцији за грађење нових железница, док је његов отац, покојни митрофорни прота Теодор Титов, дотадањи професор Духовне академије у Кијеву, постао професор Теолошког факултета у Београду.

Иван Титов продужава школовање, и 1927 год. дипломира на Високој техничкој школи у Прагу, отсек за геодезију.

По повратку у Југославију био је на служби у Министарству финансија, одељењу катастра, где се истакао на раду при триангулацији. Путем конкурса изабран је за геодету Грађевинског отсека у Земуну, где је ступио на дужност 1 децембра 1929 год. На том положају је остао до дана смрти.

Својом широком словенском душом, добротом и предусретљивошћу стекао је опште симпатије како колега тако и грађанства, с којим је долазио у додир.

Особље Градског одељка Земун, уписало га је за добротвора Дечијег Дома Краљице Марије у Земуну.

Вечан му спомен!

† Мирко П. Богићевић

После краћег а тешког боловања умро је у Београду дугогодишњи општински службеник **Мирко П. Богићевић**, бранилац Београда и носилац Обилићеве златне медаље за храброст.

Покојни Мирко рођен је 1883 год. у мачванском селу Метковићу, у познатој домаћинској кући Павла Богићевића, двадесетогодишњег председника три мачванске општине: Метковићке, Глушачке и Раденковићке и народног посланика срза мачванског.

После свршена два разреда гимназије, пок. Мирко ступио је у коњичку подофицирску школу у Нишу, коју је услед болести као коњички поднаредник 1907 год. напустио. 1911

год. ступио је као подофицир у београдску коњичку жандармерију, из које је после рата прешао у службу Београдске општине, где га је и смрт затекла.

Пок. Мирко учествовао је у свима ратовима. 1914 год. са београдским жандармима првог дана објаве рата ступио је у борбу и бранио Београд. 1915 год. прешао је Албанију и на Солунском фронту пребачен је у Шести пешад. пук Дринске дивизије. Као подофицир учествовао је у легендарним борбама при заузећу Кајмакчалана, на чијем је врху, испред самих непријатељских бодљикавих жица на неколико места тешко рањен. Због храброг држања при заузимању Кајмакчалана 1916 год. одликован је Обилићевом златном медаљом за храброст и армијском похвалницом.

И у рату и у миру пок. Мирко био је подједнако вољен и цењен како од својих старешина тако и од млађих.

Са пок. Мирком Богићевићем нестало је још један од оних неустрашивих бораца, који су са пушком у руци створили и својом крвљу обележили данашње границе Краљевине Југославије.

Вечан му помен!